

FAJNÉPESSÉGI VISZONYAINK AZ ERDÉLYI RÉSZEK KÖRÜL

1890—1900. ÉVEKBEN.

IRTA :

BALOGH PÁL

KÓLOZSVÁR
AZ E. M. K. E. KIADÁSA
1904.

Fajnépeségi viszonyaink az erdélyi részek körül

1890–1900 években.

Milyenek a nyelvterületi viszonyok a Királyhágón innen, s mennyiben változtak meg 1890 óta, az utolsó tíz éves fejlődés alatt: azt vizsgálni s a közvetetlen tanulságokat levonni a jelen sorok feladata lesz.

E vizsgálódás szintére az erdélyi részekkel észak és nyugat felől szomszédos. Magában foglalja *Máramaros, Ugocsa, Szatmár, Bihar, Arad, Torontál, Temes* és *Krassó-Szörény* megyéket, — tehát a Királyhágó s a Tiszavölgy közt mindazt a földet, a melyen a román nyelvhatár a magyar, az orosz, a bánsági sváb s az aldunai szerb nyelvterület határával érintkezik.

Községenkint kívánjuk az etnikai jelenségeket megállapítani, figyelve a községek helyzetére a topografián, nyelvi összefüggésére a néprajzi térképen, s külön medenczébe kapcsolt vagy teljesen elszigetelt fekvésükre a másajku fajnépek között.

Hogy az áttekintést a községi típusok fölött megkönnyítsük az olvasónak, nem számrovatok szerint mutatjuk ki a népességet, hanem 10—10%-ként összevont *számarányaik* feltüntetésével. Megjelöljük ehez képest minden községnél, hogy melyik fajnép alkotja a *többséget*, s mely népek fordulnak elő V^a-nyi (40—50%) tetemes, IV^a-nyi (30—40%) erős, III^a-nyi (20—30%) jelentékeny, II^a-nyi (10—20%) gyenge és I^a—I^a-nyi (1—10%) csekély *kisebbség* gyanánt. *Egyajku* községeknél a minoritás rovatát üresen hagyjuk, ezekből kerülnek ki az ország etnikai életében legnagyobb jelentőségű fajtiszta területrészek. De minthogy *más értéke* van egyazon aránynak a különféle nagyságu helységek példáiban, odaállítjuk minden egyes példánál *értékmérő* gyanánt a helységi népszám *méretét*.

Ez jelenthet a *kisméretű* helységek csoportjában 500 lélek alatt maradó (α) és 500—1000 lélek közt tartó (β) kis falut, a *középméretűek* csoportjában 1—2000 (a), 2—3000 (b) 3—4000 (c), és 4—5000 (d) lélekig terjedő helységet, — a *nagyméretűek* közt 5—7000 (A), 7—9000 (B), és 9—10.000 (C) lélekig emelkedő várost vagy nagyközséget, — végre a *legnagyobb mére-
tűek* közt jelenthet 10—20000 (A), 20—30000 (B), 30—40000 (C), 40—50000 (D), és 50—60000 (E) lélekig felduzzadó mezővárost és rendezett tanácsu vagy törvényhatósági joggal felruházott várost.

Mindeme példákat megyéenként s a megyei határokon belül térszakaszonként (hegyvidékek, folyamvölgyek, rónák stb.) fogjuk vizsgálni, kiemelve az összes esetekben a közös nyelvterülethez, vagy külön medenczéhez tartozást, s az elszigeteltség példáit. Az 1890-iki s az 1900 évi népszámlálások alapján kimutatható eredmények összehasonlításából minden csoportról ki fog derülni, hogy a népesség hol nőtt, merre fogyott vagy stagnált, — s a fajnépek arányában hol mutatkozik fejlődés, hol visszafejlődés vagy stagnáció, az egyes fajok javára s a többiek hátrányára. (A táblázatokban kimutatott fajminoritásokat a *fajnév* kezdőbetűjével jelöljük meg; pl. m = magyar, n = német stb.)

I. Máramarosmegye.

Két nagy nyelvterület határszéle ér össze ebben a megyében: az *orosz* s a *román*. Amaz betölti a megye erős háromnegyedét, emez alig egy negyedrésszé szorítkozik.

Orosz elemmel találkozunk az erdős Kárpátok összes völgyeiben, a Nagyág s a Borsova mellékétől a Rika s a Vissó mellékéig csaknem mindenütt. *Román* elemek az erdélyi Kárpátok Máramaros felé dülő lejtőin, s a Moldva-Bukovinába nyíló szorosok közelében lépnek föl tömegesen. Az orosz nép lélekszáma 1900-ban 140.000 volt, s ez 97 község közt oszlott meg; a román népé ugyanekkor 70.000 lelket tett ki, s községeinek száma 45 volt. Sűrűség dolgában a két faj közt alig mutatkozik különbség; tömörsége a román fajnak megyeszerte nagyobb, mint az oroszé.

E két nyelvterület *közt*, túlnyomólag a Tiszavölgyre szorítkozva, 10 magyar, 6 német *nyelvsziget* fekszik. A magyarság száma 40.000, a németségé 15.000 lelket foglal magában; van ezenkívül mindkét fajnépből, úgy az orosz, mint a román nyelvterületen pár ezer lélek községi *minoritás* gyanánt.

Tereprészek szerint vizsgálva az etnikai viszonyok alakulását, a következő jelenségekkel találkozunk:

A Borsova völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
O R O S Z	Bereznik	a	orosz	I ⁰ n. —	a	orosz	— —
	Rókamező	a	"	I ⁰ n. t.	a	"	I ⁰ n. —
	Kereczke	a	"	I ⁰ n. —	b	"	I ⁰ n. m.
	Kovácsrét	a	"	II ⁰ n. —	a	"	II ⁰ n. —
	Szucha-Bronyka	a	"	I ⁰ n. —	a	"	— —
	Dolha	b	"	II ⁰ n. II ⁰ t. m.	b	"	II ⁰ n. II ⁰ t. m.
	Zádnya	a	"	II ⁰ n. —	a	"	I ⁰ n. —

A Nagyg völgy.

O R O S Z	Priszlop	a	orosz	II ⁰ n. —	a	orosz	III ⁰ n. —
	Tarujfalu	β	"	II ⁰ n. —	β	"	II ⁰ n. —
	Tarfalu	β	"	II ⁰ n. m.	β	"	II ⁰ n. —
	Toronya	β	"	III ⁰ n. m.	a	"	IV ⁰ n. m.
	F.-Hidegpatak	β	"	II ⁰ n. —	β	"	I ⁰ n. —
	A.-Hidegpatak	β	"	II ⁰ n. —	a	"	II ⁰ n. —
	Rosztoka	α	"	II ⁰ n. —	β	"	II ⁰ n. —
	Padócz	α	"	I ⁰ n. —	α	"	I ⁰ n. —
	Fülöpfalva	β	"	II ⁰ n. —	β	"	II ⁰ n. —
	Iszka	β	"	III ⁰ n. m. c.	β	"	III ⁰ n. m.
	Lengyelszállás	α	"	— —	α	"	— —
	Rekettye	α	"	— —	β	"	— —
	Kelecsény	β	"	I ⁰ n. m.	β	"	I ⁰ n. m.
	Bükköspatak	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ n. —

Csuszka α " III⁰ n. —

Cserjés β " II⁰ n. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben			mé- ret	1900-ban		
			fajttöbbség	kisebbségek			fajttöbbség	kisebbségek	
N S O I O	Majdonka	b	orosz	IV ^o	n. m.	b	orosz	IV ^o	n. m.
	Ripinye	a	"	II ^o	n. —	a	"	II ^o	n. m.
	Vizköz	α	"	I ^o	n. —	α	"	II ^o	n. —
	Lozanszka	β	"	I ^o	n. —	β	"	II ^o	n. m.
	Ökörmező	b	"	II ^o	n. m.	b	"	II ^o	n. m.
	Vucskómező	α	"	I ^o	n. m.	β	"	I ^o	n. —
	Alsó-Bisztra	a	"	I ^o	n. —	a	"	—	—
	Berezna	a	"	II ^o	n. m.	b	"	I ^o	n. m.
	Herincse	a	"	II ^o	n. m.	c	"	I ^o	n. —
	Lipesemező	a	"	II ^o	n. —	a	"	II ^o	n. m.
O	Lipese	b	"	II ^o	n. —	b	"	II ^o	n. —
	Keselymező	a	"	II ^o	n. —	b	"	II ^o	n. —
	Iza	b	"	I ^o	n. m.	b	"	I ^o	n. m.

A Borsovavölgy s a Nagygövölgy Beregmegye tőszomszédságában a keleti Beszkidekből ereszkedik a Tiszavölgy felé. Amott 7, emitt 29 falu épült bennük.

E 36 község fele középmeretű (1 c. 6 b. 11 a.), másik fele kisméretű (12 β, 6 α); népesség dolgában tehát az ország hegyi falvai közt a *leglakottabbak sorába tartoznak*. Népességre első helyen áll közöttük *Herincse* 3000-et (c) meghaladó lakossal. Tíz év előtt a népszám itt nem érte föl a 2000 lelket (a). Gyors emelkedése annak tudható be, hogy azóta vele a szomszéd Herincse-Monostor helység közigazgatásilag *egyesült*. De egyebütt is lényegesen szaporodott e völgyek lakossága a-ról b-re Kereczke, Berezna, Keselymező, β-ról a-ra, Toronya, Alsó-Hidegpatak, α-ról β-ra Rekettye és Vucskómező helységekben.

A népesség zöme általában *orosz*. Másfajta elem 4 faluban épen nincs, 11 faluban szórványosan fordul elő. *Magyar* csak 11 esetben mutatkozik (1—9% erejéig) De van 15 faluban II°-nyi, 3 faluban III°-nyi, 2 faluban IV°-nyi *német*, illetőleg németajku *zsidó*. Ez utóbbi elem F.-Hidegpatakon, Bereznán s Herincsén leapadt ugyan II°-ról I^o-ra, de Lozanszkan s Vizközön *felszállt* I^o-ról II°-ra, Priszlopon II°-ról III°-ra s Toronyán

III°-ról IV°-ra. Valószínű, hogy az utolsó tíz év alatt e vidéken a nép szaporodását főleg ez a jövevény elem szolgáltatta.

Huszt-köz.

Nyelv- terület	Helység neve	1890-ben			1900-ban		
		mé- ret	faj ^t őbbség	kisebbségek	mé- ret	faj ^t őbbség	kisebbségek
O R O S Z	Husztköz	a	orosz	I ^o n. —	a	orosz	I ^o n. m.
	Alsó-Szelistye	a	"	II ^o n. e.	a	"	II ^o n. m.
	Gernyes	a	"	II ^o n. —	a	"	II ^o n. —
	Kövesliget	c	"	II ^o n. —	c	"	II ^o n. m.
	Ötvösfalva	a	"	I ^o n. —	a	"	I ^o n. e.
	Sófalva	β	"	III ^o n. m.	β	"	IV ^o n. m.
	Sándorfalva	β	"	III ^o n. —	a	"	III ^o n. —
	Mihályka	β	"	I ^o n. m.	β	"	I ^o n. m.

Talabor-völgy.

O R O S Z	F.-Szinyevér	a	orosz	I ^o m. n.	a	orosz	I ^o n. m.
	A.-Szinyevér	b	"	II ^o n. —	b	"	II ^o n. —
	Felső-Kalocsa	β	"	I ^o n. —	a	"	II ^o n. —
	Alsó-Kalocsa	a	"	I ^o n. —	b	"	I ^o n. m.
	Csománfalva	a	"	II ^o n. m.	a	"	II ^o n. m.
	Kricsfalva	a	magyar	III ^o o. n.	a	orosz	I ^o n. m.
	Darva	β	orosz	II ^o n. m.	β	"	II ^o n. m.
	Uglya	b	"	II ^o n. —	b	"	II ^o n. —
O R O S Z	Dulfalva	a	"	I ^o n. —	a	"	I ^o n. —
	Talaborfalva	b	"	I ^o n. —	b	"	I ^o n. m.

Taracz-völgy.

német sziget	{	Német-Mokra	β	német	I ^o m. o.		β	német	I ^o m. o.
orosz sziget	{	Orosz-Mokra	β	orosz	II ^o n. m.		β	orosz	— —
	{	Brusztura	a	"	I ^o n. m.		a	"	II ^o n. m.
német sziget	{	Királymező	β	német	I ^o m. o.		β	német	I ^o m. o.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
N S O L O	Taracz-Kraszna	β	orosz	I ^o n. —	β	orosz	I ^o n. —
	Dombó	b	"	II ^o n. m.	c	"	I ^o n. —
	A.-Kalinfalva	a	"	III ^o n. —	a	"	— —
	Teleselpatak	β	"	I ^o n. r. m.	β	"	I ^o n. m.
	Pelesalja	α	"	II ^o n. —	α	"	II ^o n. m.
	Gánya	a	"	III ^o n. —	b	"	II ^o n. m.
	Kökényes	b	"	III ^o n. m.	b	"	III ^o n. m.
	Széles-Lonka	β	"	I ^o n. —	a	"	I ^o m. —
	Nyéresháza	a	"	II ^o n. —	a	"	I ^o m. —
magyar sziget	Taraczújfalva	a	"	II ^o n. —	a	"	I ^o m. —
	Irholcz	b	"	II ^o n. m.	b	"	— —
	Kerekhegy	α magyar	IV ^o o.	n.	α magyar	II ^o o.	—
orosz	Nyágova	β	orosz	II ^o n. m.	β	orosz	II ^o n. —
	Kis-Kirva	β	"	II ^o n. —	β	"	II ^o n. m.

A Nagy-Ág vizével párhuzamosan folyik a Tisza felé a Talabor s a Taracz; csak a torkolat közelében fordul el a Talabor a Nagy-Ág irányától, — így támad köztük egy tágas medence: a Huszt-köz.

A husztközi falvak mérete: 1 c, 5 a, 2 β, — a talabor-völgyieké 4 b, 5 a, 1 β, — a taraczvölgyieké 1 c, 3 b, 5 a, 7 β, 2 α. Legnépesebb köztük Kövesliget és Dombó, mely utóbbi b-ről c-re az utolsó tíz év alatt emelkedett. Ezenkívül (nem számítva Felső- és Alsó-Kalocsát, melyek két szomszéd falu: Kalocsa-Nyegrovecz és Kalocsa-Horb beolvadása útján növekedtek meg) csak egy falu nőtt a-ról b-re, s kettő β-ról a-ra, a gyarapodás tehát itt gyengébb, mint a Borsova és a Nagy-Ág vidékén.

A három tereprész 36 községéből 33-ban túlnyomólag *orosz* fajnép él. *Két* faluban: Német-Mokrán s Királymezőn a lakosság zöme *fajnémet*; míg *egy* faluban: Kerekhegyen a többség *magyar*. Mindhárom *nyelvszigetet* alkot az orosz talajban. Volt tíz éve egy negyedik sziget is: a magyar *Kricsfalva*, mely azonban *elvesztette azóta magyar lakosságát* (hogya nem volt téves a statisztikai fölvétel tíz év előtt) s teljesen *oroszszá* lett. Ma e vidéken az *egyetlen magyar* sziget: Kerekhegy annyiban erősödik, hogy

tíz év előtti IV° orosz kisebbség leapadt benne II°-ra. A két német szigeten az I^o magyar kisebbség tíz év után is megmaradt.

Maguk az orosz községek 14 esetben részint német, részint magyar sporákkal birnak s 18 esetben jelentékeny bennük a *németajku zsidó* minoritás. Az arány azonban hullámzóbb, mint a Bereggel határos előbbi tereprészekben: megnőtt III°-ról IV°-ra egy esetben (Sófalva), s I^o-ról II°-ra két esetben, — viszont leolvadt III°-ról II-ra egy, s II°-ról I^o-ra két esetben. Sőt vannak példák, hogy ma tiszta orosz a lakosság, hol tíz év előtt a németajku zsidó III° (Alsó-Kolinfalva) vagy II° volt (Orosz-Mokra és Irholez). E jelenségekből levonhatni a következtetést, hogy a galicziai eredetű jövevény-zsidóság beáramlási rayonja a *beregi határ mellékéig terjed*, beljebb a határnál veszt fejlődéséből s a 90-es évekkel az árama is elgyengült.

Az erdős Kárpátokból a Tiszába siető négy folyón kívül még egyet: az *Apsát* kell fölemlitenünk; de ennek völgysege már csak részben számít az orosz nyelvterülethez. Maga a *Tiszavölgy* is csak alsó és felső szakaszaival alkot *orosz* talajt; középső szakaszán át a *román* képződmények mutatkoznak.

Az Apsa-völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben fajtlbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajtlbbség	kisebbségek
orosz	Körtvélyes	a	orosz	I ^o n. m.	a	orosz	I ^o m. —
	Apsica és F.-						
	Apsa	b	"	III ^o n. —	b	"	I ^o n. r. m.
román	Közép-Apsa	β	román	II ^o n. —	c	román	I ^o o. m.
	Alsó-Apsa	c	"	II ^o n. o.	d	"	II ^o n. —

A Tisza-völgy.

orosz	Huszt	B	orosz	III ^o m. II ^o n.	B	orosz	V ^o m. II ^o n.
	Szeklencze	a	"	III ^o n. m.	b	"	II ^o n. m. e.
	Száldobos	a	"	I ^o n. m.	a	"	I ^o m.
magyar sziget	Visk	d	magyar	III ^o o. n.	d	magyar	II ^o o. n. r.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben fajtöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajtöbbség	kisebbségek
orosz	Uj-Bárd	β	orosz	II ^o n. —	β	orosz	II ^o n. m.
	Falu-Bustya- háza	α	"	III ^o n. II ^o m.	α	"	III ^o n. II ^o m.
	Vajnág	β	"	III ^o n. m.	β	"	III ^o n. m. e.
magyar sziget	Handal-Bus- tyaháza	β	magyar	III ^o n. o.	β	magyar	II ^o n. o. e.
német sziget	Ferenczvölgy	α	német	III ^e r. III ^o m. t.	α	német	V ^o m. III ^o r. II ^o o. t.
magyar sziget	Técső	c	magyar	I ^o o. n.	d	magyar	III ^o o. n. r. e.
o r o s z	Úrmező	a	orosz	III ^o n. II ^o m. e.	a	orosz	II ^o n. m.
	Remete	β	"	IV ^o n. m. r.	β	"	IV ^o n. r. m.
	Bedő	b	"	II ^o n. m.	b	"	II ^o n. m.
	Nagy-Kirva	β	"	III ^o n. —	β	"	III ^o n. —
	Taraczköz	a	"	III ^o n. m.	a	"	III ^o n. II ^o m.
	Veresmart	β	magyar	IV ^o o. II ^o n.	β	orosz	IV ^o m. II ^o r. n.
román	Szaploneza	b	román	IV ^o n. t. m. o.	b	román	IV ^o n. m. t. r.
	Szarvaszó	β	"	II ^o n. m. r.	a	"	I ^o m. o.
magyar szigetek	Hosszúmező	b	magyar	III ^o o. n. r.	b	magyar	II ^o o. n. r.
	Mármaros-Sziget	A	"	II ^o n. II ^o r. o. e.	A	"	II ^o n. II ^o r. o.
	Rónaszék	a	"	I ^o r. o.	a	magyar	— —
	Akna-Szlatina	b	"	III ^o r. —	b	"	— —
német sziget	Falu-Szlatina	b	román	V ^o n. m. o. e.	c	német	V ^o r. m.
román	Kabala-Patak	a	"	II ^o n. m.	a	román	III ^o n. m. o.
	Fehéregyháza	a	"	II ^o n. o. m. e.	a	"	II ^o n. m. o.
	Alsó-Róna	a	"	III ^o n. —	a	"	III ^o n. —
német sziget	Karácsonfalva	a	német	IV ^o o. m. r.	b	német	IV ^o o. m. r.
orosz	Felső-Róna	b	orosz	II ^o n. m.	b	orosz	I ^o m. n. r. h.
	Nagy-Boeskó	d	"	III ^o m. II ^o n. r.	A	"	III ^o m. II ^o n.
magyar sziget	Gyertyánliget	a	magyar	V ^o o. n.	a	magyar	V ^o o. n.
orosz	Kaszómező	a	orosz	I ^o n. m.	a	orosz	I ^o n. m.
	Roszuesku	α	"	I ^o n. —	β	"	I ^o n. m.
	Kis-Lonka	a	"	I ^o n. m.	a	"	II ^o n. m.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
		fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
Orosz	Trebusa-Fejér-					
	patak	a orosz	II ^o m. II ^o n. r. e.	b	orosz	III ^o m. II ^o n. e. r.
	Rahó	A „	II ^o n. m.	A	„	II ^o m. II ^o n.
	Bicin	β	azóta lett	β	„	I ^o n. m.
	Borkút	β orosz	I ^o n. m.	β	„	I ^o n. m.
	Bogdán	b „	II ^o n. m.	b	„	II ^o n. m.
	Kőrösmező	B „	II ^o n. II ^o m.	B	„	II ^o m. II ^o n.

A *Tiszavölgy* északkelet-délnyugati irányban átlósan húzódik végig az egész megyén. *Alsó része* Husztól Taraczközig, és *legfelső része* a Fehér- és Fekete-Tisza eredete körül, Kőrösmezőtől le Felső-Rónáig *orosz* nyelvterületen fekszik, mely itt 27 községet foglal magában. Ebből 22 falu népe nagy túlsúllyal orosz; de közibük ékelve 4 falu *magyar*, 1 falu *német nyelv-szigetet* alkot. A völgy *középső tagja*, Máramarossziget körül, már a *román* nyelvterülethez tartozik: 12 községéből a fajttöbbség 5-ben román, 4-ben magyar, 2-ben német s 1-ben orosz. Tíz év előtt az egyik mai német község: *Falu-Szlatina* szintén *román falu volt*, de erős német kisebbsége azóta lefokozta a román többséget. Hasonló az eset *Veresmarttal*, mely 1890-ben *magyar falu volt*, de erős orosz kisebbsége azóta a magyar-nak fölibe emelkedett s a helység elvesztvén magyar nyelv-szigeti jellegét, az orosz nyelvhatár szélére került. Túl a Tiszavölgyön, az *Apsa mellékén* 4 falu fekszik, s egyenlő arányban osztozik 2—2 az orosz s a román nyelvterület közt. A román térszakasz a szatmári Avasból s a szolnok-dobokai határbérczekből ereszkedik le ide a Tiszához, s át az Apsamellékig összefüggésben az észak-erdélyi román nyelvterülettel, ennek Máramarosba hajló nyulványa gyanánt. Ez egész terephez tehát 43 község számítható: u. m. 25 orosz falu egy tagban, 8 magyar s 3 német helység elszigetelve, s 7 román község szintén egy tagban, kapcsolattal az erdélyi románsághoz.

Népbősége e képződményeknek általán feltűnő nagy, kis-méretű helység alig fordul elő köztük: hasonló példát magas hegyvidéken nem is igen találni országszerte. Az orosz hely-

ségek mérete: 2 *B*, 2 *A*, 6 *b*, 7 *a*, 8 β , a román helységeké: 1 *d*, 1 *c*, 1 *b*, 4 *a*, az elszigetelt magyar helységeké: 1 *A*, 2 *d*, 2 *b*, 2 *a*, 1 β , s a német nyelvszigeteké; 1 *c*, 1 *b*, 1 α . Legnagyobb az orosz helységek közt Huszt és Kőrösmező (7—9000 lélek), a magyar helységek közt Maramaros-Sziget (10.000 lelket messze túlhalad), a román helységek közt Alsó-Apsa (4—5000 lélek), s a német falvak közt a már említett Falu-Szlatina (3—4000 lélek). Az utolsó tíz év alatt lényegesen megnövekedtek: a magyar Técső (c-ről d-re), az orosz Szeklencze és Trebusa Fejérpatak (a-ról b-re), a román Alsó-Apsa (c-ről d-re), Közép-Apsa (b-ről c-re), Szarvaszó (β -ról a-ra), végre a német Karácsonyfalva (a-ról b-re). Ez utóbbi arról nevezetes, hogy *fajttöbbsége* németajku *zsidó*; míg a többi német falvakban a többség fajnémet.

A mi a kisebbségeket illeti, e vidéken a képződmények nagy része erősen poliglott. *Egyajku* község csak kettő van: Rónaszék és Akna-Szlatina, mindkettő tiszta magyar, a mi idegen környezetben szinte példátlan eset, s annál nagyobb a jelentősége, mert tíz év előtt Rónaszéknek I^o, Szlatinának III° román minoritása volt, a mik azóta eltűntek.

Erős *magyar* kisebbség van: az orosz Huszt helységben (III°-ról V^o-ra fejlődve), hol legközelebb övé lehet a majoritás is, — az orosz Trebusa-Fejérpatakon (II°-ról III°-ra emelkedve), Rahón és Kőrösmezőn (II—II°), hol a magyarság elibe került a német elemnek, végre a német Ferenczvölgyön (III°-ról V^o-ig megnövekedve) hol a fajnémetség észrevehetőleg magyarosodik. Sajnos, hogy Veresmarton nagy a térveszteség: itt a magyar elem többségből IV° kisebbségre olvadt le az orosz elem javára, — de van remény, hogy a közel jövőben visszaszerzi a vesztettet.

Rómán kisebbséggel főleg Falu-Szlatinán (V^o) találkozunk, mely helységet az oláh elem nemrég vesztette el a németiség javára. Az *orosz* kisebbségek leginkább magyar és német községekben mutatkoznak: Gyertyánligeten V^o, Karácsonyfalván IV°, Técsőn III°, Hosszumezőn II° erővel, — de megjegyzendő, hogy tíz év óta a técsői orosszág I^o-ról nőtt fel III°-ra, míg a hosszúmezei III°-ról apadt le II°-ra.

Egyebütt az egész vidéken leginkább német, illetve német-ajku zsidó kisebbséggel találkozunk, mely az orosz Remetén s a román Szaplonezán már IV—IV°-ig ért, más négy orosz faluban III—III°-on áll, számos esetben II—II°-on. De feltűnő, hogy *román falvakban általában jóval gyérebb ez az elem*, mint más fajnépek helységeiben.

Áttérünk a megye délkeleti, tulnyomólag román részére, mely a Tisza- és Apsavölgyek román térszakaszai mögött, az erdélyi havasok alatt, s a moldvai kapukon innen terül el.

Rika-völgy.

Nyelv-terület	Helység neve	mért	1890-ben		mért	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
orosz	Havasmező	d	orosz	II ^o n. —	d	orosz	III ^o n. m.
	Oroszkő	a	"	II ^o n. —	a	"	I ^o n. —

Vissó-völgy.

román	Petrova	c	román	IV ^o o. II ^o n. m.	c	román	IV ^o o. III ^o n. m.
	Leordina	a	"	II ^o n. —	a	"	II ^o n. o.
orosz sziget	Vissó-Oroszi	b	orosz	V ^o n. m.	b	orosz	V ^o n. m.
román	Alsó-Vissó	c	román	II ^o n. —	c	román	II ^o n. —
	Közép "	a	"	III ^o n. —	a	"	III ^o n. m.
német sziget	Felső "	A	német	III ^o r. II ^o m. o.	B	német	III ^o r. II ^o m. o.
román	Mojssen	b	román	III ^o n. —	c	román	IV ^o n. —
	Borsa	A	"	III ^o n. m. o.	B	"	III ^o n. m. o.

Iza-völgy.

r o m á n	Szacsal	b	román	II ^o n. e.	b	román	II ^o n. —
	Felső-Szelistye	b	"	II ^o n. m.	b	"	II ^o n. m.
	Dragomirfalu	a	"	III ^o n. m. e.	b	"	III ^o n. m. e.
	Konyha	a	"	II ^o n. e.	a	"	II ^o n. m.
	Jód	b	"	II ^o n. e.	b	"	II ^o n. m.
	Kis-Boeskó	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o m. —
	Rozavlya	a	"	III ^o n. m.	b	"	III ^o n. m.
	Batiza	a	"	II ^o n. —	a	"	V ^o n. m. t.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Sajó	a	román	III ^o n. e m.	a	román	III ^o n. m.
	Sajó-Polyána	β	"	II ^o n. —	β	"	II ^o n. —
	Glód	β	"	II ^o n. —	β	"	III ^o n. —
	Szlatinka	β	"	II ^o n. —	β	"	II ^o n. —
	Szurdok	b	"	I ^o n. m.	c	"	II ^o n. —
	Mikolapatak	a	"	II ^o n. —	a	"	I ^o n. —
	Bereczánfalva	b	"	II ^o n. m.	c	"	II ^o n. m.
	Nánfalva	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o m. —
	Vánecsfalva	a	"	I ^o n. e.	a	"	— —
	Disznópatak	α	"	I ^o n. —	β	"	— —

Kasszó-völgy.

román	Bréb	a	román	II ^o n. e.	a	román	II ^o m. e.
	Hotinka	α	"	— —	α	"	I ^o n. m.
magyar sziget	Akna-Sugatag	a	magyar	I ^o n. —	a	magyar	— —
r o m á n	Budfalva	a	román	II ^o n. m.	a	román	I ^o m. —
	Szerfalva	β	"	II ^o n. e.	β	"	II ^o n. —
	Alsó-Kalinfalva	a	"	I ^o n. —	a	"	I ^o n. —
	Somfalva	α	"	I ^o n. —	α	"	I ^o n. —
	Fejérfalu	α	"	I ^o n. —	α	"	I ^o n. —

Mara-völgy.

r o m á n	Krácsfalva	a	román	I ^o n. —	a	román	I ^o n. —
	Desze	a	"	II ^o n. m.	a	"	— —
	Hernecs	β	"	II ^o n. —	β	"	— —
	Falu-Sugatag	β	"	I ^o n. —	a	"	I ^o n. m.
	Gyulafalva	a	"	II ^o n. —	a	"	I ^o n. m.
	Bárdfalva	a	"	III ^o n. —	b	"	II ^o n. II ^o m.
	Farkasrév	a	"	I ^o n. m.	a	"	I ^o m. n.

Az *oros* nyelvterület a Rikavölgynél véget ér. A megye délkeleti szakaszán négy völgyiséget 38 faluban tulnyomólag *román* elem tölt be. Csak három *nyelvsziget* tartkítja az etnikai

talajt: a *német* Felső-Vissó s az *orosz* Vissó-Oroszi a Vissó-völgyben, végre a *magyar* Akna-Sugatag a Kaszszó-völgyben. Ez utóbbi tiszta magyar falu; a két első poliglott képződmény: az orosz szigeten V^o-nyi a német-zsidó kisebbség, a német szigeten vegyest találunk román (III°) és magyar (II°) minoritást.

Méretei a *román* községeknek tetemesek, bár növekvésük az utolsó tíz év alatt nem éri el a megye más vidékeinek gyarapodását: két falu népessége emelkedett b-ről c-re, háromé a-ról b-re, s egygyé β-ról a-ra. Az eredmény képe ez: 1 B, 5 c, 7 b, 14 a, 8 β és 3 α.

Tiszta román falu e vidéken négy fordul elő, kettejükből tíz év alatt eltűnt a régebbi II—II° német-zsidó kisebbség. Más 12 román faluban a kisebbség csak szórványos. A többi 22 példában a népesség itt is poliglott, s a kisebbség általán német-zsidó, melynek számaránya Bándfalván ugyan leapadt III°-ról II°-ra, de egyebütt megmaradt II—IV°-on, sőt számos esetben meg is nőtt: így Szurdukon I^o-ról II°-ra, Glódon II°-ról III°-ra, Batizán II°-ról V^o-ra! Orosz kisebbséget az egyetlen Petrován találunk, IV° erejűt. E kivétel csak megerősíteni látszik a szabályt, hogy román községekben orosz, s orosz községekben román elem ritkán fordul elő, nem férnek össze, nem türik egymást, — *faj-averzió* támadt köztük, korábbi százévek eredménye gyanánt.

Számottevő magyar kisebbségre is csak elvétve akad példa: Bárdfalván és Brében II—II° erejű; mindkettő tíz év óta támadt fiatal képződmény. Annál gyakoribb a magyar spóra e román vidéken, a mire tíz év előtt szintén alig volt eset.

Végig tekintve a megye 158 községén, azt a benyomást kapjuk, hogy a népesedési mozgalom általán megyeszerte kedvező eredményű volt. A fejlődés azonban *intenzivebb a végeken*: Bereg felől a Borsova és Nagy-Ág, Moldva felől a Vissó s az Iza vidékén, valamint a két határszárt *összekötő Tisza-völgyben*, mint a többi oldalvölgyekben. Ez arra vall, hogy a lefolyt tíz év alatt a nagy népszaporodást kívülről beáramlott jövevény-elem okozta, melyet megtaláltunk egyfelől

az orosz, másfelől a román községek németajku *zsidó* kisebbségeiben. Ez elem útja Beregen át Galicziából s Moldván át Romániából vezetett ide, s célpontja mindkét irányban a Tiszavölgy volt, hol zömével megtelepült.

A községek feltűnően nagy mérete azt is bizonyítja, hogy a többi népek viszont konzervatív helybenmaradók, — ez a megye *kivándorlási mozgalmát se orosz, se román részében még nem ismer*. Konzervatív hajlamokra vall, hogy a két fajnép alig érintkezik, még kevésbé vegyül egymással, ezért nyelvhatáraik állandóságban megmaradnak és sok évtized kell, míg egy-két ponton eltolódnak. Nagyobb keveredés csak a közbük ékelt magyar s német nyelvszigeteken tapasztalható. Itt — sajnos — a magyar elem ennek folytán két faluban kisebbségre jutott, — de viszont egybeült észrevehetően terjeszkedett, s három szigetjét tiszta magyarrá tette, spróráival pedig mintegy 50 másajku községterületet megszórt az utolsó tíz év alatt. Határszéli megyénél az ily szerény propagatív erőnek is, a mult időkhöz képest, szebb jövődőt ígérő jelentősége van.

Ugocsamegye.

Az ország legkisebb megyéje (Esztergom után) két járásával a Tisza mindkét partjára kiterjed egyfelől a Borsova-mellék, másfelől az Avas-hegység s a Túri-mező közt. Változatos színterén három fajnép nyelvhatára találkozik: észak és északkelet felől az *orosz*, keleten a *román* s délnyugatnak a *magyar*. Mily viszonyok közt, — a községek példáiból fogjuk megállapítani.

Borsova-völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890 ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
orosz	Kis-Rákócz	a	orosz	I ^o n. —	a	orosz	I ^o n. —
	Nagy-Rákócz	b	"	II ^o n. —	b	"	II ^o n. —
	Ugoesa-Rosztoka	α	"	— —	α	"	I ^o n. —
	F.-Karaszló	β	"	I ^o n. —	β	"	II ^o n. m.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
O R O S Z	A.-Karaszló	a	orosz	I ⁰ m. —	a	orosz	I ⁰ n. m.
	Ölyvös	a	"	II ⁰ n. m.	a	"	II ⁰ n. —
	Alsó-Sarád	β	"	I ⁰ n. —	β	"	II ⁰ n. m.
	Felső-Sarád	a	"	I ⁰ n. —	a	"	I ⁰ n. —
	N.-Csongova	a	"	I ⁰ n. —	a	"	I ⁰ n. m.
	K.-Csongova	α	"	I ⁰ n. —	α	"	I ⁰ n. —
	Ilonok-Ujfalu	a	"	II ⁰ n. —	a	"	II ⁰ n. —
	Magyar-Komját	b	"	II ⁰ n. —	b	"	II ⁰ n. —

Szálva-völgy.

magyar oros	Egres	a	orosz	I ⁰ n. m.	a	orosz	I ⁰ n. m.
	Verbőcz	α	magyar	I ⁰ o. —	β	magyar	— —
	Feketepatak	α	"	— —	α	"	I ⁰ o. m.
	Salánk	a	"	I ⁰ o. n.	a	"	I ⁰ n. o.

Mindkét völgyiség a Tisza jobb partján húzódik el: a Borsováé a megye északi, a Szálváé annak nyugati oldalán. Egyfelől 13 orosz, másfelől 3 magyar községgel találkozunk; amazok a beregmáramarosi orosz, emezek a beregszatzmári magyar nyelvterülethez zárkoznak. Ott a helységméretek: 2 b, 7 a, 2 β, 2 α, itt 1 a, 2 α, s ezek — bár igen közepes népbőségre vallanak — tíz év alatt változatlanok maradtak.

A magyar községek egyike: Verbőcz tiszta magyar, a másik kettő orosz-német spórákkal is bir. Az orosz falvak fele poliglott: német-zsidó elem II—II⁰ kisebbséget alkot bennük. Köztük kettő: Felső-Karaszló és Alsó-Sarád e jövevényekhez az utolsó tíz éven belül jutott.

A Tisza-völgy.

oros	Rakasz	a	orosz	I ⁰ n. —	a	orosz	I ⁰ m. n.
	Vörösmart	a	"	II ⁰ n. m.	a	"	II ⁰ n. m.
	Kis-Kupány	β	"	II ⁰ n. —	β	"	II ⁰ n. m.
magyar sziget	Nagy-Szöllös	A	magyar	IV ⁰ o. II ⁰ n.	A	magyar	III ⁰ o. n.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
orosz	{ Szöllős-Végardó	a	orosz	II ^o m. n. e.	a	orosz	II ^o m. n.
	{ Szirma	α	"	II ^o m. II ^o n.	α	"	II ^o m. n.
	{ Sárvár	β	"	II ^o n. II ^o m.	β	"	II ^o m. n.
magyar szigetek	{ Mátyfalva	β	"	IV ^o m. II ^o n.	β	magyar	II ^o n. o.
	{ Fancsika	β	magyar	III ^o o. II ^o n. t.	β	"	II ^o o. n.
	{ Tisza-Ujhely	β	"	I ^o o. —	β	"	II ^o o. n.
	{ Karácsfalva	α	"	II ^o o. —	β	"	— —
	{ Tisza-Keresztúr	β	"	I ^o n. o.	β	"	I ^o o. —
	{ <i>Tisza-Ujlak</i>	b	"	II ^o n. —	c	"	I ^o n. —
	{ Csepe	a	"	I ^o o. n.	a	"	— —
	{ Gyula	β	"	I ^o r. —	β	"	— —
	{ Fekete-Ardó	a	"	IV ^o o. r.	a	"	I ^o o. —
	{ Forgolány	β	"	I ^o o. —	β	"	— —
	{ Tivadar	α	"	I ^o n. o.	α	"	— —
	{ Péterfalva	β	"	I ^o n. —	β	"	— —
	{ Farkasfalva	α	"	I ^o n. o.	α	"	I ^o n. —
	{ Bökény	β	"	I ^o o. —	β	"	I ^o n. o.
orosz	{ Csoma	α	orosz	I ^o m. —	α	orosz	V ^o m. n.
	{ Hetény	α	"	III ^o n. m.	β	"	III ^o n. II ^o m.
magyar szigetek	{ Tekesháza	a	magyar	V ^o o. n. e.	a	magyar	IV ^o o. I ^o n.
	{ Gödényháza	β	"	III ^o o. n.	b	magyar	I ^o o. n.
orosz	{ Szászfalu	a	orosz	II ^o n. m.	a	orosz	II ^o n. m.
	{ Királyháza-						
	{ Tölgyesfalva	a	"	III ^o n. II ^o m.	b	"	V ^o m. n.
	{ Tisza-Kirva	α	"	I ^o n. m. r.	α	"	I ^o n. m.
	{ Vetéte	b	"	II ^o n. m.	b	"	II ^o n. m.

E 29 helységből 13 (Rakasztól *Tisza-Ujlakig*) a Tisza *jobbpartján*, 16 pedig (Csepétől Vetétéig) a balparton fekszik. Sorrendjükben egyfelől a kelet-nyugati, másfelől a nyugat-keleti irányt követtük. Mindkét sor szerint nyugatra esnek a magyar, keletre az orosz helységek. Ez utóbbiak csoportjában a jobbparton *egy*, a balparton *két magyar nyelvsziget* állapítható

meg: amott Nagy-Szöllös, tehát a megye székhelye, emitt Tekeháza és Gödényháza. A magyar helységek összes száma e völgyiségben 16, az orosz falvaké 13. Amazok az utolsó tíz év alatt általán kedvezőbben fejlődtek, mint emezek: Tisza-Ujlak mérete b-ről c-re, gödényházac β-ról b-re nőtt, *Mátyfalva* pedig addigi *orosz többségében megmagyarosodott*. A magyarság gyarapodására vall, hogy régente poliglott községei csoportosan *tiszta* magyarokká lettek: u. m. Karácsfalva, Csepe, Gyula, Forgolány, Tivadar, Péterfalva, s a *zsidóság* bennük általán *megszűnt németajku lenni*. Német-zsidó kisebbség csak orosz falvakban mutatkozik még. Ott is feltűnő a magyar kisebbség növekvése: Csomán I^o-ról IV°-ra, Királyházán II°-ról V^o-ra, Hetényen pedig jelentéktelen spórából II°-ra emelkedett. Másrészt magyar községekben az *orosz minoritás kisebbedik*: Nagy-Szöllösön IV°-ról leapadt III°-ra, Tekeházán V^o-ról IV°-ra, Gödényházán III°-ról I^o-ra! Látszik, hogy mihelyt a Tisza a magyar nyelvterületet éri, legott érvényesül az uralkodó faj etnikai tulsulya.

Az Avas alatt.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
orosz	Vericze	β	orosz	III ^o n. m.	β	orosz	III ^o n. m.
	Rákospatak	α	"	I ^o n. m.	α	"	I ^o n. m.
	Csarnató	β	"	I ^o n. m. r.	β	"	II ^o m. n.
	Sós-Ujfalu	β	"	II ^o n. r.	β	"	II ^o n. r.
magyar sziget	Nagy-Tarna	a	magyar	V ^o r. o. n.	a	magyar	IV ^o r. III ^o o.
orosz	Kis-Tarna	β	orosz	II ^o r. n.	β	orosz	II ^o r. m.
	Hömlöcz	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. r.
román	Bocskó	α	román	I ^o m. n. e.	α	román	I ^o m. o.
	Szárazpatak	β	"	I ^o n. e.	β	"	I ^o m. —
	Komlós-Sellő	β	"	I ^o n. o. m.	β	"	II ^o n. m.
	Batares	a	"	I ^o n. m. e.	a	"	II ^o n. m.

Túrmező.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román	Kis-Gércze	a	román	I ^o n. e.	a	román	I ^o m. —
	Nagy-Gércze	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o n. e.
	Turcz	c	"	II ^o m. —	c	"	I ^o n. m.
m a g y a r	Tamásváralja	β	magyar	— —	β	magyar	— —
	Tőke-Terebes	c	"	— —	c	"	— —
	Bábony	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o n. —
	Halmi	b	"	— —	b	"	I ^o n. —
	Dabolez	β	"	I ^o n. —	α	"	I ^o e. —
	Akli	α	"	I ^o n. o.	α	"	— —
	Nevetlen falu	α	"	I ^o n. —	β	"	— —
	Batár	α	"	— —	β	"	I ^o o. —
	Kökényesd	a	"	— —	a	"	I ^o n. —
	Csedreg	β	"	— —	β	"	I ^o n. —
	Fertős-Almás	β	"	— —	β	"	— —

E térszínen együtt látjuk a megye három fajnépét: az Avas északnyugati lejtőin az **oroszt** 6 községben, a délnyugati lejtőkön a **románt** 7 községben, s e hegyvidék alatt be Szatmármegye mélyeig elterülő Túrmezőn a **magyart** 11 községben.

Az orosz falvak mérete: 4 β, 2 α, a román falvaké 1 c, 2 a, 3 β, 1 α, s a magyar falvaké 1 c, 1 b, 1 a, 5 β, 3 α. Az első csoportba ékelve egy **magyar nyelvsziget**et találunk: Nagy-Tarnát (a). A népbőség e gyöngye méretei tíz év alatt általán változatlanok maradtak, sőt vannak jelek, hogy a **nép-szám vissza is fejlődött**. Ennek legszomorubb példája a Túrmezőn **Dabolcz** község, egy magyar falu, melynek lakossága β-ról α-ra **csökkent**. Az etnikai élet stagnációjára vall e vidéken az is, hogy a túrmezei tiszta magyar faluk száma hétről hatra apadt le. Feltűnő jelenség, hogy míg az **orosz** helységekben a **magyar elem** némileg **gyarapodni** látszik: (példa rá Csarnató község, hol a magyar minoritás I^o-ról II°-ra nőtt s Nagy-Tarna magyar nyelvsziget, hol a román kisebbség V^o-ról

IV°-ra apadt), — addig a *román falvakban a magyarság nem tud tért foglalni*, sőt — mint Turez falu példája bizonyítja, (hol a magyar minoritás II°-ról jelentéktelen spórává törpült) — tért is veszít.

A megyei térszakaszok eme három csoportjából levonhatjuk azt a tanulságot, hogy az északi tag orosz talaja a szomszéd Máramaros etnikai állapotaira emlékeztet: népes és fejlődő községekkel, sok jövevény német-zsidóval; a középső tag a Tiszavölgy orosz-magyar talaján a magyarság neki lendül tért foglal s a jövevényeket is beolvasztja; végre a délkeleti tagon, az Avas-vidék orosz-román s a turi mező magyar talaján a fajellentétek merevségéhez az etnikai élet hanyatlása, lankadó fejlődés, sőt a népszám csökkenése járul. Ez utóbbi mintegy sötét előrajza az Avas mögött: *Erdély belsejében* mostoha százévek eredményeül kialakult fajnépességi viszonyainknak.

Szatmármegye.

Népessége két anyagból van összetéve: a megye nyugati felét a nagy-alföldi magyarság szállta meg a Nyírség s az Avas, meg a Bükség közt, — keleti felén az Erdélyből beszármazott román elem terjeszkedett szét a megye hegyvilágában s ereszkedik le onnét a rónaságra. E két faj részint saját nyelvterületén egymás mellett, részint nyelvszigetekbe szaggatottan él. A román talajban itt-ott telepes svábok szigetképződményeivel is találkozunk.

Viszonyaikról tájékoztassanak az alábbi térszakaszok:

A turi mezőség.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
magyar	Adorján	β	román	V ^o m. —	β	magyar	— —
	Sárköz	b	magyar	I ^o r. —	b	"	II ^o t. r. o.
	Sárköz-Ujlak	a	"	— —	a	"	I ^o r. —
	Batiz	a	"	III ^o r. —	a	"	II ^o r. —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román sziget	Batiz-Vasvári	β	<i>román</i>	III ^o m. —	β	<i>román</i>	III ^o m. —
	Pusztá-Daróc	α	magyar	— —	β	magyar	I ^o r. —
m a g y a r	Lázári	a	"	— —	a	"	— —
	Sár	α	"	— —	α	"	— —
	Homok	β	"	— —	β	"	— —
	Kis-Peleske	α	"	I ^o e. —	α	"	— —
	Nagy-Peleske	β	"	— —	a	"	— —
	Nagy-Zajta	β	"	— —	β	"	I ^o n. —
	Egri	a	"	— —	a	"	— —
	Mikola	a	"	— —	a	"	I ^o n. —
	Szárazberek	β	"	I ^o t. —	a	"	— —
	Méhtelek	β	"	— —	β	"	— —
	Garbolcz	α	"	— —	α	"	— —
	Nagy-Hodos	α	"	I ^o n. —	α	"	— —
	Kis-Hodos	α	"	— —	α	"	— —
	Nagy-Palád	a	"	— —	a	"	— —
	Kis-Palád	β	"	— —	β	"	— —
	Bot-Palád	a	"	— —	β	"	— —
	Magosliget	α	"	— —	α	"	— —
	Atya	β	"	I ^o r. —	β	"	— —
	Pete	α	<i>román</i>	IV ^o m. —	α	<i>magyar</i>	II ^o r. —
	Nagy-Géc	β	magyar	II ^o n. —	β	"	I ^o r. —
	Sima	α	"	I ^o e. —	α	"	— —
	Csegöld	β	"	I ^o r. —	β	"	I ^o r. —
	Császló	β	"	— —	β	"	— —
	Rozsály	β	"	— —	β	"	— —
	Gacsály	a	"	— —	a	"	— —
	Kis-Namény	β	"	— —	β	"	— —
	Ricsé	β	"	I ^o e. —	β	"	— —
	Csaholcz	β	"	— —	β	"	I ^o n. —
	Vámos-Oroszi	β	"	— —	β	"	— —
	Fülesd	β	"	— —	β	"	— —
	Kölse	a	"	— —	a	"	— —
	Sonkád	β	"	— —	β	"	— —
	Istvándi	β	"	I ^o n. —	β	"	— —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
magyar	Penyige	β	magyar	— —	β	magyar	— —
	Nagy-Aár	β	"	— —	β	"	— —
	Kis-Aár	β	"	— —	β	"	— —
	Kömörő	β	"	— —	β	"	— —
	Fehér-Gyarmat	c	"	— —	d	"	I ^o n. t. o.

Tisza-völgy.

m a g y a r	Uzka	α	magyar	— —	α	magyar	— —
	Tiszabecs	a	"	I ^o e. —	a	"	— —
	Csécse	α	"	— —	α	"	— —
	Milota	β	"	— —	β	"	— —
	Tizsakórod	a	"	— —	a	"	— —
	Cseke	a	"	— —	a	"	— —
	Vitka	a	"	— —	a	"	— —
	Ilk	β	"	— —	β	"	— —

A szatmár-ugocsai megyehatár mentén folyó Túrpaták melléke mindkét part felől sík mezőségből áll. Ennek ugocsai részéről már tudjuk, hogy népessége sztagnál. A szatmári oldalon szintén fennakadás jeleit látjuk a fejlődésben. Elég sűrűn be van építve 44 községgel, de azok mérete feltűnően alacsony: 1 d, 1 b, 10 a, 24 β, 8 α, s ezek tíz év alatt alig változtak; csak Nagy-Peleske és Szározberek nőtt β-ról a-ra és Fehér-Gyarmat c-ről d-re, ellenben az egyik falu: Bot-Palád a-ról β-ra hanyatlott le. A Tiszavölgy 8 községe csekély méreteivel (4 a, 2 β, 2 α) szintén változatlan maradt.

Annál kedvezőbbek a két tereprész nyelvterületi viszonyai. Ez 52 községből 51 egységesen fekszik s csaknem tiszta magyar talajtalkot. Másajku minoritás mindössze három faluban fordul elő s más hétben csupán spórákkal találkozunk. Az utolsó tíz év alatt két román helység közül *Adorján megmagyarosodott teljesen, Pete csaknem teljesen*, itt a román elemből mindössze II° kisebbség akadt. Batiz román minoritása pedig III°-ról II°-ra csökkent. Ezek a magyarságnak jelentékeny téynyere-

ségei. Ma az egész Mezőségen csupán *Batiz-Vasvári* maradt meg *román nyelvszigetnek*, de itt is III°-nyi a magyar kisebbség.

A Szamos-völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
m a g y a r	Olcsva	β	magyar	— —	β	magyar	— —
	Olcsva-Apáti	β	"	— —	β	"	— —
	Szamoszeg	b	" I ^o e.	— —	b	"	— —
	Keér	β	"	— —	a	"	— —
	Tunyog	β	"	— —	a	"	— —
	Nagy és K.- Kocsord	a	"	— —	b	"	— —
	Győrtelek	β	"	— —	β	"	— —
	Panyola	a	" I ^o n.	— —	a	"	— —
	Keér-Semjén	β	" I ^o e.	— —	β	"	— —
	Nábrád	β	"	— —	β	"	— —
	Matoles	a	"	— —	a	"	— —
	Géberjén	α	"	— —	α	"	— —
	Fülpös-Daróc	α	"	— —	α	"	— —
	Fülpös	α	"	— —	α	"	— —
	Czégény	α	"	— —	α	"	— —
	Czégény-Dá- nyád	α	"	— —	β	"	— —
	Zsarolány	α	"	— —	α	" I ^o n.	— —
	Nagy-Szekeres	α	"	— —	β	"	— —
	Borzova	α	"	— —	α	" I ^o n.	— —
	Mánd	α	"	— —	α	"	— —
	Kis-Szekeres	β	"	— —	β	" I ^o n.	— —
	Darnó	α	"	— —	α	"	— —
	Majtis	α	"	— —	β	"	— —
	Jánk	a	"	— —	a	"	— —
	Gyügye	α	"	— —	α	" I ^o r.	— —
	Szamos-Ujlak	α	" I ^o o.	— —	α	"	— —
	Ökörítő	a	"	— —	a	"	— —
	Rápol	α	" I ^o r.	— —	α	"	— —

Nyelv- terület	Helység neve	mő- ret	1890-ben		mő- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
m a g y a r	Sályi	β	magyar	— —	a	magyar	I ⁰ e. —
	Poresalma	a	"	— —	b	"	— —
	Pátyod	β	"	— —	β	"	I ⁰ n. —
	Angyalos	β	"	I ⁰ t. —	β	"	I ⁰ r. —
	Hermánszeg	α	"	— —	α	"	— —
	Tatárfalu	α	"	— —	α	"	I ⁰ r. —
	Szamosbees	α	"	— —	α	"	— —
	Komló-d-Tótfalu	β	"	— —	β	"	I ⁰ r. —
	Dara	β	"	— —	β	"	— —
	Csenger	c	"	— —	c	"	— —
	Óvári	a	"	I ⁰ r. —	a	"	I ⁰ r. —
	Vetés	a	"	II ⁰ r. n.	a	"	II ⁰ r. o.
	Szatmár-Né- meti	B	"	I ⁰ r. n. e.	B	"	I ⁰ r. n.
román szigetek	Pálfalva	α	"	III ⁰ r. —	α	"	IV ⁰ r. —
	Ombód	β	"	I ⁰ r. —	β	"	— —
	Pettyény	α	"	I ⁰ r. —	β	"	I ⁰ r. —
	Kak-Szt.-Márton	β	"	I ⁰ r. —	β	"	I ⁰ r. —
	Kak	α	"	II ⁰ r. —	α	román	IV ⁰ m. —
	Udvári	a	"	V ⁰ m. —	a	"	V ⁰ m. —
	Berend	α	"	II ⁰ r. —	α	magyar	II ⁰ r. —
	Hirip	a	"	II ⁰ r. —	a	"	IV ⁰ r. —
	Dobrács-Apáti	α	"	II ⁰ r. —	α	"	III ⁰ r. —
	Szamos-Korod	α	"	II ⁰ r. —	α	"	I ⁰ r. —
magyar	Krassó	a	"	III ⁰ r. —	a	"	IV ⁰ r. —
	Kis-Koles	β	"	I ⁰ r. —	β	"	III ⁰ r. —
	Nagy-Koles	β	"	V ⁰ r. —	β	"	V ⁰ r. —
	Józsefháza	a	"	IV ⁰ r. II ⁰ n. o. t. e.	a	"	IV ⁰ r. —
	Berencze	β	román	I ⁰ m. e.	β	román	I ⁰ m. —
	Görbed	b	"	III ⁰ m. n. e.	β	"	IV ⁰ m. —
	Aranyos-Med- gyes	b	"	IV ⁰ m. —	c	"	III ⁰ m. o. h.
	Patóháza	a	"	V ⁰ m. —	a	"	V ⁰ m. —
román	Sebespatak	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román	Lippo	β	román	II ^o m. —	β	román	I ^o m. —
	Apa	b	"	IV ^o m. n.	c	"	III ^o m. n. e.
	Szamosstelek	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. n.
	Illoba	β	"	II ^o m. n. e.	β	"	II ^o m. —
magyar sziget	Szinyér-Váralja	d	magyar	V ^o r. —	d	magyar	V ^o r. n.
r o m á n	Borhida	a	román	I ^o m. —	a	román	I ^o m. —
	Veresmart	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. o. n.
	Remetemező	a	"	I ^o m. —	a	"	I ^o n. m.
	Barlafalu	a	"	III ^o n. m. e.	a	"	II ^o n. m.
	Nagy-Sikárló	a	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. n.
	Kis-Sikárló	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Monostor	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Aranyosmező	α	"	I ^o m. n.	α	"	I ^o m. —
	Balatonfalu	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Erdőszáda	a	"	I ^o m. e.	a	"	I ^o m. n.
	Oláh-Ujfalu	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o n. —
	Oláh-Tótfalu	β	"	— —	β	"	I ^o n. m.
	Tománya	β	"	I ^o e. n. m.	β	"	I ^o n. m.
	Farkasaszó	β	"	I ^o m. —	a	"	I ^o n. e. m.
	Pribékfalva	β	"	I ^o m. e.	β	"	I ^o m. n.
	Dánfalva	α	"	I ^o m. e.	α	"	I ^o n. —
	Fehérszék	α	"	I ^o m. —	β	"	I ^o n. m.
	Lukácsfalva	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. n.
	Nagy-Nyires	a	"	I ^o m. e.	a	"	I ^o m. —
	Tölgyes	α	"	I ^o e. —	α	"	I ^o m. —
	Gyökeres	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Jávorfalu	α	"	I ^o m. —	α	"	— —

A Szamos völgsége széles szalag gyanánt fogja át a megyét, délkeleti sarkától északnyugati széleig, a Lápósmelléktől s a Bükkhegységtől a Tiszavölgyig. E hosszú útjában átlós vonal gyanánt metszi keresztül a magyar és román nyelvterületet. Ehez képest két szakaszra oszlik: a magyar szakaszra jut 55, a román szakaszra 32 községe, amaz tehát jóval nagyobb, mint emez. Szintugy különböznek a községi méretek; a magyar

szakaszói: 1 B, 1 c, 3 b, 13 a, 18 β , 19 α , a román szakaszé 1 d, 2 c, 8 a, 11 β 10 α , — a magyar képződmények átlag tehát nagyobbak a románnál. Megjegyzendő, hogy a magyar szakaszon 2 román nyelvsziget van, míg a román szakaszon csak egy magyar sziget fordul elő, — de amazok mérete (a és α) össze se vethető emezével (d). A román völgyszakasz legnagyobb képződménye (Szinyérváralja) e szerint magyar sziget, míg a magyar szakasz legkisebb képződményei közé valók a román szigetek.

Nagy különbség van a népesedési mozgalmak közt is a két szakaszon. Az utolsó tíz év alatt 9 magyar s csak 2 román helység népszáma növekedett lényegesen: amott a-ról b-re Porcsalma és Kocsord, β -ről a-ra Keér, Tunyog és Sályi, α -ról β -ra Czégény-Dányád, Nagy-Szekeres, Majtis és Pettény, míg emitt b-ről c-re Aranyos-Medgyes és β -ről a-ra Farkasaszó. Az is feltűnő, hogy míg a lapályos magyar völgyrészben 30 község tiszta magyar, addig fenn a hegyek közt csak az egy Jávorfalu tiszta román. Tíz év előtt azonban a tiszta magyar falvak száma ennél is több volt: a románság a hegyek közül észrevehetőleg terjeszkedik a völgylapályra és spórái Szatmár-Németin s Csengeren túl immár egész Szamosujlakig leérnek.

Ez áramlat főleg Szatmár városa körül hullámszik most erőteljesen. Magába a városba ugyan nem hatolt még be, de szomszédságában *eloláhosította* 1890 óta *Kakot*, a román kisebbséget pedig Krassó faluban és Pálfalván III°-ról IV°-ra, Hiripen II-ről IV-re, Dobrács-Apátiban II°-ról III°-ra, és Kis-Kolcson I^o-ról III°-ra emelte. Ellenben a román szakaszon a magyar kisebbség csak Görbed faluban nőtt III-ről IV°-ra, míg Aranyos-Medgyesen, Lippón és Apán IV°-ról III°-ra, illetve II°-ról I^o-ra csökkent le.

Vizsgáljuk most a hegyvidék egyéb részeit az Avas s a Bükkiség körül.

Az Avas alatt.

Nyelv- terület	Helység neve	még- ret	1890-ben		még- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
magyar	Köszeg-Remete	β	magyar	I ^o r. —	β	magyar	I ^o r. n.
	Avas-Ujváros	a	"	I ^o r. —	a	"	II ^o r. —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
r o m á n	Ráksa	a	román	I ⁰ m. —	a	román	I ⁰ m. n.
	Avas-Vámfalu	a	"	V ⁰ m. n.	a	"	IV ⁰ m. n.
	Avas-Felsőfalu	b	"	I ⁰ m. n. e.	b	"	II ⁰ m. n. e.
	" Ujfalu	a	"	II ⁰ n. t. m.	a	"	I ⁰ n. m.
	Mózesfalu	β	"	I ⁰ m. t.	β	"	I ⁰ n. —
	Bikszád	a	"	II ⁰ m. —	a	"	II ⁰ m. —
	Terep	β	"	I ⁰ n. e.	β	"	II ⁰ m. —
	Bujánháza	β	"	I ⁰ m. n.	β	"	I ⁰ m. n.
	Turvékonya	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. n.
	Rózsapallag	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ n. m.
	Kányaháza	a	"	I ⁰ n. m.	a	"	II ⁰ n. m.
	Lekencze	α	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ n. —
m a g y a r	Tartolcz	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. n.
	Komorzán	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —

Fernezely-völgy.

r o m á n	Felső-Fernezely	a	román	I ⁰ m. —	a	román	I ⁰ n. m.
	Alsó-Fernezely	a	"	IV ⁰ m. —	a	"	IV ⁰ m. —
	Girót-Tótfalu	β	"	II ⁰ m. —	β	"	II ⁰ m. —
	Felső-Ujfalu	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ e. —
m a g y a r s z i g e t	Nagybánya	C	magyar	II ⁰ r. n. e.	A	magyar	III ⁰ r. n.

Kapnik-völgy.

m a g y a r s z i g e t	Kapnikbánya	b	magyar	V ⁰ r. n. e.	d	magyar	V ⁰ r. e. n.
--	-------------	---	--------	-------------------------	---	--------	-------------------------

Kapnik-Lápos-köz.

m a g y a r s z i g e t	Felsőbánya	d	magyar	I ⁰ r. —	d	magyar	I ⁰ r. —
r o m á n	Kisbánya	β	román	I ⁰ e. —	β	román	I ⁰ m. —
	Nyegrefalu	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Laczfalu	β	"	I ⁰ e. —	β	"	I ⁰ n. —
	Bajfalu	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ e. —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Dióshalom	β	román	— —	β	román	I ^o n. —
	Pusztatelek	α	"	— —	α	"	I ^o n. —
	Győrkefalu	α	"	— —	α	"	— —
	F.-Sándorfalu	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. n.
	Magyar-Kékes	α	"	I ^o m. —	α	"	— —
	Kékes-Oroszfalu	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Szakállas-Dombó	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Oláh-Kékes	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —

A Lápos-völgy és melléke.

r o m á n	Kővár-Remete	a	román	I ^o m. e.	a	román	I ^o m. —
	Kovács	a	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. n.
	Karuly	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Kővár-Kölcse	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o n. e.
	Erdő-Aranyos	α	"	— —	α	"	— —
	Szakállasfalu	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. n.
magyar sziget	Koltó-Katalin	β	<i>magyar</i>	I ^o r. e.	β	<i>magyar</i>	I ^o r. e.
r o m á n	Hagymás-Lápos	β	román	III ^o m. e.	a	román	III ^o m. e.
	Kolczér	α	"	I ^o m. n.	α	"	I ^o m. n.
	Kis-Buzinta	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o n. —
	Nagy "	α	"	I ^o m. n.	α	"	I ^o n. —
	Feketefalu	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Tókécs	β	"	I ^o m. —	β	"	— —
	Alsó-Ujfalu	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Hidegkút	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Lenárdfal	β	"	— —	β	"	— —
	Zazár	β	"	I ^o e. —	a	"	I ^o m. e.
	Buság	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Misztótfalu	β	<i>magyar</i>	V ^o r. —	β	román	V ^o m. —
	Miszt-Mogyorós	α	román	III ^o m. —	α	"	II ^o m. —
	Láposbánya	a	"	IV ^o m. —	a	"	IV ^o m. —
	Misztbánya	α	"	V ^o m. —	α	"	V ^o m. h. e.

A Szamos—Lápos-köz.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Fericsé	α	román	II ⁰ e. —	α	román	I ⁰ e. n.
	Nagy-Körtvélyes	β	"	— —	β	"	I ⁰ n. m.
	Somkútpataka	α	"	— —	α	"	— —
	Jeder	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ m. —
	Váralja	β	"	I ⁰ m. e.	β	"	I ⁰ m. —
	Durusa	α	"	— —	α	"	— —
	Gaura	β	"	I ⁰ m. e.	β	"	I ⁰ m. —
	Hovrilla	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Törökfalu	β	"	I ⁰ m. e.	β	"	I ⁰ m. n. e.
	Jóháza	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
magyar sziget	Butyásza	β	"	— —	β	"	— —
	Csolt	α	"	— —	β	"	I ⁰ m. —
r o m á n	Nagy-Somkut	β	román	V ⁰ m. n. e.	β	magyar	V ⁰ r. n.
	Sáros-M.-Berkes	β	magyar	IV ⁰ r. e.	β	magyar	IV ⁰ r. —
	Berkeszpatak	β	román	— —	β	román	— —
	Nagy-Fentős	β	"	I ⁰ n. m. e.	β	"	I ⁰ n. —
	Pusztá-Fentős	α	"	— —	α	"	— —
	Szappanpataka	α	"	— —	α	"	I ⁰ m. —
	Kis-Fentős	α	"	— —	β	"	I ⁰ m. —
	Hosszúfalu	β	"	III ⁰ m. —	β	"	IV ⁰ m. n.
	Magosfalu	α	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ n. m.
	P.-Hidegkút	α	"	I ⁰ e. m.	α	"	II ⁰ m. n.

A Bükk-hegység körül.

román	Új-Huta	α	román	IV ⁰ n. II ⁰ m. e.	α	román	IV ⁰ n. m. e.
	Ó-Huta	α	"	I ⁰ m. n.	β	"	I ⁰ m. n.
	Mogyorós	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. n.
	Papbikó	α	"	I ⁰ n. m.	α	"	I ⁰ m. n.
	Válaszút	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. n.
német sziget	Szinfalu	β	német	III ⁰ r. II ⁰ m.	α	német	II ⁰ r. m. e.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben fajtőbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajtőbbség	kisebbségek
román	Ivacsó	α	román	I ^o n. m.	β	román	I ^o n. m.
	Pácza-falu	α	"	I ^o m. e.	α	"	I ^o m. —
	Közép-Homoród	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Felső-Homoród	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o e. m.
német sziget	Alsó-Homoród	β	<i>német</i>	II ^o r. m. e.	β	<i>német</i>	II ^o m. r.
román	Száldobágy	β	román	I ^o m. —	β	román	I ^o m. e.
	Oláh-Medgyes	β	"	I ^o e. m.	β	"	I ^o m. e.
	Oláh-Gyűrűs	β	"	I ^o m. n. e.	β	"	I ^o m. n. e.
	Oláh-Hodos	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
magyar sziget	Kraszna-Bétek	a	<i>német</i>	II ^o m. II ^o r. e.	a	magyar	IV ^o n. II ^o r. e.
német szigetek	Sándorfalu	α	<i>német</i>	I ^o r. m. e.	β	<i>német</i>	I ^o m. r.
	Nagy-Szokond	β	<i>német</i>	III ^o m. II ^o r.	β	<i>német</i>	II ^o m. II ^o r. e.
román	Kis-Szokond	α	román	I ^o m. n.	β	román	I ^o h. m. e.
	Lophágy	α	"	I ^o m. n.	α	"	I ^o m. n.
	Felső-Boldád	β	"	—	β	"	I ^o m. —
	Alsó-Boldád	α	"	I ^o m. e.	α	"	I ^o m. —
német sziget	Szakas	β	<i>német</i>	III ^o r. II ^o m. e.	β	<i>német</i>	III ^o r. II ^o m.
magyar sziget	Erdőd	b	<i>magyar</i>	IV ^o n. r. e.	c	magyar	II ^o r. II ^o n.

E kiterjedt hegyvidéken 103 helység fekszik: 88 román, 10 magyar és 5 német. A román falvak egységes nyelvterületet alkotnak, összefüggésben a máramaros-ugocsaí Avas, a szolnoki-dobokai bányavidék, a Szilágyság s a szatmári Szamosvölgy román területrészeivel. A magyar falvak ketteje: Avas-Ujváros és Kőszeg-Remete a túrmezei magyar képződményekhez csatlakozik, határközségei gyanánt az alföldi róma nagy magyar nyelvterületének; a többi 8 magyar, s az 5 német község román talajban el van szigetelve.

Méretre a román és sváb községek általán csekélyek. A román falvak népőbősege: 1 b, 14 a, 46 β , 27 α , s a német falvaké: 1 α , 4 β . Ellenben a magyar helységek aránylag igen jelentékenyek; méretük: 1 A, 2 d, 1 c, 1 b, 2 a, 3 β . E népőbősegnak tudható be, hogy elszigeteltségük daczára szépen fej-

lődnek; egyikük: Kraszna-Béltek német faluból, másikuk: Nagy-Somkut román nagyközségből az utolsó tíz év alatt *magyarosodott meg*. De ugyanekkor csak egy magyar község: Misztót-falu többségre *románná* lett. Mig az elszigetelt német falvakra lassu elenyészés vár: akár a románságba, akár a magyarságba olvadnak is be.

Népmozgalom dolgában a magyar falvak járnak elől: Nagybánya C-ről A-ra, Kapnikbánya (Alsó-Kapnikkal egyesülvén) b-ről d-re, Erdőd b-ről e-re fejlődött át. A német falvaknak is ketteje gyarapodott meg: egyikük β -ról a-ra, másikuk α -ról β -ra növekedvén. Ellenben a 88 román községből emelkedést csak 8 esetben látunk, s csak kettőben nőtt a lélekszám β -ról a-ra, a többiben α -ról nem ért fölebb β -méretnél.

A fajkisebbségek a poliglott községekben általan változatlanok. De van néhány példa, hogy román falvak magyar kisebbsége csökkent, — így Avas-Vámfalun V-ről IV-re, Miszt-Mogyoróson III-ról II-re, Ujhután és Szinfalun II-ről I-re; más pontokon viszont megnövekedett; így román többséggel szemközt Avas-Felsőfalun, Pusztá-Hidegkuton s Terepen I-ről II-re, Hosszufalun III-ról IV-re, s a németajku Alsó-Homoródon pár léleknyi spórából II°-ra emelkedett. A román kisebbség magyar falvakban itt-ott növekszik: Erdődön és Avas-Ujvároson I-ről II-re, Nagybányán II-ről III-ra; mig német falvakban csökken az aránya: Szinfalun III-ról II-re, Alsó-Homoródon II-ről I-re.

Érdekes tünet, hogy mig a magyar nyelvterületen nagy számmal fordulnak elő a tiszta magyar falvak, addig a román talajban 88 község közül nincs több 10-nél tiszta román.

S most visszatérünk a megye sík tereprészeihez, mélyek a Szamos balpartjától Szabolcsig s Biharig terjednek el.

A Homoród-mező.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	1890-ben kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	1900-ban kisebbségek
román	Amacz	β	<i>magyar</i>	—	β	<i>román</i>	V ^o m. n.
	Szatmár-Zsadány	a	román	I ^o m.	a	"	II ^o m. —
	Madarász	a	"	II ^o n.	a	"	II ^o n. m.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
román	Oroszfalu	α	román	I ^o m. —	α	román	II ^o m. —
	Réztelek	β	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. e. o.
	Szamos-Dob	a	"	IV ^o m. —	a	"	IV ^o m. —

Kraszna-völgy.

román	Rákos-Terebes	β	román	I ^o m. —	β	román	II ^o m. —
	Nántú	β	"	III ^o n. II ^o m.	β	"	III ^o m. II ^o n.
	Gyöngy	β	"	III ^o m. —	β	"	III ^o m. —
magyar szigetek	Dobra	a	magyar	I ^o r. —	a	magyar	— —
	Géres	a	magyar	I ^o r. n. e.	a	magyar	I ^o r. n. e.
	Király-Daróc	b	magyar	IV ^o r. —	b	magyar	IV ^o r. —
román	Piskártos	β	román	I ^o m. —	β	román	I ^o m. e.
	Tőke-Terebes	a	"	V ^o n. e.	a	"	IV ^o n. II ^o m.
	Esztro	α	"	II ^o m. —	α	"	I ^o m. e.
	Kraszna-Szt.- Miklós	β	"	III ^o m. —	β	"	III ^o m. —
	Kis-Majtény	a	"	V ^o m. —	a	"	V ^o m. —
m a g y a r	N.-Majthény	a	magyar	I ^o r. —	a	magyar	— —
	Gilvács	α	"	I ^o n. r.	β	"	I ^o n. r. h.
	Domahida	β	"	IV ^o r. —	β	"	IV ^o r. —
	Fábiánháza	a	"	— —	a	"	I ^o n. —
	Nyir-Csaholy	a	"	I ^o t. —	a	"	— —
	Máté-Szalka	d	"	— —	A	"	— —
	Ó-Pályi	a	"	— —	a	"	— —
	Paraszna	β	"	— —	β	"	— —
	Nagy-Dobos	a	"	— —	a	"	— —

Az ecsedi láp körül.

magyar	Csenger-Bagos	a	magyar	V ^o r. n.	a	magyar	V ^o r. —
	Csenger-Ujfalu	β	"	I ^o r. —	β	"	I ^o r. m.
	Ura	α	"	— —	β	"	I ^o r. —
	Tyukod	a	"	— —	a	"	I ^o e. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
m a g y a r	Nagy-Ecsed	e	magyar	— —	e	magyar	I ^o n. e.
	Mérk	a	"	I ^o n.	b	"	— —
	Vállaj	a	"	I ^o h. v.	b	"	— —
	Csanálos	a	"	IV ^o n.	a	"	II ^o n.
	Fény	a	német	II ^o m.	a magyar	II ^o n.	— —
	Börvely	a	magyar	— —	a	"	I ^o r.
	Nagy-Károly	A	"	I ^o r. n.	A	"	I ^o r.
	Kaplony	a	"	I ^o n.	a	"	— —
	Kálmánd	β	német	V ^o m.	β magyar	I ^o n. r.	— —

A nyírség.

m a g y a r	Papos	α	magyar	II ^o n.	β magyar	— —	— —
	Jármi	β	"	— —	β	"	— —
	Hodász	a	"	— —	a	"	— —
	Nyír-Medgyes	a	"	— —	a	"	— —
	Gebe	a	"	— —	a	"	— —
	Kántor-Jánosi	a	"	— —	b	"	— —
	Iklód	α	"	I ^o e.	α	"	— —
	Derzs	β	"	I ^o n.	β	"	— —
	Nyír-Császári	β	"	— —	β	"	— —
	Nyír-Vasvári	a	"	— —	a	"	— —

Az Érmellék.

román	Portelek	β	román	I ^o m.	β	román	I ^o m. n.
	Vezend	β	"	I ^o m.	β	"	I ^o m. n.
német sziget	Mező-Petri	a	német	II ^o m.	a	német	I ^o m. r.
magyar	Genes	a	magyar	III ^o r.	a magyar	III ^o r.	— —
	Iriny	β	"	II ^o r.	β	"	I ^o r.
	Ér-Endréd	a	"	II ^o r.	a	"	IV ^o r.
	Mező-Terem	a	német	IV ^o r.	b magyar	V ^o n. II ^o r.	— —
	Csomaköz	b	magyar	III ^o n. II ^o r.	b	"	II ^o r. h.
	Bere	β	"	I ^o r.	β	"	I ^o r.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román szigetek	Dengeleg	a	román	IV ^o m. II ^o n.	a	román	IV ^o m. II ^o n.
	Reszege	β	román	III ^o m. —	β	román	I ^o m. —
magyar	Szaniszló	d	román	V ^o m. n.	d	magyar	III ^o r. n.
	Ér-Körtvélyes	a	magyar	I ^o r. —	a	"	— —
	Penészlek	a	orosz	II ^o m. —	a	magyar	— —

E sík terep 63 községéből 44 magyar, 18 román s 1 német képződmény. A román nyelvterület utolsó nyulványai a Homoródmezőn át a Krasznavölgy s az Érmellék széleig érnek, összesen 16 községet foglalva magukban, a többi 2 el van szigetelve magyar községek közt. Szintügy szigetség a róna egyetlen német faluja is. Tíz év óta a Homoródmezőn egy magyar falu: Amác *eloláhosodott*; de ugyanekkor 1 *román* sziget: Szaniszló, 3 *sváb* sziget: Fény, Kálmánd és Mező-Terem, végre 1 *orosz* sziget: Penészlek megmagyarosodott.

Méretre a magyar helységek hasonlithatatlanul fölötté állnak e vidéken a másajkuaknak; népösségük: 1 A, 1 A, 1 d, 1 c, 6 b, 21 a, 12 β s 1 α, — míg a román falvaké: 7 a, 9 β, 2 α, s a német falué: 1 a. A népesség itt általán csak magyar nyelvterületen gyarapodott meg észrevehetőleg: Máté-Szalka d-ről A-ra, Mérek, Vállaj, Mező-Terem s Kántor-Jánosi a-ról b-re, Ura α-ról β-ra nőtt, míg román falvak közül csak az egy Réztelek emelkedett föl β-ról a-ra. Figyelemre méltó az is, hogy a Kraszna-völgy egy részén s az egész Nyírségben a falvak lakossága tiszta magyar (20 községben), míg az egész lapályon tiszta román falu egy sincs.

Poliglott képződmények főleg a Homoródmezőn, a Kraszna mellékén s az Érmelléken találhatók, hol a két fajnép nyelvhatárai találkoznak, s a legtöbb nyelvsziget enyészett el az utolsó tíz év során.

A mi a fajkisebbségeket illeti, a magyar elem csak a román Esztrón s a német Mező-Petrin szállt II—II°-ról I—I^o-ra, ellenben nőtt Tőke-Terebes, Rákos-Terebes, Szatmár-Zsadány és Oroszfalu községekben II—II°-ra, Nántún III°-ra; míg a román minoritás csak Ér-Endréden nőtt II°-ról IV°-ig, de lefo-

gyott Mező-Terem s Iriny falvakban II, illetve I^o-ig. A német kisebbség általán hanyatló irányt vett; Tőke-Terebesen leszállt V^o-ról IV-re, Csanáloson IV-ről II-re, Nántűn és Csomaközben III-ról II-re, Paposon pedig végkép eltűnt.

A megye etnikai fejlődése vidékek szerint a legkülönbözőbb. Északon a túri-mező körül a magyarság stagnál, a Szamos-völgyben is csak lassan gyarapszik, itt a román elem a hegyekből a róna felé látszólag terjed. Keleten a magyar szigetek fogynak, csupán a bányavárosok ereje szilárd még. De délre a románság visszafejlődőben van már, s nyugaton, az Érmellék s a lápvidék körül a magyar talaj egymásután szívja fel a más-ajkú nyelvszigeteket.

Biharmegye.

Térfogatra és népszámra hazánk első megyéi közé tartozik; ezért hívják a nép ajkán Biharországnak. Térszíni alakulása keleten hegyes, nyugaton rónás. Hegyfalai, élükön a Bihar-havassal, Erdély bérczeire támaszkodnak, s a hegyközön át lassan ereszkednek le az alföldi síkságra. Bérezvilágát a román, lapályait általán a magyar faj lakja. A nyelvhatár köztük észak-kelet-délnyugati irányt vesz, mögötte kétfelől a nyelvterületeket csak itt-ott tarkítják szigetképződmények.

Községei fölött szemlénket a Szatmárral szomszédos északi rayonban kezdjük: az Érmellék s a Berettyó vonalán.

Az Érmellék.

Nyelv-terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
magyar	Albis	β	magyar	I ^o r. e.	a	magyar	I ^o r. ---
	Bogyoszló	β	"	---	β	"	---
	Kécz	a	"	V ^o r. ---	a	"	V ^o r. e.
	Szalacs	c	"	I ^o r. ---	c	"	---
	Piskolt	b	"	IV ^o r. ---	b	"	V ^o r. e.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
román sziget	{ Vasad	a	<i>román</i>	II ^o m. —	a	<i>román</i>	II ^o m. e.
m a g y a r	{ Gálos-Petri	a	magyar	I ^o r. —	a	magyar	I ^o r. —
	{ Otomány	a	"	— —	a	"	I ^o r. —
	{ Ér-Adony	β	"	— —	β	"	I ^o n. —
	{ Ér-Tarcsa	β	"	IV ^o r. —	a	"	III ^o r. —
	{ Ér-Mihályfalva	d	"	— —	A	"	— —
	{ Ér-Semjén	b	"	— —	b	"	— —
	{ Ér-Keserü	a	"	— —	a	"	— —
román sziget	{ Ér-Kenéz	β	<i>román</i>	II ^o m. —	β	<i>román</i>	II ^o m. —
m a g y a r	{ Ér-Szelind	β	magyar	— —	β	magyar	I ^o r. n.
	{ Ér-Bagomér	b	"	I ^o r. —	c	"	I ^o r. —
	{ Álmosd	a	"	I ^o r. —	b	"	— —
	{ Uj-Léta	β	"	— —	β	"	— —
	{ Nagy-Léta	A	"	I ^o r. —	A	"	— —
	{ Kakad	β	"	III ^o r. —	a	"	III ^o r. —
	{ Vértés	b	"	I ^o r. n.	b	"	— —
	{ Monostor-Pályi	a	"	— —	b	"	— —
	{ Hosszú-Pályi	c	"	I ^o r. —	c	"	— —
	{ Sáránd	a	"	— —	a	"	— —
	{ Hajdu-Bagos	a	"	— —	a	"	— —
	{ Konyád	b	"	— —	b	"	— —
	{ Derecske	B	"	— —	B	"	— —
	{ Tépe	a	"	— —	a	"	— —

Érmelléki hegyalja.

m a g y a r	{ Asszonyvására	a	magyar	— —	a	magyar	I ^o e. —
	{ Kis-Kereki	a	"	— —	a	"	— —
	{ Ér-Olaszi	β	"	I ^o r. t.	β	"	— —
	{ Székelyhid	d	"	— —	d	"	I ^o r. —
	{ Csokaly	a	"	II ^o r. —	a	"	— —
	{ Kis-Kágya	α	"	I ^o n. —	α	"	I ^o r. —
	{ Nagy-Kágya	α	"	I ^o r. t. e.	α	"	I ^o r. —
	{ Kóly	β	"	I ^o r. —	β	"	— —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
magyar	Ér-Díószeg	A	magyar	I ^o r. —	A	magyar	I ^o r. —
	Jankafalva	α	"	II ^o r. —	α	"	I ^o r. —
	Köbölkút	a	"	— —	a	"	— —
	Hegyköz-Szt.-						
	Miklós	β	"	I ^o e. —	β	"	— —

Nagy sárrét.

m a g y a r	Sáp	a	magyar	— —	a	magyar	— —
	Dancsháza	α	"	— —	β	"	— —
	Bihar-Torda	a	"	— —	a	"	— —
	Nagy-Rábé	b	"	— —	b	"	I ^o r. —
	Nagy-Bajom	c	"	— —	d	"	— —
	Bihar-Udvari	e	"	— —	e	"	— —
	Báránd	e	"	— —	e	"	— —
	Szerep	b	"	— —	b	"	— —

Berettyó-völgy.

magyar	Bakonyszeg	a	magyar	— —	a	magyar	— —
	Csökmő	c	"	I ^o r. —	c	"	I ^o r. —
	Darvas	a	"	I ^o r. n.	a	"	I ^o r. n.
	Furta	b	"	I ^o r. —	a	"	— —
	Zsáka	b	"	II ^o r. —	c	"	— —
román sziget	Vekerd	α	román	I ^o m. —	α	román	I ^o m. —
m a g y a r	Berettyó-Szt.-						
	Márton	a	magyar	I ^o r. —	a	magyar	— —
	Váncsod	a	"	I ^o r. —	a	"	— —
	Berettyó-Ujfalu	A	"	— —	A	"	— —
	Péterszeg	a	"	— —	a	"	— —
	Gaborján	a	"	— —	a	"	— —
	Henczida	b	"	— —	b	"	— —
	Esztár	a	"	— —	a	"	— —
	Pocsaly	b	"	V ^o r. —	c	"	V ^o r. —
román sziget	Pelbárthida	β	román	IV ^o m. e.	β	román	IV ^o m. —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			faj ^t többség	kisebbségek		faj ^t többség	kisebbségek
m a g y a r	Kis-Marja	b	magyar	I ^o r. —	b	magyar	— —
	Nyüved	β	"	— —	β	"	— —
	Pap-Tamási	β	"	— —	a	"	I ^o r. —
	Jákó-Hodos	β	"	I ^o r. —	a	"	— —
	Bihar-Félegy-						
	háza	a	"	II ^o r. —	a	"	I ^o r. —
	Vajda	β	"	I ^o r. —	β	"	I ^o r. —
	Hegyköz-Szt.-						
	Imre	a	"	— —	a	"	I ^o r. —
	Szalárd	a	"	— —	b	"	I ^o r. —
román	Farnos	α	román	II ^o m. —	α	román	III ^o m. —
	Csohaly	β	"	II ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Nagy-Tótfalu	β	"	II ^o m. —	a	"	IV ^o m. —
	Kis-Almás	α	"	II ^o m. —	α	"	I ^o m. —
tót sziget	Fegyvernek	α	tót	IV ^o r. II ^o m.	β	tót	III ^o r. III ^o m.
r o m á n	Szarkó	α	román	I ^o m. —	α	román	I ^o n. e. m.
	Csanáros	α	"	III ^o m. II ^o t.	β	"	II ^o t. II ^o m. o.
	Sárszeg	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Hőke	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Vámosláz	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Szt.-Lázár	α	"	I ^o m. e.	α	"	II ^o m. —
	Király	α	"	III ^o m. e.	β	"	III ^o m. —
m a g y a r	Szent-Jobb	a	magyar	— —	a	magyar	— —
	Poklostelek	β	"	I ^o r. n.	β	"	— —
	Vedres-Ábrány	α	román	V ^o m. —	β	magyar	V ^o r. —
	Felső-Ábrány	β	magyar	V ^o r. e.	β	"	IV ^e r. e.
	Apát-Keresztur	α	"	IV ^o r. —	α	"	III ^o r. —
	Monos-Petri	β	"	II ^o r. n.	β	"	III ^o r. —
	Margita	d	"	I ^o r. t. n.	A	"	I ^o r. n.
román	Ér-Fanesika	α	román	II ^o m. —	α	román	III ^o m. —
	Lüki	α	"	I ^o m. —	β	"	IV ^o m. —
	Dizsér	α	"	II ^o t. m. e.	α	"	II ^o m. t.
	Szunyogd	α	"	I ^o m. e.	β	"	II ^o m. —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
román	Kohány	α	román	V ⁰ m. —	α	román	V ⁰ m. —
	Déda	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Terebes	α	"	III ⁰ m. —	α	"	III ⁰ m. n.
magyar szigetek	Micske	a	magyar	I ⁰ r. —	a	magyar	I ⁰ t. r.
	Tóti	β	magyar	I ⁰ r. —	a	magyar	I ⁰ r. —
román	Széltalló	α	román	II ⁰ m. —	β	román	III ⁰ m. —
	Bárdfalva	α	"	II ⁰ m. —	α	"	II ⁰ m. n.
	Száldobágy	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. e.
	Almás	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —
magyar	Széplak	β	magyar	II ⁰ r. e.	a	magyar	II ⁰ r. —
	Bályog	a	"	I ⁰ r. —	a	"	I ⁰ r. t.

Bisztra-völgy.

tót szigetek	Almaszeghuta	β	tót	I ⁰ n. m.	β	tót	I ⁰ m. —
	Bodonos	β	tót	II ⁰ m. n. r.	a	tót	II ⁰ m. n. e. r.
román	Almaszeg	β	román	II ⁰ m. n. t.	β	román	II ⁰ m. t.
	Papfalva	β	"	II ⁰ m. n.	β	"	II ⁰ m. n.
	Várvíz	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Középes	a	"	III ⁰ t. II ⁰ n. II ⁰ m.	a	"	III ⁰ t. III ⁰ m. II ⁰ n.
tót szigetek	Tormafalu	α	tót	I ⁰ m. —	α	tót	I ⁰ m. —
	Verzár	α	tót	I ⁰ m. r. n.	α	tót	I ⁰ m. n.
	Baromlak	β	tót	IV ⁰ r. m. n. e.	β	tót	IV ⁰ r. m.
román	Sebes-Ujfalu	α	román	I ⁰ m. —	α	román	I ⁰ m. —
	Csehtelek	β	"	II ⁰ m. t. e	β	"	IV ⁰ m. t.
	Bozaly	α	"	II ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —

Derna-völgy.

román	Terje	β	román	II ⁰ m. e.	β	román	II ⁰ m. —
	Sástelek	α	"	I ⁰ m. e. t. n.	α	"	I ⁰ m. t.
	Alsó-Derna	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. e.
magyar sziget	Felső-Derna	α	"	III ⁰ m. II ⁰ e. n. t.	β	magyar	IV ⁰ r. II ⁰ t. n.

A Derna-Bisztra-völgyek s a felső Berettyó-völgy dombvidékén román, az alsó Berettyó-vidék, az Érmellék s a Sárrét róναςágán magyar községek terülnek el. Az egész terepre 121 helység esik. Ebből 79 magyar, 36 román és 6 tót, — ez utóbbiak a román nyelvterületen szigetelvek el.

Méret dolgában a magyar képződmények túlsúlya nagy és feltétlen a másajkúak fölött. Míg a tót falvak mérete; 1 a, 3 β , 2 α , s a román falvaké: 4 a, 14 β , 18 α , — addig a magyar községeké 1 B, 5 A, 2 d, 8 c, 11 b, 33 a, 15 β és 4 α . Ez utóbbiak közül tehát 6 nagy, 54 közép és 19 kisméretű, — míg az előbbiektől csak 5 a közép, de 36 a kisméretű. Fejlődés dolgában szintén a magyar helységek járnak elöl. A tót falvakból csak egy: (Bodonos) nőtt β -ről a-ra s egy α -ról β -re, a román falvak közül pedig szintén csak egy fejlett föl β -ről a-ra és 5 α -ról β -ra. Ellenben a magyar községek sorában 17 gyarapodott meg lényegesen: Margita és Érmihályfalva d-ről A-ra, Nagy-Bajom, Pocsaly, Ér-Bagamér és Zsáka b-ről c-re, más 3 falu a-ról b-re, 6 falu β -ről a-ra és 2 α -ról β -ra emelkedett.

E kedvező fejlődés következménye, hogy két román falu: Vedres-Ábrány és Felső-Derna az utolsó tíz év alatt *megmagyarosodott*; amaz a felső Berettyó-völgyben a vízpartig letolta a magyar nyelvhatárt, — míg emez a Dernavölgyben harmadiknak állt be a román nyelvhatár mögött támadt magyar nyelvshzigetek: Micske és Tóti társaságába. E szigetképződményeknek az a jelentőségük van, hogy *kapcsolatul* szolgálhatnak idővel *az alföldi magyar nyelvterület s a szilágysági magyar nyelvmedenczék közt*, mely utóbbiakhoz a bihari Berettyó-völgy északkeleti szélén, e megye határán két magyar falu: Széplak és Bályog ma is hozzá tartozik. A többi 75 magyar helység e vidéken egy tagot alkot, s köztük csak 4 román falu fekszik elszigetelve; a román nyelvterület ugyanitt 33 falut foglal magában, köztük 3 magyar, s 6 tót szigettel.

A magyar helységek közül 44 tiszta-magyar; míg a román falvak közt egyetlen monoglott képződmény sincs. Többajkuság például erős kisebbséggel főleg a nyelvhatárok közül s a nyelvshzigeteken találkozunk. De általános tünet, hogy a román kisebbség inkább fogy: Felső-Ábrányon V-ről IV-re, Ér-Tar-

csán, Fegyverneken s Apát-Keresztúron IV-ről III-ra csökkenve — ellenben a magyar minoritás feltűnőleg erősödik: Lúki faluban I-ről, s Nagy-Tótfaluban III-ról IV-re, Csehtelkén II-ről IV-re. Farnos, Ér-Fancsika, Széltalló, Középes és Fegyvernek községekben II-ről III-ra, Szt.-Lázáron, Dizséren és Szunyogdon I-ről II-re gyarapodva.

E lendületes képet hadd egészítsék ki a Rézhegységtől a Kőrösközig érő térszakaszok adatai.

A Rézhegység alatt.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
n á m o r	Feketepatak	β	román	I ^o m. e.	β	román	I ^o m. —
	Beznye	a	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. —
	Kornyiczél	α	"	I ^o m. —	β	"	II ^o m. —
	Nagy-Báród	b	"	III ^o t. II ^o m. e.	b	"	IV ^o t. II ^o m.
	Kis-Báród	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Cséklye	β	"	— —	β	"	I ^o n. t.
	Nagypatak	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Kőröstopa	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Gégény	α	"	I ^o m. n.	α	"	I ^o m. n.
	Ősi	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. t.
	Lokk	a	"	I ^o e. —	a	"	I ^o n. —
	Töttös	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. t.
	Tinód	β	"	I ^o m. —	β	"	IV ^o m. —
magyar sziget	Élesd	a	magyar	I ^o r. e. t.	b magyar		I ^o r. h.
tót sziget	Pestes-Sólyomkő	a	román	V ^o t. m. n.	b tót		V ^o r. m.
román	Alsó-Lugos	β	"	I ^o m. e.	a román		I ^o h. t.
	Felső-Lugos	β	"	II ^o t. II ^o e.	β	"	I ^o t. h. m.
	Kövesd	β	"	I ^o t. m. e.	β	"	I ^o t. m. e.

A hegyköz.

román	Bogdán-						
	Sóvárhegy	β	román	I ^o m. e.	β	román	I ^o m. —
	Tataros	a	"	II ^o m. t. n. e.	a	"	IV ^o m. t.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
r o m á n	Kis-Tótfalu	α	román	I ⁰ m. —	α	román	I ⁰ m. —
	Kövesegyháza	α	"	I ⁰ m. t. e.	α	"	IV ⁰ m. —
	Görbesd	α	"	I ⁰ t. —	α	"	I ⁰ m. —
	Hagymádfalu	β	"	II ⁰ m. n. t. e.	β	"	III ⁰ m. n.
	Csujafalva	α	"	I ⁰ m. t. e.	α	"	I ⁰ m. e.
	Nádántelek	α	"	II ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Kőyág	α	"	II ⁰ t. II ⁰ m. n.	α	"	III ⁰ t. m. n.
	Borszeg	β	"	II ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. n.
m a g y a r	Sitérvölgy	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Sitér	a	magyar	I ⁰ r. —	a	magyar	I ⁰ r. —
	Tóttelek	α	"	II ⁰ t. II ⁰ n. r. e.	β	"	I ⁰ t. n. r.
	Csatár	a	"	I ⁰ t. e.	a	"	I ⁰ r. —
	Hegyköz-						
	Kovácsi	β	"	— —	β	"	— —
	Bihar	b	"	I ⁰ r. —	b	"	I ⁰ r. —
	Hegyköz-Pályi	β	"	I ⁰ r. —	β	"	I ⁰ t. —
	" Ujlak	a	"	I ⁰ r. —	a	"	I ⁰ r. —
	" Száldobágy	β	"	— —	β	"	— —
	Várad-Püspöki	b	"	— —	c	"	I ⁰ r. —

Körös-Berettyó-köz.

magyar	Kis-Szántó	β	magyar	I ⁰ r. —	β	magyar	I ⁰ r. —
	Nagy-Szántó	β	"	II ⁰ r. —	β	"	I ⁰ r. —
	Nagy-Kereki	a	"	I ⁰ r. —	a	"	— —
	Bojt	a	"	— —	a	"	— —
román sziget	Bedő	β	román	I ⁰ m. e.	β	román	II ⁰ m. e.
magyar	Ártánd	β	magyar	I ⁰ r. —	β	magyar	— —
	Mező-Keresztes	b	"	I ⁰ r. —	c	"	— —
román sziget	Mező-Peterd	β	román	IV ⁰ m. —	β	román	V ⁰ m. —
magyar	Pusztá-Told	β	magyar	I ⁰ r. —	β	magyar	I ⁰ r. —
	Mező-Sas	a	"	— —	a	"	— —

Sebes-Kőrös-völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mó- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
magyar	Okány	b	magyar	— —	c	magyar	I ⁰ r. —
	Zsadány	b	"	I ⁰ r. n.	b	"	I ⁰ r. —
	Ugra	b	"	I ⁰ r. —	b	"	I ⁰ r. —
	Harsány	a	"	I ⁰ r. n.	a	"	I ⁰ r. —
	Komádi	A	"	I ⁰ r. —	A	"	— —
	Magyar-Ho- morog	a	"	II ⁰ r. —	a	"	II ⁰ r. —
román sziget	{ Szakál	β	román	III ⁰ m. e.	β	román	IV ⁰ m. n.
m a g y a r	{ Kőrösszeg-Apáti	a	magyar	V ⁰ r. —	a	magyar	V ⁰ r. —
	Berek-Böször- mény	c	"	I ⁰ r. —	c	"	I ⁰ r. —
	Bors	a	"	I ⁰ r. —	a	"	I ⁰ r. —
	Szent-János	a	"	I ⁰ r. —	a	"	I ⁰ r. —
	Kőrös-Tarján	a	"	V ⁰ r. —	b	"	V ⁰ r. —
	Nagyvárad	C	"	I ⁰ r. n. e. t.	E	"	I ⁰ r. n. e.
	Pecze-Szöllös	β	"	I ⁰ r. t.	β	"	I ⁰ r. t.
	Pecze-Szt.- Márton	α	"	IV ⁰ r. —	α	"	II ⁰ r. —
	Fugyi-Vásár- hely	a	"	IV ⁰ r. —	a	"	III ⁰ r. n.
	Fugyi	β	"	V ⁰ r. —	β	"	IV ⁰ r. t.
román	Kőrösszeg	β	román	II ⁰ m. —	a	román	II ⁰ m. —
	Vizes-Gyán	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Gyires	a	"	II ⁰ m. —	a	"	II ⁰ m. —
	Szent-András	a	"	II ⁰ m. n.	a	"	III ⁰ m. n. e.
német sziget	{ Új-Palota	β	német	II ⁰ r. II ⁰ m.	β	német	II ⁰ r. II ⁰ m.
román	{ Nagy-Ürög	β	román	I ⁰ m. —	a	román	II ⁰ m. n.
	Kis-Ürög	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Less	β	"	IV ⁰ m. —	β	"	IV ⁰ m. e.
	Pósa	α	"	I ⁰ m. —	α	"	II ⁰ m. —
	Oláh-Apáti	β	"	I ⁰ m. n.	β	"	I ⁰ m. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Somogy-Uzsopa	β	román	I ⁰ m. —	β	román	I ⁰ e. m.
	Nyárló	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. n.
	Kardó	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. e.
	Csehi	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Rontó	β	"	II ⁰ m. e.	β	"	I ⁰ m. —
	Betfia	α	"	I ⁰ m. —	α	"	— —
	Hájó	α	"	III ⁰ m. n.	α	"	II ⁰ m. —
	Aknamező	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Harangmező	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Kis-Kér	α	"	I ⁰ m. —	β	"	— —
	Nagy-Kér	α	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. e.
	Alpár	β	"	I ⁰ m. e.	β	"	I ⁰ m. e.
	Kisujfalu	β	"	I ⁰ e. m.	β	"	I ⁰ m. e.
	Kis-Jenő	α	"	V ⁰ m. e.	α	"	V ⁰ m. e.
	Bottyán	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ e. m.
magyar szigetek	Kabalás-Pataka	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Szabolcs	α	"	II ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. e.
	Mező-Telegd	α	magyar	I ⁰ r. —	β	magyar	II ⁰ r. —
r o m á n	Pusztá-Ujlak	β	magyar	I ⁰ r. —	β	magyar	I ⁰ r. —
	Pósalaka	α	magyar	II ⁰ r. —	β	magyar	I ⁰ r. —
	Szacadát	β	román	I ⁰ m. —	α	román	I ⁰ m. —
	Zaránd	β	"	I ⁰ e. m.	β	"	I ⁰ m. —
	Kigyik	α	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Borostelek	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
magyar szigetek	Telkesd	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Czigányfalva	α	"	I ⁰ m. e. n. t.	β	"	II ⁰ m. t.
	Örvénd	β	magyar	I ⁰ r. —	β	magyar	I ⁰ r. —
	Mező-Telki	β	magyar	II ⁰ r. e.	β	magyar	— —
	Czéczke	α	román	II ⁰ m. —	β	román	V ⁰ m. —
	Izsópallaga	β	"	I ⁰ h. m. e.	β	"	III ⁰ m. —
	Kőalja	α	"	I ⁰ e. m.	α	"	III ⁰ m. —
	Kesztely	α	"	II ⁰ m. n.	β	"	II ⁰ m. —
	Esküllő	β	"	II ⁰ m. t. n.	β	"	II ⁰ m. —
	Pestere	α	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ t. m.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román	Kalota	β	román	— —	a	román	— —
	Gálosháza	α	"	— —	α	"	— —
	Szászfalva	α	"	I ⁰ m. —	α	"	II ⁰ m. —
	Rikkosd	α	"	II ⁰ m. —	α	"	II ⁰ m. —
	Úrgeteg	α	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
magyar sziget	Magyar-Kakucs	α	magyar	V ⁰ r. —	β	magyar	V ⁰ r. —
r o m á n	Oláh-Kakucs	α	román	— —	α	román	I ⁰ m. —
	Krajnikfalva	α	"	I ⁰ e. m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Dubricsony	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Birtiny	α	"	I ⁰ m. —	α	"	II ⁰ m. —
	Kőrösrev	b	"	III ⁰ m. —	b	"	III ⁰ m. —
	Vár-Sonkolyos	β	"	— —	a	"	I ⁰ m. —
	Bánlaka	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —
	Dámos	β	"	I ⁰ h. —	β	"	— —
	Barátka	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —
	Loró	} tiz év előtt e három egy község volt			β	"	I ⁰ m. —
	Ponor				a	"	— —
	Remecz	b román	I ⁰ m. e.		β	"	I ⁰ m. t.
	Csarnóháza	b román	I ⁰ m. —		b	"	I ⁰ m. —
	Bucsa	β	"	I ⁰ m. —	β	"	II ⁰ t. m.
	Feketető	a	"	I ⁰ m. —	b	"	I ⁰ m. —

E tereprészek közül a Rézhegység alját csaknem kizárólag román, a hegyközi felében magyar és román, a Berettyóközt nagy túlsúlylyal magyar fajnép lakja, míg a Sebes-Körös völgyben, mely Bihar gerincevonalának tekinthető, a községek kétharmada román, s csak egyharmada magyar. Az összes helységszám 130, s ebből a Rézaljára esik 18 (16 román, 1 magyar, 1 tót) a Hegyközre 20 (11 román 9 magyar), a Berettyóközre 10 (2 román, 8 magyar), s a Sebes-Körös völgyre 82 (59 román, 22 magyar, 1 német). A román falvak közül egy tagban fekszik 85, s nyelv-szigetet alkot magyar területen 3; a magyar helységek csoportjában 33 függ össze egységesen, 7 falu a román nyelvhatár mögött el van szigetelve; a vidék egyetlen tót és német faluja szintén szigetképződmény.

A fajnépességi viszonyok ez alakulása ki van fejezve a községek méreteiben is. A román falvaké: 4 b, 15 a, 46 β, 23 α, — a magyar helységeké: 1 E, 1 A, 4 c, 6 b, 12 a, 15 β, 1 α. Amazok túlnyomólag kisméretűek, míg emezek nagy többsége középmeretű. A népszám növekedése itt is jelentékeny, de egyenletesebben oszlik meg a román s magyar helységek közt, mint a megye többi részein: a román képződmények közül 15, a magyarok közül 8 gyarapodott meg lényegesen. A román falvak csoportjában 10 falu α-ról β-ra, 4 β-ról a-ra, s 1 a-ról b-re nőtt. A magyar csoportban α-ról β-ra csak 2, a-ról b-re 3, b-ről c-re szintén 3 helység emelkedett. Legnagyobb a lendület Nagyvárad városában, mely népszámát 1890-ben 38000, 1900-ban pedig 50000 lélekkel zárta le, s így C-ről E-re szökkent föl.

E népmozgalom a nyelvterületi viszonyokon ugyan nem változtatott sokat, mindössze egy román falu többsége lett a Rézalján tóttá, tőszomszédságában a Derna és Bisztra völgyek tót szigeteinek; de a községi minoritások hullámozásán észrevehetők a közel jövő várható változásai.

Nagyot nőtt a magyar kisebbség a Rézhegység alatt a román Tinódon: I^o-ról IV°-ra, a Hegyközben Tataroson és Kövesegyházán: II-ről IV-re, Hagymádfalun II-ről III-ra, továbbá a Berettyóköz 2 román szigétén: Mező-Peterden IV-ről V-re, s Bedőn I^o-ról II°-ra emelkedve, végre a Sebes-Kőrös völgyben, hol a nyelvhatárnál Szakál III-ról IV-re, Szt.-András II-ről III-ra, Czigányfalva I-ről II-re emelkedő magyar kisebbséget mutat, s beljebb Izsópallaga és Kőalja II-ről III-ra, Nagy-Üszög, Pósa, Szászfalva és Birting I-ről II°-ra szálló magyarságával. Csökkenő irányzat a magyar minoritás részén csak Rontó és Hájó falvakban mutatkozik, hol leszállt III-ról II-re, illetve II-ről I-re az aránya. Ezzel szemben a magyar községek román minoritása csaknem mindenütt hanyatlik: Pecs-Szt.-Mártonban IV-ről II-re, Fugyin V-ről IV-re, Fugyi-Vásárhelyen IV-ről III-ra, Nagy-Szántó, Pósalaka s Mező-Telki községben II-ről I-re leolvadva vagy végkép eltűnve. Az egész vidéken tiszta magyar helység van 9, tiszta román csak 6.

Vessünk végül egy pillantást a megye délvidékének térszakaszaira, úgy a hegyes, mint a rónás részeken.

A Király-erdő alatt.

Nyelv- terület	Helység neve	mő- ret	1890-ben		mő- ret	1900-ban	
			fajtőbbség	kisebbségek		fajtőbbség	kisebbségek
r o m á n	Fancsika	α	román	I ⁰ n. —	β	román	I ⁰ m. —
	Vércsallog	β	"	I ⁰ m. e.	β	"	I ⁰ m. e.
	Serges	β	"	I ⁰ m. e.	β	"	I ⁰ e. m.
	Sökösd	β	"	— —	β	"	— —
	Kopacsél	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Szent-Elek	β	"	I ⁰ e. n.	β	"	I ⁰ m. —
	Tasádfő	α	"	I ⁰ e. m.	α	"	I ⁰ m. —
	Bokorvány	α	"	I ⁰ m. —	α	"	— —
	Sövényes	α	"	I ⁰ t. m.	α	"	I ⁰ t. m.
	Derékeséke	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Kotyiklet	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Tőkefalva	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —

A Kőrös-köz.

r o m á n	Oláh-Hódos	α	román	— —	α	román	I ⁰ m. —
	Kis-Dombrovia	α	"	— —	α	"	I ⁰ m. —
	Farkaspatak	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Forrószeg	α	"	— —	α	"	— —
	Nagy-Patak	α	"	— —	α	"	I ⁰ m. —
	Magyar-Gyepes	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Dekanyesd	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Hosszúliget	α	"	— —	α	"	— —
	Mikló-Lázad	α	"	I ⁰ m. n.	α	"	I ⁰ m. —
	Nagy-Karánd	α	"	— —	α	"	— —
	Pusztá-Bikács	α	"	I ⁰ m. —	α	"	— —
	Jancsesd	β	"	— —	β	"	— —
	Miheló	α	"	— —	α	"	I ⁰ m. —
	Kis-Karánd	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Oláh-Gyepes	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ e. m.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román	Rózsafalva	α	román	I ^o m. —	α	román	I ^o e. m.
	Hosszúaszó	a	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. —
	Vasand	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
magyar sziget	Sályi	β	<i>magyar</i>	IV ^o r. t. n.	β	<i>magyar</i>	IV ^o r. —
n á m á r o m	Székelytelek	β	román	I ^o m. —	β	román	I ^o m. n.
	Jánosda	a	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. —
	Görbed	a	"	III ^o m. —	a	"	III ^o m. t.
	Kávásd	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Tulka	b	"	I ^o m. —	c	"	I ^o m. —
	Oláh-Homorog	a	"	I ^o m. —	a	"	II ^o m. —
	Madarász	β	"	II ^o m. e.	β	"	I ^o m. —
	Atyás	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Mareziháza	α	"	II ^o m. —	β	"	II ^o m. —
	Cséffa	a	"	III ^o m. —	a	"	III ^o m. —
	Inánd	β	"	II ^o m. —	β	"	II ^o m. —
	Nyárszeg	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. e.
	Gyapju	a	"	III ^o m. —	a	"	III ^o m. t.
	Bikács	a	<i>tót</i>	V ^o r. II ^o m	a	román	V ^o t. m.
	Barakony	α	román	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
magyar	Rojt	β	"	I ^o m. e.	β	"	I ^o m. —
	Oláh-Szt.-Miklós	b	"	I ^o m. —	b	"	I ^o m. —
román szigetek	Nagy-Szalonta	A	magyar	I ^o r. —	A	magyar	I ^o r. —
	Kötegyán	b	"	I ^o r. t.	b	"	I ^o r. t.
román szigetek	Méhkerék	a	<i>román</i>	I ^o m. —	b	<i>román</i>	I ^o m. t.
	Illye	a	<i>román</i>	III ^o m. e.	a	<i>román</i>	III ^o m. e. t.
magyar	Sarkad	<i>B</i>	magyar	I ^o t. —	<i>B</i>	magyar	I ^o r. —
	Sarkad-Ke- resztur	a	"	III ^o r. —	a	"	III ^o r. t.
	Mező-Gyán	a	"	I ^o r. t.	b	"	I ^o r. —
	Geszt	a	"	I ^o r. —	a	"	I ^o r. —

Fekete-Kőrös völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		né- ret	1900-ban	
			fajtszám	kisebbségek		fajtszám	kisebbségek
magyar	Bajj	a	magyar	II ^o r. —	a	magyar	I ^o r. —
	Erdő-Gyarak	a	"	II ^o r. —	a	"	II ^o r. e.
	Árpád	a	"	I ^o r. e.	a	"	I ^o r. e.
román	Fekete-Bátor	a	román	II ^o m. —	a	román	II ^o m. —
	Fekete-Tót	a	"	II ^o m. e.	a	"	III ^o m. —
	Fekete-Győrös	a	"	II ^o m. —	a	"	II ^o m. e.
	Kocsuba	a	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. —
magyar szigetek	Bélfenyér	a	magyar	— —	a	magyar	— —
	Tenke	c	magyar	II ^o r. —	c	magyar	I ^o r. —
román	Rippa	β	román	— —	β	román	I ^o m. —
	Mocsár	β	"	I ^o e. m.	β	"	I ^o m. —
	Kisháza	a	"	II ^o m. —	a	"	II ^o m. —
	Petegd	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Krasszó	a	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. —
magyar sziget	Gyanta	b	magyar	III ^o r. —	b	magyar	III ^o r. —
r o m á n	Kápolna	β	román	I ^o e. m.	β	román	I ^o e. n.
	Tenke-Széplak	β	"	II ^o m. —	a	"	II ^o m. —
	Belényes-Szt.- Miklós	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Urszád	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Sólyom	α	"	II ^o e. m.	α	"	I ^o e. —
	Havas-Dom- brovieza	α	"	— —	a	"	— —
	Belényes-Ör- ményes	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Borz	α	"	I ^o e. m.	α	"	I ^o m. n.
	Forró	a	"	— —	a	"	I ^o m. —
	Belényesvölgy	α	"	I ^o n. —	α	"	— —
	Petrány	β	"	I ^o m. —	β	"	— —
	Fűzegy	α	"	— —	α	"	— —
	Kis-Tárkány	β	"	I ^o e. n.	β	"	I ^o n. e.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
Belényesi magyar medenceze	Belényes-Ujlak	a	magyar	III ^o r. e.	a	magyar	III ^o r. —
	Sonkolyos	β	"	V ^o r. e.	β	"	V ^o r. e.
	Jánosfalva	α	"	V ^o r. —	α	"	V ^o r. —
	Belényes	c	"	V ^o r. —	c	"	V ^o r. —
	Fenes	a	"	III ^o r. —	a	"	III ^o r. —
	Tárkány	a	"	I ^o r. —	a	"	I ^o r. —
	Feketefalva	α	"	V ^o r. —	α	"	V ^o r. —
r o m á n	Gyapjupatak	β	román	— —	β	román	— —
	Mérág	α	"	— —	α	"	— —
	Tatárfalva	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Mézesd	β	"	— —	β	"	— —
	Dragonyesd	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Belozseny	α	"	I ^o n. —	α	"	I ^o m. —
	Lelesd	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Czigányos	α	"	— —	α	"	— —
	Sebes	α	"	I ^o e. —	α	"	I ^o m. —
	Szudrics	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Balaleny	α	"	I ^o m. e.	α	"	I ^o m. —
	Belényes-Lázur	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Henkeres	β	"	— —	β	"	I ^o m. —
	Köszvényes	β	"	I ^o e. m.	β	"	— —
	Kakacsény	α	"	— —	α	"	— —
	Riény	α	"	I ^o m. e.	β	"	I ^o m. —
	Petrilény-Za- voény	α	"	— —	α	"	— —
	Segyesd	α	"	— —	β	"	— —
	Sztej	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Gyogyiseny	β	"	— —	β	"	I ^o m. —
	Határ	α	"	I ^o m. —	α	"	— —
	Brieny	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Sust	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Lunka	β	"	I ^o e. m.	β	"	I ^o m. e.
	Szerbest	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Alsó-Verzár	α	"	— —	α	"	— —
	Felső-Verzár	α	"	— —	α	"	I ^o m. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
r o m á n	Kerpenyét	β	román	— —	β	román	— —
	Barest	α	"	II ^o m. n.	α	"	II ^o m. e.
	Vaskoh	β	"	IV ^o m. n. e.	β	"	IV ^o m. —
	Kollesd	α	"	— —	α	"	— —
	Kimp	β	"	— —	a	"	— —
	Vaskoh-Szo-						
	hodol	β	"	— —	a	"	— —
	Kalugyer	β	"	— —	β	"	— —
	Lehecsény	α	"	— —	α	"	— —
	Vaskoh-Sze-						
	listye	β	"	— —	β	"	— —
	Kristyor	a	"	— —	a	"	— —
	Pojána	β	"	— —	β	"	— —

A Hollód-völgy és környéke.

r o m á n	Felső-Lankás	β	román	I ^o m. —	β	román	II ^o m. n. t.
	Szitány-Tubu- resd	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Papmező	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Papmező-Völgy	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. e.
	Papmezősd	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. e.
	Tövesfalva	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Felső-Topa	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Alsó-Topa	β	"	I ^o n. —	a	"	I ^o m. —
	Dobresd	α	"	I ^o m. —	α	"	II ^o m. e. t.
	Nán-Hegyessel	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Nagy-Kerpesd	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Krancsesd	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Korbesd-						
	Hollószeg	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. e.
	Cseszora	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Topesd	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Magyar-Cséke	β	"	III ^o m. —	a	"	IV ^o m. —
	Dusesd	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtlétszám	kisebbségek		fajtlétszám	kisebbségek
r o m á n	Kis-Kerpesd	α	román	I ⁰ m. —	α	román	I ⁰ m. n.
	Hogyis	α	"	I ⁰ m. n.	α	"	I ⁰ m. —
	Kerkesd	α	"	I ⁰ o. n.	α	"	— —
	Szombatság	β	"	I ⁰ m. o.	β	"	I ⁰ m. —
	Kapocsány	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Varosány	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Rogoz	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Venter	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —
	Venter-Hollód	β	"	I ⁰ m. e.	β	"	I ⁰ m. —
	Szelistye-Szál- dobágy	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —

Rossia-völgy.

r o m á n	Pakola	α	román	I ⁰ m. e.	β	román	I ⁰ m. —
	Szokány	β	"	— —	β	"	— —
	Robogány	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Papmező-Sze- listye	α	"	— —	α	"	I ⁰ m. —
	Albest	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Hogyes	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Kosgyán	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. n.
	Fenyéres	β	"	— —	β	"	— —
	Belényes-Szt.						
	Márton	α	"	I ⁰ e. —	α	"	I ⁰ m. —
magyar sziget	Solymos-Petrász	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Dragotján	β	"	— —	β	"	I ⁰ m. e.
román	Gaila	α	"	— —	β	"	— —
	Magyar-Remete	β	magyar	IV ⁰ r. —	a	magyar	IV ⁰ r. —
	Alsó-Görbesd	β	román	— —	β	román	I ⁰ m. —
	Mesiad	a	"	I ⁰ e. —	a	"	— —
	Kabesd	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ e. m.
román	Szokolod-Lázur	a	"	— —	a	"	— —
	Rossia	b	"	— —	b	"	— —

A Bihar-havasban.

Nyelv- terület	Helység neve	mő- ret	1890-ben		mő- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Kis-Belényes	β	román	I ^o m. —	β	román	I ^o m. —
	Kuracel	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Nyimoesd	β	"	— —	β	"	— —
	Pocsavelesd	α	"	— —	α	"	— —
	Kreszula	β	"	— —	β	"	— —
	Burda	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o n. —
	Karbunár	β	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Budurásza	β	"	— —	β	"	I ^o m. e. t.
	Száka	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Felek	α	"	— —	α	"	— —
	Talp	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Belényes-Sze- szelistye	α	"	— —	α	"	— —

Pulsza-völgy.

r o m á n	Felső-Fekete- völgy	α	román	I ^o m. —	α	román	I ^o m. —
	Alsó-Fekete völgy	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Ködös	α	"	— —	α	"	— —
	Kis-Koh	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. t.
	Bragyet	β	"	— —	β	"	— —
	Dombrovany	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Brost	α	"	— —	α	"	— —
	Kőfalva	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. h.
	Gurány	β	"	— —	β	"	I ^o m. t.
	Kocsuba	α	"	I ^o e. —	α	"	I ^o m. —
	Felső-Poény	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Alsó-Poény	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Fericse	β	"	— —	β	"	I ^o m. —
	Szód	α	"	— —	α	"	— —
	Buntyesd	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —

A Rézbánya-völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtlábság	kisebbségek		fajtlábság	kisebbségek
r o m á n	Herzesd	α	román	— —	α	román	— —
	Kis-Segyesd	α	"	— —	β	"	— —
	Felső-Mezős	α	"	— —	α	"	— —
	Alsó-Mezős	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Fonáca	α	"	— —	β	"	I ^o m. —
	Rézbánya város	β	"	III ^o n. m.	β	"	III ^o m. II ^o n. e.
	Rézbánya falu	α	"	I ^o n. —	α	"	I ^o m. n.

A beéli hegyek alatt.

r o m á n	Pusztá-Koroj	α	román	— —	α	román	I ^o m. e.
	Pusztá-Talmács	α	"	— —	α	"	— —
	" Szuszág	β	"	I ^o e. —	β	"	I ^o m. —
	Bogy	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Ökrös	α	"	I ^o m. —	α	"	II ^o m. n.
	Kalácsa	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Olesa	β	"	I ^o m. e.	β	"	I ^o m. —
	Pusztá-Hodisa	β	"	I ^o m. e.	β	"	— —
	Poklos	α	"	I ^o e. —	α	"	— —
	Csontaháza	α	"	— —	α	"	— —
	Kis-Maros	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Bél-Rogoz	α	"	I ^o m. e.	α	"	I ^o m. —
	Siád	α	"	I ^o e. —	α	"	I ^o m. —
	Krajova	β	"	I ^o e. —	β	"	I ^o m. —
	Kis-Laka	β	"	I ^o m. —	β	"	— —
	Nagy-Maros	α	"	I ^o h. m. e.	α	"	I ^o m. —
	Szakács	α	"	— —	α	"	— —
	Botfej	α	"	I ^o e. —	β	"	— —
	Bél-Örvényes	α	"	— —	α	"	— —
	Egres	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. n.
	Kumanyesd	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Hagymás	β	"	— —	β	"	I ^o m. —
	Gross	β	"	I ^o m. e.	β	"	I ^o m. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román	Berzesd	α	román	—	α	román	—
	Árkos	α	"	I ^o m.	β	"	I ^o m.
	Nyermed	α	"	I ^o m.	α	"	—

Fehér-Kőrös-völgy.

r o m á n	Toplicza-Ká- ránd	β	román	I ^o m.	—	β	román	I ^o m.	—
	Márkaszék	α	"	I ^o m.	—	β	"	II ^o m. c.	
	Beél	a	"	III ^o m. t. n.		b	"	III ^o m. n.	
	Tagadó-Med- gyes	β	"	I ^o c. m.		β	"	I ^o m.	—
	Bennesd	α	"	—	—	α	"	I ^o m.	—
	Bokja	α	"	I ^o n.	—	α	"	I ^o m. c.	
	Mocsirla	β	"	—	—	β	"	—	—
magyar	Ant	a	magyar	—	—	a	magyar	I ^o r.	—
	Tamásda	a	"	V ^o r.	—	a	"	V ^o r. t.	

Bihar megye e déli része nagy területen csupa hegyvidékből áll, s csak délnyugati szakaszain ereszkedik domb-hullámokban az alföldi róna színéig. Aránylag sűrűn be van népesítve 243 községgel, — de ez már túlnyomólag román világ. A községek közül 220-nak többsége román, 23-é magyar.

Ehez képest alakultak ki a *nyelvterületi* viszonyok is: 11 *magyar* helység az alföldi magyarság szélén fekszik (6 a Kőrösközben, 3 a Fekete-Kőrös, 2 a Fehér-Kőrös völgyében), más 7 *külön medenczét* alkot a Fekete-Kőrös felső folyása körül, 5 falu szétszórt szigetekre szakadt ugyancsak a Fekete-Kőrös mellékén s a Rossia-völgyben; épp ily elszigetelt 2 román falu is a Kőrösköz magyar nyelvhatára mögött, a többi 218 *román* helység szorosan összefüggve egy tagban fekszik.

Méretre a kis hegyi falvak nagy tömegét látjuk a *román* nyelvterületen felhalmozva: 218 község közül 187 kisméretű (91 β , 96 α), s csak 31 középméretű (1 c, 3 b, 27 a), ez utóbbiak nagyrészt a Kőrösköz s a Fekete-Kőrös-völgy sík szakaszain találhatók; szintűgy középméretű a magyar róna 2 román nyelv-

szigetje is (1 b, 1 a). Ellenben a *magyar* képződmények kevés kivétellel mind jelentékeny méretűek. A legnagyobb köztük: **A** (Nagy-Szalonta) és **B** (Sarkad), közép méretig emelkedtek: 2 c, 3 b és 10 a, kisméretnél csak 4 falu maradt: 2 β , 2 α .

Tíz év előtt a Kőrösközben volt egy *tót falu is: Bikács*, melynek akkori erős *román kisebbsége* azóta *többségre* jutott, jelentékeny *magyar minoritása* pedig csaknem teljesen *elenyészett*.

Ettől eltekintve, a vidék etnikai alakulását itt erős *konzervatív* vonások jellemzik: a népszám gyengén szaporodik s a fajnépesség aránya általán változatlan. Mindössze 21 faluban látjuk a népszám lényegeseb emelkedését, egy román kisközsége: *Karbunáré* az β -ról α -ra *le is apadt*. A gyarapodó népszámu helységek ketteje magyar, 19 román. Amazok közül a Kőrösközben Mező-Gyán a-ról b-re s a Rossia-völgyben elszigetelt Magyar-Remete β -ról a-ra nőtt; emezek közt a román Tulka a Kőrösközben b-ről c-re, Méhkerék a-ról b-re, más 5 falu β -ról a-ra, a többi 11 pedig α -ról β -ra emelkedett.

Tiszta román képződményt e nagy román nyelvterületen is aránylag keveset találhatni: számuk 220 falu közül csak 60, holott tíz év előtt 83 volt. *Tiszta magyar* falu az elszigeteltség daczára volt és maradt a Fekete-Kőrösvölgyben 1: Bélfenyér. A többi 160 román falu poliglott. A *magyar kisebbség* itt-ott megerősödött; I^o-ról II°-ra négy esetben, *Fekete-Tóton* II-ről III-ra, *Magyar-Csékén* III-ról IV-re, *Rézbányavárosban* pedig, hol tíz év előtt III° német és I^o magyar találtatott, most a magyarság aránya III° s a német elemé II°. Szemben e két kedvező esettel csak egy eset mutatkozik kedvezőtlennek, hol a magyar kisebbség II-ről I-re olvadt: a Kőrösköz Madarász falujában. Érdekes adat, hogy magyar falvakban a *román kisebbség sehol nem emelkedett*, sőt 2 esetben csökkent: u. m. Tenkén és Bajj-on II°-ról I^o-ra, mindkettő a Fekete-Körös vidékén fekszik.

Biharmegyéről egyetemes benyomásunk az, hogy népeisége általán jól fejlődik. Csak a Bihar-havas körül mutatkozik némi visszaesés; egyebütt a község méretek vagy változatlanok, vagy gyarapodásra vallanak.

A *magyar* elem főleg a megye északi részein és a Sebes-Körös vonalával jelzett gerinczén növekszik. Fejlődése s terfoglalásai keletnek, *Erdély felé* irányulnak: egyfelől a szilágy-sági, másfelől a kalotavidéki magyar medencékkel keresve a közvetlen kapcsolatot.

A déli szakaszokon, hol a román elem számereje tulnyomó, a magyarság lassabban gyarapszik. De a román elem fejlődésével győzelmesen állja így is a versenyt; ez megfigyelhető a fajkisebbségek összehasonlítása s a monoglott községek nyilvántartása útján. S az eredmény elég kedvező: a magyar minoritások az egész vonalon növekednek, a magyar spórák pedig az egykori tiszta román falvakban megyszerte terjednek.

Aradmegye.

Nagy egészében a román nyelvterülethez tartozik, szorosan hozzá zárkozva a bihari, temes-krassói és erdélyrészi román-ság tömegéhez. Csak itt-ott emelkedik ki e tömegből néhány magyar és német nyelvsziget. Ami egyéb magyar és sváb képződménynyel találkozunk, azok a szomszéd magyar és német nyelvterületekből nyulvány gyanánt hajlanak be Aradmegyébe.

Ilyen magyar öblözet támadt északon a bihari és békési, nyugaton a csanádi magyar-talajból beágazólag. Délről egy kisebb sváb öblözet hajlik át a megyébe: a temesi sváb medence szegélyzete.

E térszint három részre osztva fogjuk vizsgálni: elsőbben az északkeleti tagot, magas hegyvidékével, aztán a középső tagot a Fehér-Körös vonallal s ennek sík környékével, végül a déli tagot a Maros völgygyel és mellékével.

A Fekete-Körös-völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890 ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
magyar	Fekete-Gyarmat	a	magyar	I ^o r. —	a	magyar	— —
	Nagy-Zerind	b	"	I ^o r. —	b	"	I ^o r. —
	Bél-Zerind	α	"	I ^o r. —	β	"	I ^o r. —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
magyar	Vadász	b	magyar	III ^o r. e.	b	magyar	III ^o r. e.
	Simonyifalva	a	"	IV ^o n. t. r.	a	"	III ^o n. t.
román	Miske	a	román	II ^o m. II ^o e.	a	román	II ^o m. —
	Talpas	b	"	II ^o m. e. n.	b	"	II ^o m. e.
	Seprős	d	"	II ^o m. e.	d	"	II ^o m. e. h.

A Fehér- és Fekete-Kőrös-köz.

román	Barakony	a	román	I ^o m. e.	a	román	II ^o m. e.
	Apáti	b	"	I ^o m. e.	b	"	I ^o m. e.
	Somoskesz	a	"	I ^o m. —	b	"	I ^o m. —
	Csermő	b	"	IV ^o m. n.	c	"	V ^o m. n.

A Ponoras hegységben.

r o m á n	Láz	α	román	— —	α	román	— —
	Dézna	a	"	III ^o m. t. e.	a	"	III ^o m. —
	Bohány	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Nyágra	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Szlatina	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Ravna	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
	Monyásza	β	"	II ^o m. t. e. n.	β	"	II ^o m. t. n.
	Szuszány	α	"	I ^o e. —	α	"	— —
	Nadalbest	α	"	I ^o e. n.	α	"	— —
	Minyád	α	"	— —	α	"	I ^o e. —
	Ignest	α	"	I ^o e. —	α	"	— —
	Domcsény	α	"	I ^o m. —	α	"	II ^o e. m.
	Prezest	α	"	II ^o m. —	α	"	I ^o m.
	Szelezsány	α	"	— —	α	"	I ^o m.

A Bihar havas alatt

román	Pojána	α	román	— —	α	román	— —
	Asuca	β	"	— —	β	"	I ^o m. —
	Groos	α	"	— —	α	"	— —
	Lázur	β	"	— —	β	"	— —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Mogulicsa	β	román	I ^o e. —	β	román	— —
	Vidra	β	"	— —	β	"	I ^o e. —
	Csucs	β	"	I ^o e. —	a	"	I ^o m. —
	Brusztur	β	"	— —	β	"	— —
	Mermesd	α	"	— —	α	"	— —
	Krisztesd	α	"	— —	α	"	— —
	Bodesd	α	"	— —	α	"	— —
	Leásza	α	"	— —	β	"	I ^o m. —
	Lestyora	α	"	— —	α	"	— —
	Banesd	β	"	— —	β	"	— —
	Voszdocs	β	"	— —	α	"	— —
	Szirb	β	"	— —	α	"	— —
	Kis-Halmágy	a	"	— —	a	"	— —
	Ternovica	α	"	— —	α	"	— —
	Czoohesd	α	"	— —	α	"	— —
	Pojenár	α	"	— —	α	"	— —

A Csiger-völgy.

román	Szöllős-Csigerd	b	román	I ^o m. e.	b	román	I ^o m. —
	Moroda	a	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. —
	Gyarmata	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Apatelek	a	"	III ^o t. II ^o m. e. n.	a	"	II ^o t. II ^o m.
Magyar- sziget	Dezsőháza	α	<i>magyar</i>	— —	β	<i>magyar</i>	— —
r o m á n	Silingyia	β	román	II ^o m. —	a	román	IV ^o m. II ^o n.
	Járkos	α	"	I ^o m. —	α	"	II ^o m. e. n.
	Lugozó	α	"	I ^o m. —	α	"	II ^o n. m.
	Kavna	α	"	I ^o m. n.	α	"	I ^o m. n.
	Felménés	β	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. —
	Tanc	b	"	I ^o m. n.	b	"	I ^o m. n.
	Kresztaménés	β	"	I ^o n. e.	β	"	I ^o e. —
	Nádas	b	"	I ^o n. m. h.	b	"	I ^o m. —

A magyar nyelvterületre csak 5, a románra 53 község esik. Ez utóbbiak közé 1 magyar nyelvsziget van a Csiger-

völgyben beékelve: Dezsőháza. Látszik, mily tulnyomó e vidéken a románság. Kitűnik ez a helység-méretekből is; a magyar falvaké: 2 b, 2 a, 2 β , a román képződményeké: 1 d, 1 c, 6 b, 9 a, 10 β és 26 α . A kisméretű falvak zöme a nagy hegységekben fekszik. Népesedésre szintén a román elemé a túlsúly: a magyar falvak közül csak 1 nőtt α -ról β -ra, tehát épp a legkisebb; míg a román csoportban Csermő b-ről c-re, Somoskesz a-ról b-re, más 3 falu β -ról a-ra, s 1 α -ról β -ra emelkedett. A Bihar-havas alja az egyetlen térszakasz, hol fejlődés helyett, miként a biharmegyei oldalon, visszaesés jelei mutatkoznak: 2 román falu ott β -ról α -ra hanyatlott. Sajnos, a magyar Bélzerind a-ról β -ra olvadt le a Fekete-Kőrös mellett. Kisebbség dolgában a *magyar* falvak képe tíz év óta csak Simonyifalván változott, hol a IV° német elem leolvadt III°-ra. *Rómán* falvakban a magyar minoritás itt-ott megnőtt: Csermőn IV°-ról V^o-ra, Silingyián II°-ról IV°-ra, Járkos és Tancz községekben I-ről II-re; térvésztesége ellenben csak Prezest-en van, hol II°-ról I-re, és Apatelkén, hol III-ról II-re esett.

A Fehér-Kőrös völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
r o m á n	Ocs	α	román	I ^o m. —	α	román	I ^o t. —
	Oesisor	α	"	I ^o c. —	α	"	— —
	Inonesd	α	"	— —	α	"	— —
	Nagy-Halmágy	a	"	II ^o m. c. n.	a	"	II ^o m. n.
	Czermura	α	"	I ^o c. n.	α	"	I ^o m. —
	Tisza	β	"	I ^o m. —	β	"	— —
	Talács	β	"	— —	β	"	I ^o m. —
	Acsuva	a	"	— —	a	"	I ^o m. —
	Budesd	α	"	— —	α	"	— —
	Dombrova	α	"	I ^o c. —	α	"	— —
	Pleskuca	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. n.
	Guravoj	α	"	I ^o m. n.	α	"	I ^o m. —
	Rostócz	α	"	— —	α	"	— —
	Brusztureszk	α	"	— —	α	"	— —
	Zimbro	β	"	II ^o m. n.	β	"	I ^o m. n.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román	Dulceale	α	román	— —	α	román	— —
	Valemare	α	"	I ⁰ m. n. e. t.	α	"	I ⁰ m. n.
	Jószáshely	β	"	II ⁰ m. n.	β	"	II ⁰ m. —
	Baltylele	α	"	I ⁰ n. —	α	"	— —
magyar sziget	Gurahonecz	β	"	IV ⁰ m. n. e. t.	β	magyar	V ⁰ r. n. e.
r o m á n	Honeczisor	β	"	I ⁰ e. m.	β	román	I ⁰ m. —
	Szaturó	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Zöldes	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Solymos-						
	Bucsava	α	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ e. m.
	Madrizesd	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. n.
	Szakács	β	"	I ⁰ m. e.	β	"	— —
	Bonczesd	β	"	I ⁰ m. —	β	"	II ⁰ m. —
	Jószás	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Fényes	α	"	— —	α	"	I ⁰ m. —
	Holdmézcs	β	"	I ⁰ m. e.	β	"	I ⁰ m. —
	Krokna	β	"	— —	β	"	I ⁰ m. —
	Diécs	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —
	Rossia	β	"	— —	β	"	— —
	Revetics	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Musztcsd	α	"	— —	α	"	— —
	Bogyest	β	"	— —	β	"	— —
	Almás	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —
	Alesill	β	"	II ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Kakaró	α	"	I ⁰ e. —	α	"	I ⁰ m. —
	Pajsán	β	"	— —	a	"	IV ⁰ h. m.
	Vaszolya	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. n.
	Kiszindia	a	"	I ⁰ e. m.	a	"	I ⁰ m. —
	Buttyin	c	"	II ⁰ m. n. t.	c	"	II ⁰ m. n. t.
	Kocsuba	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Berindia	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ m. —
	Govosdia	α	"	— —	β	"	— —
	Kertes	β	"	I ⁰ t. —	β	"	I ⁰ t. m.
magyar sziget	Boros-Sebes	a	"	V ⁰ m. e. n. t.	b	magyar	V ⁰ r. n. t.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtlétszám	kisebbségek		fajtlétszám	kisebbségek
r o m á n	Hódos	β	román	II ^o n. m.	β	román	III ^o m. —
	Kujed	a	"	I ^o n. m.	a	"	I ^o m. n.
	Berza	a	"	I ^o m. e.	a	"	I ^o m. —
	Algyest	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Vojvogyen	α	"	I ^o n. m.	α	"	I ^o m. —
	Repszeg	b	"	I ^o m. e.	a	"	I ^o m. n. e.
	Monyoró	β	"	I ^o e. m. n.	β	"	I ^o m. n.
	Bokszeg	b	"	II ^o m. e.	b	"	I ^o m. —
	Boros-Jenő	A	"	IV ^o m. e. n.	A	"	IV ^o m. e. n.
	Gurva	a	"	I ^o m. —	b	"	I ^o m. —
	Sikula	c	"	II ^o m. —	c	"	II ^o m. —
	Zaránd	b	"	I ^o m. n.	c	"	I ^o m. e. n.
magyar sziget	Kerülő	b	"	I ^o m. e.	b	"	I ^o m. —
	Szintye	β	"	— —	β	"	— —
román	Szápáryliget	a	magyar	III ^o t. III ^o n.	b	magyar	III ^o t. III ^o n. r.
	Csintye	a	román	I ^o e. m.	a	román	I ^o m. —
	Nadab	b	"	II ^o m. —	b	"	II ^o m. e. n.
	Kis-Jenő	b	"	V ^o m. n. e.	b	"	V ^o m. n.
román magyar	Szintye	a	"	II ^o m. —	a	"	II ^o m. —
	Ágya	a	magyar	— —	a	magyar	I ^o r. —
román magyar	Erdőhegy	b	"	III ^o r. —	b	"	III ^o r. n.
	Nagy-Pál	a	román	II ^o m. e. n.	a	román	II ^o m. n.
	Gyula-Varsánd	b	"	III ^o m. —	b	"	III ^o m. n. e.

A Körös-Maros-köz.

magyar	Nagy-Kamarás	b	magyar	— —	b	magyar	— —
	Megyes-Borzás	c	"	III ^o t. e.	b	"	II ^o t. —
német szigetek	Almás-Kamarás	a	német	I ^o m. r.	a	német	I ^o m. r.
	Elek	A	német	III ^o r. —	A	német	III ^o m. II ^o r. t.
román	Szt.-Márton	b	német	I ^o r. m.	b	német	I ^o m. e. r.
	Kurtics	A	román	III ^o m. n. t.	B	román	III ^o m. n. e.
	Mácsa	c	"	II ^o n. II ^o m.	d	"	II ^o m. —
	Sikló	c	"	I ^o m. —	c	"	I ^o m. n.
	Otlaka	c	"	II ^o m. n. t.	d	"	II ^o m. t. n.

A Nádor-csatorna mentén.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román	Székudvar	d	román	II ^o m. —	A	román	II ^o m. n.
	Simánd	d	"	III ^o m. n. c.	A	"	III ^o m. n.
	Ó-Kerek	a	"	I ^o m. c.	a	"	II ^o m. —
	Ó-Szt.-Anna	d	"	IV ^o n. e. m.	d	"	IV ^o n. e. m.
	Ó-Fazekas- Varsánd	β	"	I ^o m. t.	β	"	I ^o m. e. t.
magyar sziget	Új-Fazekas- Varsánd	a	magyar	I ^o n. r. t.	a	magyar	I ^o r. n. t.
német sziget	Új-Szt.-Anna	A	német	II ^o m. r.	A	német	II ^o m. r.

A megye-terület e középső tagozatában 87 község fekszik, de a román elem túlsúlya itt még nagyobb, mint az előbbi tagon: magyar község van 8, német 4, míg a román képződmények száma 75. Ez utóbbiak egy tagban alakultak ki s a nagy román nyelvterülethez tartoznak, ellenben a magyar falvak közül csak 4 zárkozik a magyar nyelvhatárhoz, a többi 4 el van szigetelve, szintugy a 4 sváb falu is.

Helységméret és népszaporodás dolgában szintén messze megelőzi e vidéken a románság a többi fajnépeket. A román helységek *mérete*: 1 B, 3 A, 3 d, 4 c, 6 b, 13 a, 24 β és 21 α, míg a magyar helységeké: 5 b, 2 a, 1 β, s a németeké: 2 A, 1 b, 1 a. *Népesedési* viszonyai a német falvaknak változatlanok maradtak, a magyar helységeké pedig csak két nyelvszigeten vallanak kedvező fejlődésre: Szapáryliget és *Boros-Sebes* a-ról b-re nőtt, sőt az utóbbinak tíz év előtti magyar kisebbsége *azóta fejlett át többséggé*, annál érzékenyebb a visszaesés. Medgyes-Borzáson, mely ez időn át c-ről b-re apadt lélekszámában. A román falvak közt csak az egy Repszeg létszáma csökkent le b-ről a-ra; annál több falu nőtt meg hatalmas arányban: Kurtics A-ról B-re, Székudvar és Simánd d-ről A-ra, Mácsa és Otlaka c-ről d-re, Zaránd b-ről c-re, Pajsán β-ről a-ra, Bucsava és Govosdia α-ról β-ra.

Fajkisebbségek dolgában tíz év után falvankint aránylag kevés változás mutatkozik. A sváb Elek községben azelőtt alig volt magyar, s most arányszáma III°-on áll; hasonlóképp emelkedett az arány a román Hódoson II-ről III-ra, Bonezesden és Ó-Kereken I-ről II-re, de viszont le is szállt Alesik, Bokszeg és Zimbro román falvakban II-ről I-re. Érdekes jelenség, hogy Pajsán-on, mely tíz éve tiszta román falu volt, azóta IV° erejéig horvát kisebbség keletkezett (nyilván új telepesekből); még fontosabb, hogy *Boros-Sebesen* kívül *Gurahoncz* is e községben *magyarosodott meg* s most mindkettő *új magyar nyelv-szigeetet* alkot a Fehér-Körös vidék román tömege közt.

Lássuk végül a megye délvidékét.

A Szárazér melléke.

Nyelv-terület	Helység neve	méret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	méret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
német sziget	Német-Pereg	a	német	IV ^o t. III ^o e. m.	a	német	IV ^o t. III ^o e. m.
magyar	Kis-Pereg	b	magyar	— —	a	magyar	— —
	Nagy és Kis-Varjas	a	"	I ^o n. r.	a	"	I ^o r. —
	Forrai-Nagy-Iratos	a	"	I ^o r. —	a	"	I ^o r. n.
	Zsigmond-Uj-falu	β	"	I ^o r. —	β	"	I ^o n. r.
	Zsigmondköz	β	"	— —	β	"	I ^o n. —
	Fakert	b	"	IV ^o n. II ^o r.	b	"	IV ^o n. II ^o r.
	Szt.-Leányfalva	β	"	III ^o n. r.	a	"	IV ^o n. r.
német	Uj-Panit	b	német	I ^o r. —	b	német	I ^o r. —

Az aradi hegyalján.

román	Kovacine	c	román	I ^o m. —	c	román	I ^o m. —
	Világos	A	"	II ^o m. II ^o n.	A	"	II ^o m. II ^o n.
	Galsa	b	"	III ^o m. n.	b	"	III ^o m. II ^o n.
	Muszká	a	"	I ^o m. n.	a	"	I ^o m. —
	Magyarád	b	"	I ^o m. n.	b	"	I ^o m. n.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
magyar sziget	Pankota	d	román	I ⁰ m. —	A	magyar	IV ⁰ r. II ⁰ n. e.
r o m á n	Aranyág	β	román	I ⁰ m. —	a	román	I ⁰ m. —
	Drauc	a	"	I ⁰ m. —	b	"	I ⁰ m. —
	Dund	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —
	Agris	b	"	I ⁰ m. —	b	"	I ⁰ m. —
	Ternova	b	"	I ⁰ m. —	b	"	I ⁰ m. —
	Kurlakér	a	"	I ⁰ m. —	b	"	I ⁰ m. —

Maros-völgy.

r o m á n	Obersia	α	román	—	—	α	román	—	—
	Rossia	a	"	—	—	a	"	—	—
	Korbest	β	"	—	—	β	"	—	—
	Petris	a	"	I ⁰ e. m. n.		a	"	I ⁰ m.	—
	Szelistye	α	"	I ⁰ e.	—	α	"	I ⁰ m.	—
	Ilityó	β	"	I ⁰ n. m.		β	"	I ⁰ m.	—
	Tok	β	"	—	—	β	"	—	—
	Trojas	β	"	I ⁰ n. m.		β	"	I ⁰ m. o.	
	Temesest	α	"	I ⁰ e.	—	α	"	—	—
	Kujas	α	"	—	—	α	"	I ⁰ m.	—
	Soborsin	a	"	II ⁰ m. n.		a	"	III ⁰ m. n.	
	Vinyesd	α	"	I ⁰ m. n. e.		α	"	I ⁰ m. t.	
	Halalis	α	"	I ⁰ m.	—	α	"	I ⁰ m.	—
	Pernyest	β	"	I ⁰ e.	—	β	"	—	—
	Lupest	β	"	I ⁰ e.	—	β	"	I ⁰ e.	—
	Szorosság	α	"	I ⁰ m.	—	α	"	I ⁰ m.	—
	Tótvárad	a	"	I ⁰ m.	—	a	"	I ⁰ m.	—
	Govosdia	β	"	I ⁰ n. m.		β	"	I ⁰ m.	—
	Gyulicza	a	"	—	—	a	"	I ⁰ m.	—
	Baja	β	"	—	—	β	"	I ⁰ m.	—
	Maros-Szlatina	a	"	I ⁰ m. n. e.		β	"	II ⁰ m. II ⁰ n. e.	
	Gross	β	"	—	—	β	"	I ⁰ n.	—
	Dombrovicza	a	"	—	—	a	"	—	—
	Batucza	α	"	I ⁰ m.	—	α	"	I ⁰ m.	—
	Kaprucza	β	"	I ⁰ m.	—	β	"	I ⁰ m.	—

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Monorostia	α	román	I ⁰ m. —	α	román	I ⁰ m. —
	Berzova	a	"	I ⁰ m. n. e.	a	"	I ⁰ m. —
	Konop	a	"	I ⁰ m. n.	a	"	I ⁰ m. —
	Odvos	a	"	I ⁰ e. m. n.	a	"	I ⁰ m. —
	Milova	α	"	I ⁰ m. n. e.	β	"	I ⁰ m. —
	Solymos	a	"	I ⁰ m. n.	a	"	I ⁰ m. n.
	Ménés	a	"	I ⁰ m. n.	a	"	II ⁰ m. n.
	Kladova	β	"	I ⁰ m. n.	β	"	I ⁰ m. —
	Mária-Radna	b	"	III ⁰ m.II ⁰ n.sz.	b	"	IV ⁰ m. I ⁰ n.
	Ó-Paulis	b	"	II ⁰ n. II ⁰ m.	b	"	II ⁰ n. II ⁰ m.
	Kuvin	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —
magyar sziget	Szabadhely	b	"	I ⁰ m. —	b	"	I ⁰ m. —
	Gyorok	a	magyar	III ⁰ r. n.	b	magyar	III ⁰ r. n.
német	Uj-Paulis	α	német	I ⁰ e. r. m.	β	német	I ⁰ r. m.
	Glogovacz	d	"	I ⁰ r. m. e.	d	"	I ⁰ r. m.
	Zsigmondháza	a	"	IV ⁰ r.III ⁰ m.e.sz.	β	"	III ⁰ r. II ⁰ m.
román	Csiszér	β	román	I ⁰ m. —	β	román	I ⁰ m. —
	Mondorlak	a	"	— —	a	"	I ⁰ m. —
	Mikelaka	b	"	I ⁰ m. —	c	"	II ⁰ m. n.
magyar	Arad	D	magyar	II ⁰ r.II ⁰ n.sz.e.t.	E	magyar	II ⁰ r. II ⁰ n. sz.
	Magyar-Pécska	B	"	I ⁰ e. n. r.	B	"	I ⁰ e. r. n.
román szigetek	Ó-Bodrog	α	román	— —	α	román	II ⁰ e.
	Ó-Pécska	B	"	II ⁰ m. t. sz. n.	B	"	III ⁰ m. t.
	Szemlak	A	"	IV ⁰ n. m. t. o.	A	"	IV ⁰ n. m.

Az egész térszint 70 helység tölti be; ebből 11 magyar, 5 német és 54 román többségű. A magyar községek ketteje szigetképződmény, u. m. Gyorok és *Pankota*, az utóbbi román nagyközségből *az utolsó években fejlődött át többségre magyar mezővárossá*; a többi 9 magyar képződmény nyugaton, a nagy magyar nyelvterület szélén fekszik. A német falvak egyike: Német-Pereg el van szigetelve, a többi 4 az arad-temesi határszáron *a bánsági sváb nyelvmedenczéből* hajlik át Arad

alá. A román községek közül 51 összezárkózva a nagy román nyelvterülethez csatlakozik, s csak 3 nagy falu fekszik külön tőlük, a magyar nyelvhatár mögött, u. m. Ó-Bodrog, Ó-Pécska és — az arad-esanádi határszélen — Szemplak.

Méretre a csekély számú magyar helységek messze felülmúlják a más ajkuakat, maga Arad — 50.000 lakosával (**E**) — képes volna befogadni falai közé e vidék összes román községeinek népességét. Mellette Magyar-Pécska (**B**), Pankota (**A**), szintén nagyméretű mezővárosok, a többi 8 pedig 2 **b**, 4 **a** és 2 β méretet ad. Az 5 német falu: 1 **d**, 1 **b**, 1 **a**, 2 β . Míg az 54 román falu mérete: 1 **B**, 2 **A**, 2 **c**, 9 **b**, 16 **a**, 14 β , 10 α ; tehát a Maros vonalon s annak rónás mellékén jóval nagyobb a román képződmények kalibere és fejlődképessége, mint a magasb hegyvidékeken.

A kaliber 5 **román** községnél tíz év óta észrevehetően megnagyobodott: Mikelaka **b**-ről **c**-re, Draucz és Kurtakér **a**-ról **b**-re, Aranyág β -ről **a**-ra, Milova α -ról β -ra nőtt; s csak egy esetben hanyatlott le: Maros-Szlatinán **a**-ról β -ra. A **magyar** községek kis csoportjában is vannak lényeges gyarapodásra példák: Arad város **D**-ről **E**-re közel 10 ezer lélekkel, Pankota **d**-ről **A**-ra közel másfél ezerrel, Gyorok **a**-ról **b**-re és Szt.-Leányfalva β -ról **a**-ra több százszal emelkedett, de egy esetben: Kis-Peregen **b**-ről **a**-ra itt is leszállt. A **német** községek általán megtartották addigi erejüket, s szintén csak egy falunál: Zsigmondházán csökkent az **a**-ról β -ra.

Végre *fajkisebbség* dolgában az a benyomásunk, hogy a román elem új tért foglalni nem tudott, sőt a német Zsigmondházán IV°-ról III°-ra esett. Ellenben a **magyar** elem Mikelaka, Ménes, Maros-Szlatina nevű román falukban I-ről II°-ra, Soborsinban és Ó-Pécskán II-ről III°-ra, Mária-Radnán III-ról IV°-ra nőtt; sőt a németiség is a magyar Szt.-Leányfalván III-ról IV-re, a megmagyarosodott Pankotán átmenet nélkül II°-ra fejlődött fel.

A megye egész területén minden jel arra vall, hogy a **román** elem elég intensitással fejlődik, úgy a hegyek közt, mint lenn a rónán, s csak itt-ott mutatkoznak a visszafejlődés

példái. *Tért azonban nem hódít többé*; a más ajku községek erősen ellent állnak neki.

A *magyar* elem az északi térszakaszokon (Bihar határában) aránytalanul gyengébb, mint a középső s a déli vonalon (Torontál, Temes és Krassó-Szörény felől). Amott községmérétei csökkenni, fajminoritása a román falvakban lefokozódik; emitt az utóbbiak nemcsak növekednek, hanem három esetben többséggé is változtak át, új magyar nyelvszigeteket alkotva a románság közepett. Épp ily keményen helyt áll a megyebeli *svábság*, akár a temesi sváb medenczéhez tartozó, akár a Maros és Kőrös folyása közt elszigetelt falvaiban; hódító ereje ugyan nincs, de itt-ott terjeszkedő erőt mutat, gyarapítva számarányban a sváb minoritást.

A fajok versengésének képe a *délvidéki* megyékben a legteljesebb, mert ott az ország valamennyi fajnepe képviselve van: a magyar, román és német mellett ott látjuk a szerbet, kisebb szigetképződményeiben a horvátot, bolgárt, tótot, csehet, orosz és krassovánt. Csak a vend hiányzik, melynek válhatatlan hazája Zala-Vas alvidéke, túl a Dunán. Lássuk a déli megyéket.

Torontál.

Nyelvterületi viszonyai poliglott hazánkban az összes megyék közt a legbonyolultabb. A magyar nyelvhatár rajta *északnyugaton* a Maros—Tisza szögletében vonul át, Csanádból a Bácskába tartva, de Ó-Kanizsánál visszahajlik újra Torontálba, hogy Adánál másodszor elhagyja, Moholnál harmadszor átszelje azt, végre Török-Becsénél végleg távozzék e területről. Az így kigyózó határvonal *3 magyar nyelvöblözetet* mélyít Torontálba, a másajku nyelvhatárok közé: a Marosmellékit, a zentait s a begamentit. A *román* nyelvhatár épp ily kigyóvonalat ír le a megye *keleti szélén* Temes és Torontál közt. A *svábság* zöme észak-keleten a *nagy bánsági sváb nyelvmedenczét* alkotja, mely kisebb felével Temesbe, egy nyulványával Aradmegyébe dül át; alább a Bega és Temes folyó mentében, a magyar nyelv-

öblözet mögött, egy *második sváb-medencze* fekszik. Északnyugaton, a Tisza folyásával párhuzamosan, egy kis *szerb medencze* ékelődik a magyar és sváb nyelvhatárok közé, míg a megye délvidékét a *szerb nyelvterület* legnagyobb darabja tölti be. E komplikált fajnépességi viszonyokat sűrűn szétosztott nyelvszigetek archipelagusa tarkítja.

Mi a megye etnikai anyagát tereprészenként két főcsoportra osztjuk: a *Begától északnak* s a tőle *délnek* eső térszakaszok csoportjára.

Maros-völgy.

Nyelvterület	Helység neve	méret	1890-ben fajttöbbség	1890-ben kisebbségek	méret	1900-ban fajttöbbség	1900-ban kisebbségek
román sziget	{ Egres	c	román	I ^o n. c. m.	c	román	I ^o n. c. m.
német	{ Német-Csanád	a	német	I ^o m. c. r.	a	német	I ^o c. m. r.
	{ Keglevicsháza	a	"	I ^o r. —	a	"	I ^o m. —
román sziget	{ Szerb-Csanád	A	román	IV ^o n. III ^o sz. m.	A	román	IV ^o n. III ^o sz. m.
bolgár sziget	{ Bolgártelep	β	bolgár	I ^o n. m. r.	β	bolgár	II ^o n. m. r.
magyar	{ Pusztá-						
	{ Keresztur	β	magyar	I ^o n. —	β	magyar	I ^o n. —
	{ Porgány	β	"	I ^o n. r.	a	"	I ^o r. n. sz.
	{ Kis-Zombor	c	"	I ^o n. c.	d	"	— —
	{ Ferenczszállás	α	"	— —	α	"	— —
	{ Klárafalva	α	"	I ^o n. —	β	"	— —
szerb sziget	{ Deszk	b	szerb	V ^o m. r. n.	b	szerb	V ^o m. —

Az Aranka-mellék.

román sziget	{ Valkány	d	román	III ^o m. n.	d	román	IV ^o m. n. sz.
bolgár sziget	{ Ó-Bessenyő	A	bolgár	I ^o m. n.	A	bolgár	I ^o m. n.
szerb sziget	{ Szerb-Szt.-Péter	b	szerb	II ^o n. m. c.	b	szerb	II ^o n. r. m.
román szigetek	{ Szerb-Nagy-						
	{ Szt.-Miklós	A	román	IV ^o n. II ^o m. II ^o sz.	A	román	IV ^o n. II ^o m. II ^o sz.
	{ Sáralfalva	d	román	III ^o sz. II ^o n. m.	d	román	III ^o sz. II ^o n. m.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
német	Német-Nagy-						
	Szt.-Miklós	a	német	I ^o r. e.	a	német	I ^o r. m.
	Német-Szt.-Péter	β	"	I ^o sz. m.	β	"	I ^o m. sz.
	Perjámos	A	"	I ^o m. r. e.	A	"	I ^o m. r. e.

A bánsági róna.

román sziget	Pészak	c	román	III ^o n. e.	c	román	II ^o n. m.
német	Lovrin	c	német	I ^o r. m.	d	német	I ^o r. m.
	Kis-Ősz	b	"	— —	b	"	I ^o m. r.
	Bogáros	c	"	I ^o r. —	b	"	I ^o e. —
	Sándorháza	b	"	I ^o m. r.	a	"	I ^o m. r.
	Újhely	β	"	I ^o r. —	β	"	I ^o r. —
szerb sziget	Szerb-Klári	b	szerb	I ^o n. r. h.	c	szerb	I ^o n. h. m.
	Horvát-Klári	β	horvát	III ^o sz.II ^o n.II ^o m.	1890-ben egyesültek.		
horvát sziget	Horvát-Kécsa	β	horvát	II ^o r.II ^o m.II ^o sz.II ^o n.	β	horvát	II ^o m.II ^o r.II ^o sz.II ^o n.
román sziget	Román-Kécsa	b	román	II ^o sz. n. h. m.	b	román	II ^o sz. n. e. h. m.
német	Gyertyámos	c	német	I ^o m. e.	b	német	I ^o m. e.
	Kis-Jécsa	a	"	— —	a	"	I ^o m. —
	Nagy-Jécsa	e	"	I. e. —	e	"	I ^o m. e. r.
	Csatád	c	"	I ^o m. —	b	"	I ^o e. m.
	Billéd	d	"	I ^o m. —	d	"	I ^o m. r.
	Szt.-Hubert	a	"	I ^o m. r.	a	"	I ^o m. r.
	Zsombolya	C	"	I ^o m. e.	A	"	II ^o m. —
	Nagy-Tószeg	a	"	I ^o r. m.	a	"	I ^o m. r.
	Kis-Tószeg	a	"	I ^o m. r. e.	a	"	I ^o m. e. r. sz.
	Német-Czernya	c	"	III ^o m. sz. e.	c	"	II ^o m. sz. e.
szerb sziget	Szerb-Czernya	d	szerb	III ^o n. —	d	szerb	IV ^o n. —
magyar	Magyar-Czernya	c	magyar	I ^o n. sz.	d	magyar	I ^o n. sz.
	Kis-Orosz	e	"	III ^o n. r.	e	"	III ^o n. II ^o r.
	Tóba	a	"	III ^o n. sz.	a	"	II ^o n. r.
	Torda	d	"	— —	d	"	— —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtlöbbség	kisebbségek		fajtlöbbség	kisebbségek
német szigetek	Topolya	a	magyar	V ⁰ n. sz.	a	német	V ⁰ m. —
	Molyfalva	b	<i>német</i>	II ⁰ m. —	b	<i>német</i>	II ⁰ m. sz.
	Csösztelek	β	<i>német</i>	I ⁰ m. —	a	<i>német</i>	— —
szerb sziget	Basahid	d	<i>szerb</i>	I ⁰ n. m.	d	<i>szerb</i>	I ⁰ n. m.
magyar	Akács	α	magyar	I ⁰ r.	}	<i>megszüntek</i>	
	Kis-Bikács	α	"	I ⁰ n. sz.			
	Nagy-Bikács	α	"	V ⁰ n. —			
szerb	Beodra	d	szerb	III ⁰ m. III ⁰ n.	d	szerb	IV ⁰ m. II ⁰ n.
	Karlova	d	"	I ⁰ c. m. r.	d	"	I ⁰ m. n.
	Tisza-Hegyes	b	"	I ⁰ m. n. sz.	c	"	I ⁰ m. n. r.
német sziget	Bocsár	b	<i>német</i>	III ⁰ sz. II ⁰ m. r.	b	<i>német</i>	III ⁰ sz. II. m.
szerb	Nagy-Kikinda	B	szerb	III ⁰ n. II ⁰ m. r. e.	B	szerb	III ⁰ n. II ⁰ m. r. e.
	Mokrin	B	"	II ⁰ n. m.	B	"	II ⁰ n. m. r.
német	Seultorn	a	német	I ⁰ r. —	a	német	I ⁰ r. —
	Károlyliget	β	"	I ⁰ r. —	β	"	I ⁰ r. —
	Kis-Komlós	b	"	I ⁰ r. —	a	"	— —
	Grabóc	b	"	I ⁰ c. r.	b	"	I ⁰ c. m. r.
román szigetek	Nagy-Komlós	A	<i>román</i>	III ⁰ n. c. m. sz.	d	<i>román</i>	IV ⁰ n. c. m.
	Nyerő	a	<i>román</i>	IV ⁰ n. m.	a	<i>román</i>	IV ⁰ n. c.
német	Kis-Vizesdia	β	német	II ⁰ r. m.	β	német	III ⁰ r. m.
	Kún-Szöllős	a	"	V ⁰ r. —	a	"	V ⁰ r. —
	Nagy-Ősz	c	"	I ⁰ c. —	c	"	I ⁰ m. r.
	Nagy-Teremia	b	"	I ⁰ r. m.	b	"	I ⁰ r. m.
	Kis-Teremia	a	"	I ⁰ r. —	a	"	I ⁰ r. —
	Nákóhalma	b	"	I ⁰ r. —	b	"	I ⁰ m. r.

A Tisza-Maros-szög.

magyar	Egyházaskér	β	magyar	— —	β	magyar	I ⁰ n. c.
	Kis-Sziget	α	"	— —	<i>megszünt.</i>		
	Majdán	β	"	I ⁰ n. —	β	magyar	— —
román sziget	Ó-Béba	c	<i>román</i>	III ⁰ m. n.	c	<i>román</i>	III ⁰ m. n.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
német sziget	Battyánháza	α	<i>német</i>	I ⁰ r. —	α	<i>német</i>	— —
magyar	Rábé	α	magyar	— —	α	magyar	I ⁰ n. —
	Kubekháza	a	"	IV ⁰ n. r.	a	"	IV ⁰ n. r.

Tisza-völgy.

magyar	Szőreg	c	magyar	V ⁰ sz. n.	c	magyar	V ⁰ sz. e. n.
	Térvár	α	"	I ⁰ sz. —	<i>megszűnt</i>		
	Ó-Szt.-Iván	a	"	I ⁰ n. —	a	magyar	I ⁰ sz.
szerb sziget	Új-Szt.-Iván	a	<i>szerb</i>	IV ⁰ n. II ⁰ m.	a	<i>szerb</i>	IV ⁰ n. III ⁰ m.
magyar	Török-Kanizsa	c	magyar	V ⁰ sz. n.	d	magyar	IV ⁰ sz. —
	József-falva	b	"	V ⁰ sz. n.	b	"	V ⁰ sz. n.
	Csóka	c	"	III ⁰ sz. n.	c	"	III ⁰ sz. —
	Monostor	α	"	I ⁰ sz. —	α	"	— —
	Oroszlámos	b	szerb	IV ⁰ m. II ⁰ n. t.	c	magyar	V ⁰ sz. n.
s z e r b	Szanád	b	"	III ⁰ n. II ⁰ m.	b	szerb	III ⁰ n. II ⁰ m. r.
	Szerb-Keresztur	b	"	II ⁰ m. —	b	"	II ⁰ m. —
	Gyála	b	"	II ⁰ m. n.	b	"	II ⁰ m. n.
	Feketető	β	"	IV ⁰ m. III n.	a	"	V ⁰ m. II. n.
	Szerb-Pádé	a	"	IV ⁰ m. n.	a	"	IV ⁰ m. n.
magyar	Jázova	a	magyar	I ⁰ e. —	a	magyar	— —
	Tisza-Szt.-Miklós	c	<i>szerb</i>	IV ⁰ m. II ⁰ n. t.	c	magyar	IV ⁰ sz. II ⁰ n. t.
	Szaján	b	magyar	I ⁰ n.	b	"	I ⁰ e. n. r.
szerb sziget	Araes	B	<i>szerb</i>	III ⁰ m. n.	B	<i>szerb</i>	III ⁰ m. —
magyar	Magyar-Pádé	a	magyar	I ⁰ sz. n.	a	magyar	I ⁰ sz. —
	Török-Becse	B	"	III ⁰ sz. n.	B	"	III ⁰ sz. n.
szerb	Kumán	A	szerb	I ⁰ m. —	A	szerb	I ⁰ m. n.
	Melencze	B	"	I ⁰ m. n.	B	"	I ⁰ m. n.
	Tarras	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ n. —
tót sziget	Tót-Aradács	b	<i>tót</i>	I ⁰ m. —	b	<i>tót</i>	I ⁰ m. sz. n.
szerb	Szerb-Aradács	a	szerb	I ⁰ t. n. m. e.	a	szerb	I ⁰ t. n. e. m.
	Szerb-Elemér	c	"	I ⁰ n. m.	c	"	I ⁰ n. m. t.
német sziget	Rudolfsgnad	b	<i>német</i>	I ⁰ m. —	c	<i>német</i>	I ⁰ m. —

Ez öt térszakasz etnikai viszonyai láthatólag elég bonyolultak. Az adatokat igyekszünk áttekinthetően összefoglalni.

A *magyar* nyelvterület *három öblözetből* áll. Ezek *elseje* a Marosvölgy torkolata mögött a *Tisza—Maros-szögben* fekszik, s 11 magyar községet képesol össze, melyek mérete: 1 d, 1 c, 3 a, 4 β, 2 α. Tíz év előtt itt 13 volt a helység létszám, de két falu: Tervár és Kis-Sziget azóta feloszlott. A *második* öblözethez, mely Zenta magasságában Bácsmegyéből hajlik át a torontáli Tisza-mellékre, 8 magyar község számítandó, s méretük: 1 d, 3 c, 2 b, 1 a, 1 α. Itt a magyar elemnek tíz év óta jelentékeny térnyereség jutott: *két szerb község megmagyarosodott*, u. m. az öblözet mélyén fekvő *Tisza-Szt.-Miklós*, mely addig szerb nyelvsziget volt, s az öblözet szélét érintő *Oroszlámos*, mely addig a tizamelléki szerb nyelvmedenczéhez tartozott. A *harmadik* öblözet Török-Becsénél hatol be a *megye belsejébe*, s 7 magyar falu érintésével egy hosszabb, *keskeny medenczét* alkot, melyhez az alább ismertetendő begavölgyi térszakaszon még más 8 magyar falu is tartozik. Az említett hatnak mérete: 1 B, 2 d, 1 c, 2 a, 1 α. Tíz év előtt a magyar községek száma itt 9 volt, de azóta 2 falu: *Akács és Kis-Bikács megszűntek*.

Ez öblözetek határain belül *másajku nyelvszigetek* vannak: 4 az első, 5 a harmadik öblözetben: amott a *német* Battyánháza, a *szerb* Uj-Szt.-Iván és Deszk, s a *román* Ó-Béba, emitt a *német* Mollydorf, Topolya és Csősztelek, meg a *szerb* Basahid és Aracs. Ez utóbbiak közül *Topolya magyar községből nemrég svábosodott el*.

A három magyar öblözet közt, Nagy-Kikinda középponttal, egy *kisebb szerb nyelvmedencze* fekszik, melyhez 10 szerb falu számít, méretük: 1 B, 1 B, 2 d, 1 c, 3 b, 2 a. Ezek egy *sváb szigetet* vesznek körül: Boesár-t. Tul a harmadik magyar öblözetben délirányban a *szerb nyelvterület* határa vonul el, mely a Tiszától a Begavölgy nyílásáig 4 szerb falut érint, méretük: 1 B, 1 A, 1 c, 2 a. Tul a szerb nyelvhatáron 2 nyelv-sziget ékelődik a Tisza s a Bega közé: a *tótajku* Tótaradács, s a német Rudolfsnad.

A *bánsági sváb medenczéből* a torontáli szakasz e megye észak-keleti részét tölti be, szétterjedve a nagy bánsági

rónán a Maros szélíg, az Arankamelléig s a Bega völgyig. E sík térszinen 30 német község fekszik; méretük; 1 **A**, 1 **A**, 2 **d**, 3 **c**, 7 **b**, 12 **a**. 4 **β**. *Benn a medenczében* szétszórva 2 bolgár, s 5 román nyelvsziget fekszik; amaz Bolgártelep, és Ó-Bessenyő, emezek: Volkács, Pészak, Nyerő, Nagy-Komlós és Román-Kécsa. *De kívül e medenczén*, annak széle s a szomszéd nyelvterületek széle közt is vannak közbeékelte kisebb elszigetelt képződmények, ami szinte példátlan formáció az ország fajnépességi viszonyainak alakulásában. Ily nyelvszigetek északon a Maros közelében: a *szerb* ajku Szt.-Péter, a *román* ajku Sárafalva, Szerb-Csanád, Szerb-Nagy-Szt.-Miklós (melyek szintén eloláhosodtak már), és Egres, továbbá a Bega-völgy közelében: Horvát-Kécsa, Szerb-Klári és Szerb-Csernya.

Egészben tehát 98 községgel volt dolgunk. Közülük 26 *magyar*, 30 *német egy-egy tagban* fekszik, a *szerbség* 10 és 5 helységgel két külön tagra szakadt: amaz (tiz községgel), a fennemlitett szerb medenceze, — s emez (5 községgel) a délvidéki szerbség szegélyzete. Végre rendszertelen szétszórtságban 6 német, 7 szerb, 10 román, 2 bolgár, 1 horvát s 1 tót falu el van *szigetelve*.

Tíz év előtt e vidéken a magyar községek száma több volt: 4 megszűnt, 1 elsvábosodott, viszont 2 szerb nagyközséget sikerült azóta többségében megmagyarosítani. Ha a községméretek hullámlását nézzük, az eredmény a következő: a magyar falvak mérete tíz év óta 6 esetben nőtt, a szerb falvaké csak 3 esetben, 4—4 német falu részint fejlődött, részint hanyatlott, 1 román falu pedig lényegesen visszafejlődött (Nagy-Komlós *A*-ról *d*-re).

Végre a kisebbségek hullámlásáról a következő adatok tájékoztatnak: a magyar fajminoritás aránya emelkedett 1—1 német és román, továbbá 2 szerb faluban, de csökkent 2 német faluban; a német elem növekedett 1—1 bolgár és szerb, s hanyatlott 1 román községben; a román elem gyarapodása 1 magyar helységre szorítkozik, végre a szerb elem sehol nem mutat gyarapodást, sőt 1 magyar faluban érzékenyen visszafejlődik.

Lássuk most a viszonyokat a megye délvidéki térszakai: a Bega s az Al-Duna közt.

A Béga-völgy.

Nyelv-terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben fajtöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajtöbbség	kisebbségek
tót sziget	Torontál- Erzsébetf.	a	tót	III ⁰ m. II ⁰ n. II ⁰ e.	b	tót	IV ⁰ m. II ⁰ e. II ⁰ n.
magyar szigetek	Lukácsfalva N.-Beeskerek	β B	magyar szerb	II ⁰ e. II ⁰ n. sz. IV ⁰ n. III ⁰ m. t. r.	a B	magyar	I ⁰ n. e. sz. r. IV ⁰ sz. IV ⁰ n. t. r.
román sziget	Román-Écska	b	román	I ⁰ sz. n. m.	b	román	I ⁰ sz. n. m.
német	Német-Elemér	a	német	I ⁰ m. sz.	a	német	I ⁰ m. sz.
	Német-Écska	a	"	III ⁰ r. II ⁰ m. sz.	b	"	III ⁰ r. II ⁰ m.
	Zsigmondfalva	a	"	I ⁰ m. —	a	"	II ⁰ m. —
	Lázárföld	a	"	I ⁰ m. r. sz.	a	"	— —
	Klek	a	"	I ⁰ m. sz.	a	"	I ⁰ r. m.
román sziget	Jankahíd	a	román	I ⁰ n. m. sz.	a	román	I ⁰ m. n. e.
német	Katalinfalva	b	német	I ⁰ m. r. sz.	b	német	I ⁰ m. r. sz.
	Béga-Szent- György	c	"	IV ⁰ sz. m. r.	c	"	IV ⁰ sz. m.
	Német-Párdány	a	"	II ⁰ m. sz.	a	"	II ⁰ m. sz.
	Jánosföld	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. sz.
román szigetek	Nagy-Torák	c	román	I ⁰ n. m. e.	c	román	I ⁰ n. m. e.
	Kis-Torák	b	román	I ⁰ n. —	b	román	I ⁰ n. —
szerb sziget	Szerb-Párdány	a	szerb	IV ⁰ n. m.	a	szerb	IV ⁰ n. m. e.
magyar	Magyar-Szt.- Mihály	β	magyar	I ⁰ r. t. n.	β	magyar	I ⁰ r. n. t.
	Itvarnok	β	"	I ⁰ n. —	β	"	II ⁰ n. r.
	Rogendorf	β	bolgár	II ⁰ m. II ⁰ n. sz.	β	magyar	III ⁰ e. III ⁰ n.
	Magyar-Ittebe	b	magyar	I ⁰ n. —	b	"	I ⁰ n. —
szerb sziget	Szerb-Ittebe	d	szerb	I ⁰ n. m. r. e.	d	szerb	II ⁰ n. m. r.
magyar	Ó-Telek	a	magyar	I ⁰ n. —	a	magyar	I ⁰ n. —
	Magyar-Szent- Márton	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ n. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben fajttöbbség kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség kisebbségek
szerb- szige- tek	Szerb-Szent-				
	Márton	a	szerb I ⁰ n. m.	a	szerb I ⁰ n. —
	Dinynyás	a	szerb I ⁰ n. m.	a	szerb I ⁰ n. m.
magyar	Aurélháza	a	magyar V ⁰ n. —	a	magyar V ⁰ n. r. sz.
	Tamásfalva	a	" IV ⁰ n. m.	a	" IV ⁰ n. m.
román sziget	Öregfalu	a	román III ⁰ m. n. sz.	a	román IV ⁰ m. II ⁰ sz.
német sziget	Ujvár	a	német I ⁰ m. —	a	német I ⁰ m. —
szerb szigetek	Szerb-Csenej	b	szerb V ⁰ n. m. e. r. h.	b	szerb IV ⁰ n. e. m. r.
	Német	a	szerb II ⁰ n. r. m.	a	szerb II ⁰ n. m. r.
román sziget	Bobda	a	román IV ⁰ n. m.	a	román IV ⁰ n. m.
né- met	Horvát-Csenej	β	német III ⁰ h. II ⁰ m. sz. r.	β	német III ⁰ m. II ⁰ h. sz. r.

A Temesvölgy és melléke.

német sziget	Uj-Pécs	b	német I ⁰ m. sz.	b	német I ⁰ m. sz. r.
szerb sziget	Ivánda	a	szerb II ⁰ n. II ⁰ m.	a	szerb III ⁰ n. m. r.
román	Csebzsa	a	román I ⁰ n. m. e.	a	román I ⁰ n. m. sz.
	Gyülvész	a	" III ⁰ n. m.	a	" III ⁰ n. m.
	Fény	b	" III ⁰ sz. m.	b	" III ⁰ sz. m. n.
	Macedonia	β	" II ⁰ n. m.	a	" I ⁰ m. n. sz.
	Tolvádia	a	" IV ⁰ n. II ⁰ sz. m.	a	" IV ⁰ n. II ⁰ sz. m.
német szige- tek	Dolác	a	német — —	a	német — —
	Fodorháza	α	német I ⁰ m. —	α	német I ⁰ m. r.
	Gyér	a	német III ⁰ sz. II ⁰ m. r.	a	német II ⁰ sz. II ⁰ m. r.
román sziget	Tógyér	a	román II ⁰ m. sz. n.	a	román II ⁰ m. n. sz.
szerb	Rudna	a	szerb II ⁰ r. II ⁰ n. m.	a	szerb II ⁰ n. II ⁰ r. II ⁰ m.
	Gaád	β	" III ⁰ r. II ⁰ n. m. e.	a	" III ⁰ r. II ⁰ n. II ⁰ m.
	Surján	β	" II ⁰ m. II ⁰ n. r.	β	" II ⁰ m. II ⁰ n. r.
német	Csávós	a	német III ⁰ m. sz.	a	német II ⁰ m. II ⁰ sz.
	Módos	b	" III ⁰ sz. II ⁰ m. r. e.	d	" III ⁰ sz. II ⁰ m. e. r.
magyar szigetek	Keresztes	β	magyar I ⁰ sz. n.	β	magyar I ⁰ e. n.
	Káptalanfalva	α	német V ⁰ m. —	α	magyar V ⁰ n. r.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
német	{ Szécsány	b	német	I ^o m. —	b	német	I ^o m. e.
	{ Német-Szárcsa	a	"	I ^o r. m.	a	"	I ^o r. m.
román sziget	{ Román-Szárcsa	a	<i>román</i>	II ^o n. m.	a	<i>román</i>	I ^o n. m.
	{ Istvánföld	b	német	I ^o m. r.	b	német	I ^o r. —
német	{ Ernesztháza	b	"	I ^o r. m.	a	"	I ^o r. m.
szerb	{ Bóka	c	szerb	III ^o m. n. h. t. r.	c	szerb	III ^o m. III ^o h. n.
	{ Szerb-Neuzina	b	"	II ^o m. II ^o n. h.	b	"	II ^o m. II ^o n. h. e.
horvát sziget	{ Horvát-Neuzina	β	<i>horvát</i>	II ^o m. II ^o sz. n. r.	β	<i>horvát</i>	II ^o m. II ^o sz. n. r.
szerb	{ Botos	c	szerb	I ^o n. m.	c	szerb	I ^o n. m.
	{ Orlovat	b	"	I ^o n. —	b	"	I ^o n. m.
	{ Perlasz	d	"	II ^o n. h. m.	d	"	II ^o n. h. m.
	{ Tomajevac	b	"	I ^o n. r.	b	"	I ^o n. m.
román sziget	{ Ozora	A	román	I ^o n. sz.	A	<i>román</i>	I ^o n. m.
s z e r b	{ Farkasd	b	szerb	I ^o n. —	a	szerb	I ^o n. m.
	{ Idvor	b	"	I ^o n. m.	b	"	I ^o n. m.
	{ Torontálsziget	b	"	II ^o n. m.	b	"	II ^o n. t. m.
	{ Csenta	b	"	I ^o n. m.	b	"	I ^o n. m.
	{ Báranda	b	"	I ^o n. —	a	"	I ^o n. —
	{ Opova	c	"	II ^o h. n. e.	d	"	II ^o n. h. m.
	{ Szeferkin	b	"	I ^o r. n.	c	"	I ^o m. r. n.
német szigetek	{ Glogon	b	<i>német</i>	III ^o r. h.	b	<i>német</i>	III ^o r. m. h.
	{ Almás	c	<i>német</i>	II ^o r. m.	c	<i>német</i>	II ^o r. m.

A Berzava völgy és melléke.

német sziget	{ Offszenicza	a	<i>német</i>	I ^o sz. r. m. e.	β	<i>német</i>	I ^o sz. e. r. m.
román	{ Bánlak	a	román	I ^o m. n. sz.	b	román	I ^o m. n. sz.
	{ Pártos	a	"	IV ^o m. n. sz. e.	a	"	V ^o m. n. sz. t.
	Szóka	β	szerb	I ^o n. r. e. m.	<i>megszűnt.</i>		
szerb sziget	{ Nagy-Gáj	b	szerb	III ^o n. II ^o m. r. e.	b	szerb	III ^o n. II ^o m. e. r.
magyar sziget	{ Ujfalu	β	magyar	IV ^o n. sz. r.	β	magyar	IV ^o n. r.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
német szigetek	Széchenyfalva	β	<i>német</i>	I ⁰ m. r. sz. e.	β	<i>német</i>	III ⁰ m. r. t. sz.
	Ó-Lécz	α	<i>bolgár</i>	III ⁰ n. III ⁰ m. h. sz.	β	<i>német</i>	II ⁰ m. II ⁰ e. II ⁰ sz. h.
szerb	Kanak	a	szerb	IV ⁰ e. II ⁰ m. n. r.	a	szerb	IV ⁰ e. III ⁰ m. n. r.
	Kis-Margita	a	"	I ⁰ r. n.	a	"	I ⁰ n. r.
	Jarkovác	c	"	I ⁰ n. m. r. e.	c	"	I ⁰ n. m. r.
	Dobricza	c	"	IV ⁰ r. n. m. e.	b	"	II ⁰ r. n. m.
német szigetek	Istvánvölgy	a	<i>német</i>	IV ⁰ t. m. sz. r.	a	<i>német</i>	III ⁰ t. II ⁰ m. sz. r.
	Györgyháza	a	<i>német</i>	IV ⁰ m. t. e.	a	<i>német</i>	III ⁰ m. sz. t. r.
	Zichyfalva	c	<i>német</i>	I ⁰ m. r.	c	<i>német</i>	I ⁰ m. r. t.

Az aldunai róna.

r o m á n	Nagy-Margita	a	román	III ⁰ sz. m. n.	a	román	IV ⁰ sz. II ⁰ m. n.
	Szent-János	a	"	I ⁰ m. n. e.	a	"	I ⁰ m. n. sz.
	Vég-Szt.-Mihály	c	"	I ⁰ m. —	c	"	I ⁰ n. —
	Kevi-Szőllős	b	"	I ⁰ n. sz.	b	"	I ⁰ sz. n.
	Alibunár	d	"	III ⁰ sz. n. m.	d	"	III ⁰ sz. n. m.
	Román-Petre	A	"	I ⁰ n. sz.	A	"	I ⁰ n. sz. e. m.
magyar sziget	Bánát-Ujfalu	B	"	II ⁰ sz. m.	B	"	III ⁰ sz. n. e.
	Ürményháza	a	<i>magyar</i>	I ⁰ n. —	a	<i>magyar</i>	I ⁰ n. —
tót sziget	Sándorfalva	β	<i>tót</i>	III ⁰ m. n.	β	<i>tót</i>	II ⁰ m. n.
s z e r b	Ilácsa	b	szerb	I ⁰ n. r. m.	c	szerb	I ⁰ n. m. r.
	Ferdinándfalva	a	"	I ⁰ n. m.	a	"	I ⁰ n. r. m.
	Számos	b	"	I ⁰ n. r.	b	"	I ⁰ m. —
	Czrepaja	d	"	I ⁰ n. e.	d	"	I ⁰ n. m.
	Dolova	A	"	III ⁰ r. n.	A	"	III ⁰ r. n.
tót szigetek	Antalfalva	d	<i>tót</i>	I ⁰ m. n.	d	<i>tót</i>	I ⁰ m. n.
	Lajosfalva	d	<i>tót</i>	I ⁰ n. —	d	<i>tót</i>	I ⁰ n. m.
magyar sziget	Torontál-Vá- sárhely	d	<i>magyar</i>	I ⁰ n. —	d	<i>magyar</i>	I ⁰ n. sz.
német sziget	Franzfeld	c	<i>német</i>	— —	d	<i>német</i>	I ⁰ m. r.

A Duna-völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
szerb	Staresova	c	szerb	IV ⁰ h. III ⁰ n. r. m.	c	szerb	III ⁰ h. III ⁰ n. r. m.
	Borcsa	a	"	I ⁰ n. h. r.	a	"	I ⁰ n. m.
	Panesova	A	"	V ⁰ n. II ⁰ m. r. t. h. c.	A	"	IV ⁰ n. II ⁰ m. r. t.
német szigetek	Bresztovác	b	német	V ⁰ sz. —	c	német	IV ⁰ sz. —
	Homolicz	d	német	V ⁰ sz. r.	A	német	V ⁰ sz. r. h. m.
magyar szigetek	Sándorégyház	b	magyar	IV ⁰ e. II ⁰ n.	b	magyar	III ⁰ e. II ⁰ n. r.
	Hertelendyfalva	b	magyar	III ⁰ n. III ⁰ t.	b	magyar	III ⁰ t. III ⁰ n.
román sziget	Bárányos	a	román	— —	a	román	— —

A megjelölt öt térszakaszra 114 helység esik: 17 magyar, 32 német, 36 szerb, 24 román, 4 tót s 1 horvát. Nyelvterületi tagozatuk hozzásimul a megye északi részein látott felosztáshoz. A *magyar* községek közül 8 a Bega mentén fekvő *öblözetet*, a *német* falvak közül 16 a Bega mögött fekvő *nyelvmedenczét* egészíti ki. Amazok mérete: 1 b, 3 a, 4 β, — emezeké: 1 d, 1 c, 4 b, 9 a, 1 β. A többi 9 magyar és 16 német község szétszórtnan el van szigetelve a másajku nyelvhatárok mögött. E szigetképződmények mérete általában feltűnő nagy; a magyaroké: 1 B (ez Nagy-Becskerék), 1 d, 2 b, 2 a, 2 β, 1 α, s a németeké: 1 A (ez Homolicz), 1 d, 3 c, 2 b, 5 a, 3 β, 1 β. A megye keleti részén 14 román, s déli részén 28 szerb község alkotja a *román*, illetve *szerb nyelvterületet*; a méret amott: 1 B, 1 A, 1 d, 1 c, 3 b, 7 a, — s emitt: 1 A (ez Panesova), 2 A, 2 d, 6 c, 8 b, 8 a. Rajtok kívül szigetséget alkot 10 román s 8 szerb falu; méretük egyfelől: 1 A, 1 c, 2 b, 6 a, másfelől: 1 d, 2 b, 5 a.

Fejlődés dolgában a *szerb* és *német* elem vetekedni látszik az elsőségért: észrevehetőleg megnőtt az utolsó tíz év alatt 6 német s 5 szerb falu lélekszáma, de ugyanakkor 1 német s 2 szerb falué érzékenyen visszafejlődött. A *többi fajnépek* helységei közül 2 román, s 1—1 magyar és tót falu jelentékeny emelkedésre vall. De ez tulajdonkép a községek jogi népességének hullámozását jelenti.

A fajnépesség hullámzásáról hű képet a következő adatokból kapunk. *Hódító* erővel csak a lélekszámba elég gyöngye magyar elem tudott 1890 óta föllépni, a mennyiben *többségre* emelkedett a *szerb Nagybecskerek* városban s a *sváb Káptalanfalván*. Ha a poliglott községek fajminoritárait nézzük, akkor is a magyar elem terjeszkedését bizonyítják a statisztikailag megállapítható jelenségek: a *magyar* kisebbség megnőtt 2 német, 4 román, 4 szerb 1 tót községben, s lecsökkent 1—1 német, román, szerb és tót faluban: a *német* elem csak egy szerb faluban nőtt s lecsökkent 1 román, 3 szerb helységben; *román* elem növekvésére nincs példa, de tért vesztett 1 szerb, szintúgy a *tót* elem is 1 sváb helységben; a *szerbség* egyenlő arányban nyert és vesztett 1—1-szer magyarok, 1—1-szer svábok közt; végre a *horvát*, mely elem Torontálban csak elszórtan fordul elő, — 1890 óta így is visszafejlődőben van: gyarapodott egy szerb, s hanyatlott 1—1 szerb és sváb községben. Ez utóbbi fajnép számerejének hullámzását a közigazgatási beavatkozás élenkitette 1890 után: azóta egyesült Horvát-Bóka Szerb-Bókával, s Horvát-Csenej Szerb-Csenejjel.

Összefoglalva a megye két főtagján tapasztalt jelenségeket, néhány tanulságos eredményt állapíthatunk meg.

Ezek legfontosabbika, hogy a közelmúltban itt négy fajnép versengett változó szerencsével a térért, s köztük 1890-ig leghátrább a magyarság maradt, de tíz év óta a nagyobb számú népeknek határozottan az élire került.

A megyebeli sváb elem még helyt állt az ő eddigi térs és erőviszonyai közt, bár fejlődése nem jelentékeny többé. Ellenben a román és szerb elemek észrevehetőleg visszafejlődőben vannak. A románság a krassói és szörénységi hegyek felől a sík rónán Torontálig terjeszkedvén, elérte a netovábbat: községei itt nagyobb méretűekre nőttek, mint bárhol egyebütt az országbán, tul és innen a Királyhágón — de az új idők immár elvették tőle azt a hódító képességet, melylyel eddig főleg szerb községekben s a szerb elem rovására terjeszkedett. Maga a szerbség ujabban a magyarság előnyére vesztett tért. A Tisza mellett

fekvő kisebb szerb medenceze máris darabokra mállik, mert a magyar elem beszivárgásának nem tud ellent állani. Ép így terjed s gyarapszik a magyarság a megye délvidékén, túl a szerb nyelvterület határán is, a mire legmeglepőbb példa Torontálban Nagy-Becskerekeknek, s a Bácskában Újvidéknek megmagyarosodása.

Látszik, hogy a tulnépes magyar alföld esanád-esongrádi és bácskai szakaszai felől hatalmas hullámokban terjeszkedik az uralkodó faj dél és kelet felé a bánáti sikon.

Temesmegye.

Térszíni és nyelvterületi kialakulása a szomszéd Torontál alakzatával szorosan össze függ. A torontáli vizek legtöbbje Temest is átszeli vagy érinti, s a torontáli róna Temesben folytatódik. Csak keleti határán emelkednek hegybástyák: a krassói bérczes topografia kiágazásai.

Temesben is ugyanoly fajnépek laknak, a minők Torontálban. Északon a nagy bánsági *sváb* medenceze határai onnan ide messze átvetődnek. A *szerb* nyelvhatár vonala Temes déli részén szintén folytatása a torontáli szerb vonalnak. Lényeges különbség Torontálhoz képest csupán az, hogy a sváb és szerb elem közt Temesszerte a tért a *románság* tömege tölti ki. De itt is vannak bőven más ajku szigetképződmények mindhárom nyelvterületen. Sajnos, a magyar elemnek csupán néhány nyelvsziget jutott, — saját nyelvhatárai temesig nem érnek el.

A megyére vonatkozó anyagot két részben mutatjuk be, külön szólunk a térszakaszok északi és déli csoportjáról. Kezdjük az *északi* csoporton.

A Maros-völgy.

Nyelvterület	Helység neve	méret	1890-ben		méret	1900-ban	
			fajtlbbság	kisebbségek		fajtlbbság	kisebbségek
szerb sziget	{ Nagyfalu	a	<i>szerb</i>	IV ^o n. r. m.	a	<i>szerb</i>	IV ^o n. r. m.
román szigetek	{ Székesút	b	<i>román</i>	II ^o n. m. e. sz.	b	<i>román</i>	II ^o n. m.
	{ Munár	β	<i>román</i>	II ^o m. sz. n.	β	<i>román</i>	II ^o m. II ^o sz. n.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román szigetek	Fönlak	c	román	IV ⁰ sz. n. t. m.	b	román	IV ⁰ sz. n. e. m.
	Új-Bodrog	α	román	I ⁰ n. m.	α	román	I ⁰ n. sz.
n é m e t	Német-Szt.-Péter	b	német	I ⁰ m. —	b	német	I ⁰ m. r.
	Zádorlak	b	"	I ⁰ r. m.	b	"	I ⁰ r. m.
	Új-Arad	A	"	I ⁰ m. r.	A	"	I ⁰ m. r.
	K.-Szt.-Miklós	b	román	V ⁰ n. m.	b	német	V ⁰ r. II ⁰ m.
	Kisfalud	a	német	I ⁰ r. —	a	"	I ⁰ r. m.
	Réthát	a	"	I ⁰ r. —	β	"	I ⁰ r. m.
román szigetek	Szépfalva	b	"	I ⁰ r. m.	b	"	I ⁰ r. m.
	Alliosz	a	román	I ⁰ n. m. e.	b	román	II ⁰ n. m.
német	Keszincz	a	román	I ⁰ m. —	b	"	— —
	Traunau	a	német	I ⁰ m. r.	a	német	I ⁰ r. m.
	Hidégkút	c	"	I ⁰ r. m.	c	"	I ⁰ r. m.
	Zábrány	α	német	IV ⁰ r. —	α	"	IV ⁰ r. —
	Ujfalu	a	"	I ⁰ r. m.	a	"	I ⁰ r. m.
román	Lippa	B	román	IV ⁰ n. II ⁰ m. sz.	B	román	IV ⁰ n. III ⁰ m.
	Kelmák	a	"	I ⁰ m. —	a	"	— —
	Belotincz	a	"	I ⁰ e. m.	a	"	I ⁰ n. —

A bánsági róna.

r o m á n	Hosszszúszó	a	román	I ⁰ n. —	a	román	I ⁰ m. n.
	Dorgos	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ m. —
	Petirs	α	"	I ⁰ m. e.	α	"	I ⁰ m. —
	Mész-Dorgos	α	"	— —	α	"	— —
	Sistavoróc	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —
	Labasincz	β	"	— —	β	"	I ⁰ n. —
	Vizma	β	"	I ⁰ e. —	β	"	I ⁰ m. —
	Krivobaza	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ n. —
	Székás	β	"	I ⁰ n. sz. m.	β	"	I ⁰ n. m. sz.
	Kékes	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ m. —
	Kizdia	a	"	I ⁰ m. n.	a	"	I ⁰ m. n.
	Kövesd	a	"	I ⁰ n. —	a	"	I ⁰ m. —
	Komeát	α	"	I ⁰ m. n.	β	"	II ⁰ m. t.
	Aranyág	a	"	II ⁰ sz. n. t. m.	a	"	II ⁰ n. m. t. sz.

Nyelv-terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben fajtőbbség kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajtőbbség kisebbségek
szerb sziget	{ Sztancsova	a	<i>szerb</i> I ^o r. m. n.	a	<i>szerb</i> I ^o m. n.
r o m á n	{ Mélynádas	β	román III ^o m. n. sz.	β	román III ^o m. n. sz.
	{ Aga	β	" IV ^{ot} . III ^{on} . m. e.	β	" III ^{ot} . II ^{on} . II ^{om} .
	{ Hódos	β	" II ^o m. n.	β	" III ^o m. n. t.
	{ Buzád	β	" I ^o e. n. m.	β	" I ^o m. n.
	{ Fibis	b	" III ^o n. II ^o m.	b	" III ^o n. II ^o m.
	{ Füskut	β	" I ^o m. n.	β	" II ^o m. n.
	{ Főregyháza	a	" III ^o m. n.	a	" III ^o m. n.
	{ Zsadány	a	" II ^o m. n. sz.	a	" II ^o m. n.
	{ Szécsány	a	" I ^o n. m. e.	a	" I ^o n. m.
n é m e t	{ Murány	a	" I ^o n. m. e.	a	" I ^o n. m. sz.
	{ Román-Bencsek	β	" I ^o n. m. e.	β	" I ^o n. m.
	{ Buchberg	α	német IV ^o r. —	α	német V ^o r. m.
	{ Bodza-Rigós	α	" IV ^o r. m.	α	" V ^o r. m.
	{ Altringen	α	" II ^o m. r.	α	" I ^o r. —
n é m e t	{ Charlottenburg	α	" I ^o r. m.	α	" I ^o m. r.
	{ Német-Remete	β	" II ^o m. r. e.	β	" II ^o m. r. sz.
	{ Máslak	a	" I ^o m. r.	a	" I ^o r. m.
bolgár sziget	{ Vinga	d	<i>bolgár</i> II ^{on} . r. m. t. e.	d	<i>bolgár</i> II ^o m. II ^{on} n. r.
román szigetek	{ Monostor	a	<i>román</i> III ^{on} . II ^{os} sz. m. e.	a	<i>román</i> II ^{on} . II ^{os} sz. II ^{om} .
	{ Kalácsa	a	<i>román</i> II ^{on} . II ^{om} sz.	a	<i>román</i> II ^o n. m. sz.
	{ Knéz	c	<i>román</i> IV ^o n. sz. e.	c	<i>román</i> IV ^o n. sz. m.
	{ Hodony	a	német V ^o r. —	a	<i>román</i> V ^o n. m.
szerb sziget	{ Kétfél	a	<i>szerb</i> II ^{on} . r. t. m. e.	a	<i>szerb</i> III ^o n. r. m. t.
magyar sziget	{ Majlátfalva	b	<i>magyar</i> I ^o n. —	b	<i>magyar</i> — —
n é m e t	{ Keresztes	a	német I ^o r. m.	a	német I ^o r. m.
	{ Német-Ság	b	" I ^o m. r.	a	" I ^o r. m.
	{ Varjas	A	" V ^o sz. m.	d	" V ^o sz. m. r.
	{ Kis-Szt.-Péter	β	" I ^o sz. —	β	" I ^o m. —
	{ Baraczháza	β	" V ^o r. m. sz.	β	" V ^o r. m. sz.
	{ Orczyfalva	b	" I ^o m. r.	b	" I ^o m. r.
	{ Merczyfalva	b	" I ^o m. —	a	" I ^o m. r.
	{ Hidliget	a	" I ^o r. e.	a	" I ^o r. m.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
német	Német-Bencsek	a	német	I ^o r. m.	a	német	I ^o r. m.
	Gyarmata	A	"	I ^o r. m.	A	"	I ^o r. m.
román sziget	Csernegyháza	a	román	I ^o n. e.	a	román	I ^o n. e.
német	Kovácsi	β	német	I ^o r. m.	β	német	I ^o r. —
	Szent-András	c	"	II ^o r. m.	c	"	II ^o r. m.
	Uj-Bessenyő	c	"	I ^o e. —	b	"	I ^o r. m. e.
	Kis-Becsckerek	c	"	II ^o sz. II ^o r. e.	c	"	II ^o sz. II ^o r. m. e.

A Béga-völgy és melléke.

román	R.-Szt.-Mihály	a	román	I ^o m. n.	b	román	II ^o m. n. sz.
	Utvín	a	"	I ^o m. n.	a	"	II ^o n. m.
	Kissoda	a	"	II ^o n. m.	a	"	III ^o n. m.
	Giroda	a	"	II ^o m. n. sz. e.	a	"	II ^o m. n. e.
	Remete	a	"	I ^o m. n.	a	"	I ^o m. n.
magyar sziget	Vadászerdő		telep volt		a	magyar	I ^o n. r.
német	Temesvár	C	német	III ^o m. r. sz. e.	D	német	IV ^o m. r. sz. e.
	Szabadfalu	a	"	I ^o m. —	a	"	I ^o m. r.
	Mehala	d	román	IV ^o n. II ^o sz. m. e.	A	német	IV ^o r. II ^o sz. m. e.
	Szakálháza	c	német	I ^o r. m.	d	"	I ^o m. r.
	N.-Szt.-Mihály	a	"	I ^o m. e.	a	"	I ^o r. —
román sziget	Beregszó	b	román	I ^o n. m.	b	román	I ^o n. m. e.
szerb szigetek	Temes-Királyf.	β	szerb	I ^o r. —	β	szerb	I ^o r. —
	Temes-Péterf.	β	szerb	I ^o m. r. n.	β	szerb	II ^o m. r. n.
román	Bukovecz	a	román	II ^o m. n. e.	a	román	II ^o m. n.
	Bázos	a	"	II ^o m. n. e. sz.	b	"	II ^o m. n.
	Jezvin	a	"	I ^o m. n.	a	"	I ^o m. n.
	Margitfalva	a	"	II ^o n. II ^o m. sz. e.	a	"	II ^o n. II ^o m. sz. e.
német sziget	Temes-Rékás	c	német	IV ^o sz. m. r.	d	német	III ^o e. II ^o m. r.
román	Tés	β	román	III ^o t. sz. e.	β	román	III ^o t. m. sz. n.
	Sustra	β	"	— —	β	"	I ^o n. m.
	Nagy-Topolovec	a	"	I ^o n. m. e.	a	"	I ^o n. m. e.
	Kis-Topolovec	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtszám	kisebbségek		fajtszám	kisebbségek
német sziget	Józseffalva	a	német	I ⁰ m. —	a	német	I ⁰ m. —
r. o m á n	Iktár	β	román	I ⁰ n. —	β	román	I ⁰ m. n.
	Budincez	a	"	I ⁰ n. —	a	"	I ⁰ n. —
	Belincez	c	"	I ⁰ n. m.	b	"	I ⁰ m. n.
	Kiszetó	a	"	I ⁰ n. m.	a	"	I ⁰ n. m.
	Babsa	β	"	— —	β	"	I ⁰ m. —
	Sziklás	a	"	I ⁰ m. n.	a	"	I ⁰ m. n.
	Lukarecz	α	szerb	II ⁰ r.II ⁰ m.t.n.e.	β	román IV ⁰ sz.II ⁰ m.n.t.e.	
német sziget	Gizellafalva	β	német	I ⁰ m. —	a	német	I ⁰ r. —
román	Hiszszíás	β	román	— —	β	román	I ⁰ n. m.
	Panyóva	α	"	I ⁰ m. n.	β	"	V ⁰ n. m.

A Temes-völgy és melléke.

román	Magyar-Szákos	b	román	I ⁰ n. t.	c	román	I ⁰ n. —
	Szinérszeg	β	"	III ⁰ m. e.	β	"	III ⁰ m. n.
	Keped	β	"	II ⁰ m. t. n.	β	"	II ⁰ m. t. n.
	Szilás	b	"	I ⁰ m. n. t.	b	"	I ⁰ m. n.
német sziget	Buziás	b	német	IV ⁰ r.III ⁰ m.sz.	b	német	IV ⁰ r.III ⁰ m.
r o m á n	Ohaba-Forgács	a	román	I ⁰ n. —	a	román	I ⁰ n. —
	Fikátár	β	"	I ⁰ n. m.	β	"	I ⁰ m. n.
	Dragojesd	a	"	I ⁰ e. m. n.	β	"	I ⁰ m. n.
	Rakovicza	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. n.
	Hittyiás	a	"	I ⁰ m. n.	a	"	I ⁰ m. n.
	Szirbova	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ n. —
német sziget	Bacsóvár	b	német	I ⁰ r. m.	b	német	I ⁰ m. r.
román	Nagy-Kővéres	b	román	I ⁰ m. —	a	román	II ⁰ m. n. e.
	Draksina	β	"	IV ⁰ m. t. n.	β	"	IV ⁰ m. n. t. e.
	Ujlak	β	"	I ⁰ m. n.	β	"	I ⁰ n. m.
	Unip	β	"	I ⁰ m. n. sz.	β	"	I ⁰ n. sz. n.
magyar sziget	Medves	β	román	III ⁰ m. III ⁰ n.	a magyar	IV ⁰ r. II ⁰ n.	
német sziget	Ság	b	német	IV ⁰ r. m.	b német	IV ⁰ r. m.	

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román	Mosnica	a	román	I ^o n. m.	a	román	I ^o n. m.
	Gyirok	b	"	I ^o n. m.	b	"	I ^o n. m.
	Parác	b	"	II ^o n. II ^o m. II ^o sz.	b	"	II ^o n. II ^o m. II ^o sz.
	Liget	a	"	I ^o n. m.	a	"	I ^o n. m.
magyar sziget	Ötvösd		1890 óta keletkezett		β	magyar	I ^o n. —

A megjelölt térszakaszokon 132 helység fekszik: 80 román, 42 német, 5 szerb, 4 magyar s 1 bolgár. A *román* nyelvterülethez 68 község tartozik; méretük: 1 *B* (ez Lippa), 1 *c*, 7 *b*, 28 *a*, 28 *β* és 3 *α*. A bánsági *sváb* medenczéhez temesi területen 36 német község csatlakozik; méretük: 1 *D* (ez Temesvár), 3 *A* (ezek: Gyarmata, Uj-Arad és Mehalá), 2 *d*, 3 *c*, 6 *b*, 11 *a*, 5 *β* és 5 *α*. Ezeken kívül van e két nyelvterületen szétszórva 27 nyelv-sziget, u. m. a román nyelvhatárokon túl: 6 német, 3 szerb s 3 magyar, — a német nyelvhatárokon túl: 12 román, 2 szerb, 1 magyar és 1 bolgár.

A *német* községek aránytalanul felülmulják népbőségre a többi képződményeket, — de fejlődésre feltűnőleg mögöttük maradnak. Az utolsó tíz év alatt csak 2 német helység lélekszáma nőtt, 5 pedig leapadt, — míg a *román* községek közül (a szigetképződményeket is betudva) megnőtt 6, s lefogyott 4. A három *magyar* helység közül Ötvösd új képződmény, Majláthfalva megtartotta korábbi méretét, ellenben *Medves*, mely tíz év előtt román falu volt, nemcsak megnőtt, hanem meg is *magyarosodott* azóta. Ugyanekkor a románság Kis-Szt.-Miklóst és Mehalát is elvesztette, mely utóbbi szintén nagyot nőtt (d-ről A-ra emelkedett) s társával együtt *elsvábosodott*. Ez érzékeny térvesztésekért azonban a román elem kárpótolta magát: elhódította a *német* *Hodonyt* s a *szerb* *Lukarecet*, amik *eloláhosodtak*.

Érdekes jelenség, aminek már torontáli területen is láttuk jeleit, hogy monoglott község bánsági talajban alig fordul elő. A poliglott képződmények száma tulnyomó, s a kisebbségek aránya nagy területen erős hullámvázban van. *Legnagyobb hullámokat a magyar kisebbség vet*: megnőtt 8 sváb és 6 román

helységben, apadt 2 sváb s 1 román faluban. A német elem csak 5, a román elem csak 3, s a szerb csak 1 helyiségben nőtt, s leapadt a román 2, a német 3, a szerb 3 más ajku faluban. A magyarság gyarapodására ékesszóló példa *Temesvár*, melynek lélekszáma **C**-ről **D**-re, magyarsága pedig III°-ról IV°-ra emelkedett az utolsó tiz év alatt, — továbbá *Vadászerdő* példája, mely nemrég még *sváb telep* volt, s Temesvárhoz tartozott, de legujabban — szerencsés telepítő akció folytán — mint *új magyar falu önállósíthatta magát*, végre *Ötvösd*, mely szintén *új magyar falu* s az utolsó tiz év alatt keletkezett.

Vizsgáljuk át ugyanily szempontokból a megye délvidékét is.

A Poganis-völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
magyar sziget	Végvár (Ritt- berg)	b	magyar	I ^o n. —	b	magyar	I ^o r. n.
	Kádár	β	román	II ^o m. n. t. e. sz.	β	román	II ^o m. n. sz.
	Temes-Doboz	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o n. m.
	Balázsfalva	α	"	I ^o n. t. m.	β	"	I ^o n. m. t.
	Temes-Vuko- vár	a	"	IV ^o t. n. m.	a	"	V ^o t. m.
	Török-Szákos	a	"	III ^o m. n.	a	"	II ^o m. n.
	Ikloda	β	"	I ^o n. m.	β	"	I ^o n. m. e.
német sziget	Niczkyfalva	b	német	— —	b	német	I ^o m. —
román	Cserna	β	román	I ^o n. m.	β	román	I ^o m. n.
	Berény	a	"	I ^o m. n.	a	"	I ^o m. —
	Román-Szta- nora	β	"	I ^o n. m.	a	"	I ^o m. n.

A csákovári róna.

német sziget	Liebling	c	német	I ^o m. r.	d	német	I ^o r. m.
román	Zsebej	c	román	II ^o m. n. sz.	c	román	II ^o m. n.
	Obád	β	"	IV ^o n. m. e.	a	"	IV ^o n. e. m.
	Petromány	a	"	I ^o n. e.	b	"	I ^o e. m. n.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtszám	kisebbségek		fajtszám	kisebbségek
német sziget	{ Csákovár	d	német	III ^o r. II ^e sz. m.	d	német	II ^o r. II ^e sz. II ^o m.
román	{ Gilád	c	román	II ^o n. II ^o m.sz.e.	c	román	II ^o m. II ^o n. sz.
	{ Folya	a	"	III ^o n. II ^o m.sz.	a	"	III ^o n. II ^o m.sz.
	{ Sipet	b	"	I ^o m. n.	b	"	I ^o n. m.
német sziget	{ Vojtek	b	német	IV ^o r. m. sz.	a	német	IV ^o r. m.

A Berzava-völgy.

német szigetek	{ Detta	c	német	I ^o m. r. sz.	c	német	II ^o m. r. sz.
	{ Birda	a	német	V ^o r. m. sz.	a	német	V ^o r. m. sz.
román	{ Gertenyes	a	román	II ^o m. n. h. e.	a	román	I ^o m.n.e.h.sz.
	{ Sós	a	"	I ^o m. —	a	"	II ^o m. n.
	{ Szkulya	a	"	IV ^o m. n.	a	"	IV ^o m. n. sz.
	{ Berekutca	α	"	I ^o e. n. sz.	α	"	I ^o n. sz.
magyar szigetek	{ Gattaja	b	magyar	IV ^o r. II ^o n.	c	magyar	IV ^o r. II ^o n. e.
	{ Omor	a	magyar	IV ^o r. sz. e. n.	a	magyar	III ^o n. III ^o r.sz.e.
német sziget	{ Moriczföld	b	német	I ^o m. e. r.	b	német	I ^o m. e.
szerb sziget	{ Kinestár-Szt.- György	β	szerb	II ^o r. II ^o m. n. e.	β	szerb	III ^o r. II ^o m. n.
román	{ Zárda-Szt.- György	α	román	III ^o sz. n. m.	α	román	III ^o sz. m. n.
	{ Opatacia	β	"	II ^o n. e. m.	β	"	II ^o n. sz. m.
	{ Denta	c	"	III ^o sz. III ^o n. II ^o e.m.	c	"	III ^o sz. II ^o n. II ^o e.m.
	{ Berestyé	a	bolgár	I ^o n. r. m.	a	bolgár	II ^o n. m. r. sz.

A Moravicza-völgy.

román	{ Ferendia	a	román	III ^o m. n.	a	román	II ^o m. n. e.
	{ Klopodia	a	"	III ^o e. III ^o n. m.	a	"	III ^o e. III ^o n. II ^o m.
	{ Nagy-Semlak	β	"	I ^o t. n. m.	a	"	I ^o t. n. m. sz.
német szigetek	{ Kis-Semlak	β	német	I ^o m. sz. t. r.	β	német	I ^o t. m. r.
	{ Perkoszova	β	német	V ^o r. m.	a	német	V ^o r. m.
	{ Moravicza	a	német	I ^o m. r.	a	német	I ^o m. —
	{ Német-Sztamora	a	német	I ^o m. —	a	német	I ^o m. —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
magyar sziget	{ Dézsánfalva	β	magyar	III ^o sz. II ^o n. II ^o r.	β	magyar	II ^o sz. II ^o n. r.
tót sziget	{ Temes-Buttyán	β	tót	II ^o r. II ^o n. II ^o m. sz.	a	tót	III ^o m. II ^o n. II ^o r. sz.
román	{ Kis-Gáj	β	román	II ^o sz. —	β	román	II ^o sz. n.
	{ Kis-Zsám	β	"	III ^o sz. —	β	"	III ^o sz. m. n. e.
szerb sziget	{ Vattina	β	szerb	III ^o n. II ^o m. r. t. e.	β	szerb	II ^o n. II ^o m. II ^o r. t. e.

A kudriczi hegyalja.

német sziget	{ Nagy-Zsám	c	német	I ^o m. r. e.	c	német	I ^o m. r. e.
román	{ Germán	β	román	I ^o n. m. e.	β	román	I ^o e. m. n.
	{ Lacmás	β	"	I ^o m. n. sz. e.	a	"	I ^o m. n.
	{ Markovec	a	"	I ^o sz. n.	a	"	I ^o n. sz. m.
szerb sziget	{ Nagy-Szredistye	a	szerb	III ^o e. II ^o n. r. m.	b	szerb	III ^o e. II ^o n. m. r.
német sziget	{ Temes-Kutas	a	német	— —	a	német	I ^o m. —
román	{ Kis-Szrediscse	β	román	— —	β	román	I ^o m. n.
	{ Meszics	β	"	I ^o sz. —	β	"	I ^o sz. —
	{ Szolcsina	β	"	— —	β	"	— —
	{ Jabuka	a	"	III ^o sz. —	a	"	IV ^o sz. m.

A Karas-völgy és melléke.

román	{ Varadia	c	román	I ^o m. n.	c	román	I ^o n. m.
	{ Kustély	b	"	— —	b	"	I ^o e. —
szerb	{ Párta	β	szerb	II ^o r. n.	β	szerb	II ^o r. n.
	{ Temes-Váralja	α	cseh	I ^o sz. n.	a	szerb	I ^o r. n.
	{ Gajtasoll	α	szerb	III ^o r. m. n.	α	"	II ^o r. m. n.
	{ Ó és Uj-Palánka	a	"	I ^o r. e.	a	"	I ^o m. —
román szigetek	{ Temes-Strázsa	a	román	I ^o n. sz. e.	a	román	I ^o sz. n.
	{ Oresac	β	román	IV ^o sz. m. e.	β	román	IV ^o sz. e.
	{ Gerebenc	b	román	I ^o sz. n.	b	román	I ^o sz. n.
szerb	{ Csehfalva	α	szerb	I ^o r. e.	α	szerb	I ^o m. —
	{ Jaszenova	b	"	I ^o n. r. m. e.	b	"	I ^o n. r. m. e.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
szerb	Krusica	b	szerb	II ⁰ e. r.	b	szerb	III ⁰ e. —
	Rebenberg	β	"	I ⁰ n. r.	β	"	I ⁰ r. n.
	Kussics	b	"	II ⁰ e. r. n.	b	"	II ⁰ e. r. n.
német sziget	Fehértemplom	C	német	II ⁰ sz. r. m. e.	A	német	II ⁰ sz. II ⁰ m. r. e. t.
szerb	Vöröstemplom	β	szerb	I ⁰ n. e.	a	szerb	I ⁰ n. e.
	Kracsevgraj	b	"	I ⁰ r. —	b	"	I ⁰ n. m.

Az aldunai róna.

román	Vlajkovec	a	román	II ⁰ sz. II ⁰ m. n. e.	a	román	II ⁰ sz. II ⁰ m. t. n. e.
	Réthely	a	"	I ⁰ sz. n.	a	"	I ⁰ sz. n.
	Vojvodine	a	"	I ⁰ m. e.	a	"	— —
	Temes-Miklós	c	"	I ⁰ e. —	c	"	I ⁰ n. —
szerb sziget	Paulis	b	szerb	I ⁰ m. e. n.	b	szerb	II ⁰ m. e. n. t.
német szigetek	Versecz	B	német	IV ⁰ sz. m. r. e.	B	német	IV ⁰ sz. II ⁰ m. r.
	Károlyfalva	c	német	I ⁰ r. e. sz. m.	c	német	I ⁰ m. r. sz.
	Mramorak	d	német	III ⁰ r. III ⁰ sz. m.	d	német	III ⁰ r. III ⁰ sz. m.
szerb	Podporány	α	szerb	II ⁰ n. r.	α	szerb	II ⁰ n. r.
	Fürjes	a	"	II ⁰ r. e. m. n.	a	"	II ⁰ r. n.
	Izbistye	b	"	I ⁰ n. r. e.	b	"	I ⁰ n. e. r. m.
	Ulma	c	"	I ⁰ n. r. e.	c	"	I ⁰ n. r. m.
román sziget	Deliblat	d	szerb	V ⁰ r. n.	d	román	V ⁰ sz. n. m.
szerb	Gája	a	"	III ⁰ r. n.	b	szerb	II ⁰ r. e. n.
	Bavaniste	A	"	I ⁰ n. —	A	"	I ⁰ n. m. e.

A Dunavölgy.

magyar sziget	Székely-Keve	b	magyar	II ⁰ e. II ⁰ n.	c	magyar	II ⁰ e. n.
német sziget	Temes-Kubin	A	német	IV ⁰ sz. III ⁰ r. m.	A	német	IV ⁰ sz. III ⁰ r. m.
szerb	Plosic	a	szerb	V ⁰ n. —	b	szerb	V ⁰ n. m.
	Dubovac	β	"	I ⁰ r. n. e. m.	a	"	II ⁰ r. n. e. m.
	Temes-Sziget	a	"	I ⁰ e. r. n.	a	"	I ⁰ e. r. n. m.

Népességre a jelzett térszakaszok majd oly kevertek, mint a megye egyéb részein. A községek száma 93, s ebből 44 román, 24 szerb, 18 német, 5 magyar, 1 tót s 1 bolgár többségű. Nyelvterületi viszonyok szerint 40 román és 20 szerb község fekszik egy-egy tagban, amazok az aldunai rónáig a nagy román, s emezek az Aldunáig a nagy szerb nyelvterülethez tartoznak. A többi 35 község elszórt szigetképződmény: a román nyelvhatár mögött 4 magyar, 13 német, 4 szerb, 1 tót s 1 bolgár községgel, a szerb nyelvhatáron túl 1 magyar, 5 német s 4 román helységgel.

Méret dolgában a helységeken általán kedvező fejlődés mutatkozik: a magyar helységek közül 2, a németek és szerbek közül 5—5, a románok közt 6 lényegesen megnőtt az utolsó tíz év alatt, sőt 1—1 szerb és tót falu népszáma is feltűnően emelkedett. Legnagyobb a német községek gyarapodása: Versecz **A**-ról **B**-re, Fehértemplom **C**-ről **A**-ra, Liebling **c**-ről **d**-re fejlődött fel; míg a román csoportban a klimaxot Petromány falu példája mutatja, hol a népszám **a**-ról **b**-re nőtt. Ezen a magyar példák is túl tesznek, mert Gattaja és Székely-Keve lélekszáma 1890. óta **b**-ről **c**-re emelkedtek.

Fajttöbbségét ez idő alatt 2 falu változtatta meg: **Temes-Váralja** (Albian) cseh telepből **szerb községgé** lett, de ugyan akkor a szerb nyelvterületet is nagy veszteség érte: az aldunai róna mélyén **Deliblat** szerb nagyközség **eloláhosodott**.

Ha a **fajkisebbségek** hullámvázát vizsgáljuk, itt is érdekes eredményekre jutunk. A monoglott községek száma e vidéken lepadt 2-re, s a legtöbb faluban, hol a magyar elem eddig teljesen hiányzott, I—I^o erejéig magyar spórák mutatkoznak már. Poliglott helységeekben a magyarság aránya feltűnően emelkedik: román területen 3, német területen 5, szerb és tót területen 1—1 esetben, míg az arány csökkenésére csak 1 román községben találunk példát. A többi fajkisebbségek hullámtere sokkal kisebb: a román elem nőtt 2, csökkent 4 esetben, a német elem nőtt és csökkent 1—1 esetben, a szerbség nőtt 2, csökkent 1 esetben, a tót és cigány elem nőtt 1—1 esetben.

Foglaljuk össze a megye néprajzi viszonyairól szerzett benyomásainkat.

A népességben — mint láttuk — három főfaj versenyez egymással a térért: a román, a szerb s a német. Ez utóbbi a saját nyelvhatárai mögött: a bánsági sváb medencéjében nem igen fejlődik többé; községméretei itt-ott csökkennek is s a más ajku nyelvszigetek beolvasztására alig marad a jövő időkben ereje. A szerb és román elem fejlődése szintén megakadt: az előbbi csak egy cseh telepet tudott magába felszívni, az utóbbi pedig csak két (1 sváb és 1 szerb) nyelvszigetet olvasztott be a román talajba, s a deliblati homok pusztán 1 román nyelvszigetet alkotott a szerb talaj mélyén.

Ellenben a magyarság — nagy számbeli kisebbsége daczára — feltűnő hódító erővel tud meggyeszerzte föllépni; a magyar községek száma 1890. óta hárommal megszaporodott. Ezek ketteje újabb telepítési akció eredménye, de a harmadik: Medves természetes fejlődés folytán román községből lett magyarrá. Ennél is fontosabb az, hogy a poliglott községekben a magyar kisebbség sokkal gyorsabb tempóban növekszik, mint a más ajku minoritás; sőt a városokban, Temesvárt, Verseczen, Fejértemplomban, Lippán és Vingán oly irányt vesz a magyar elem fejlődése, hogy csak idő kérdése, mikorra fognak e városi képződmények többségükben megmagyarosodni.

Tekintsük meg végül a Királyhágón inneni határmegyék sorában azt, melynek térszíni és néprajzi viszonyai leginkább emlékeztetnek *Erdélyre*: tekintsünk végig Krassó-Szörénymegyén.

Krassó-Szörénymegye.

Az alföldi róna Temesmegye határában véget ér. Csak egyes öblözetek nyulnak be abból a Krassó-Szörényi bércek felé. Mága a Szörénység szorosan körülzárt hegy-világot alkot, melyet a rónának ereszkedő folyamvölgyek szaggatnak meg. A vizválasztó a megye szívében emelkedik: onnan ágaznak szét a völgyek északnyugati, délnyugati és déli irányba, egyfelől a temesi rónára, másfelől a krassói al-dunához.

E szaggatott térszíni tagozat sokban hasonlít az erdélyi-hez. Fokozza a hasonlóságot a néprajzi alakulás. Az egész megye — leszámítva délnyugati sarkán egy kis töredékét, mely a szerb nyelvterülethez tartozik — nagy *tulnyomósággal román*. Csak itt-ott akadunk más ajku nyelvszigetek kisebb-nagyobb csoportjaira, melyek részint *német*, részint *magyar*, részint szerb, kraszován és cseh képződmények.

Megkönnyítendő az áttekintést, két főcsoportra osztjuk a térszakaszok anyagát: egyik az Al-Dunától a vizválasztóig, a másik ettől a Marosig terjedő részekkel foglalkozik.

A Duna-völgy.

Nyelv-terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben fajtöbbség	1890-ben kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajtöbbség	1900-ban kisebbségek
szerb	Divics	β	szerb	I ^o e. r.	β	szerb	II ^o r. —
	Belobreska	β	„	I ^o m. n.	a	„	I ^o m. n. r.
	Radinna	β	„	II ^o r. n.	β	„	II ^o r. e.
román	Szuska	β	román	I ^o sz. n.	β	román	I ^o n. e.
	Román-Pozso- zsena	β	„	— —	β	„	I ^o sz. —
	Koronini	β	„	— —	β	„	I ^o e. —
szerb szigetek	Szerb-Pozsozsena	β	szerb	I ^o r. n.	β	szerb	II ^o r. m. e. n.
	Macsevics	β	„	II ^o r. —	β	„	I ^o r. e.
	Ó-Moldova	b	„	I ^o r. e.	b	„	I ^o r. n. m. e.
cseh sziget	Szent-Helena	β	cseh	— —	β	cseh	— —
román	Uj-Moldova	c	román	II ^o n. sz. m.	c	román	I ^o n. sz. m.
	Padina-Matyei	β	„	— —	β	„	— —
	Károlyfalva	α	„	I ^o n. —	α	„	I ^o e. —
	Felső-Ljubkova	β	„	I ^o sz. n.	β	„	I ^o sz. —
	Szikevica	b	„	I ^o e. n.	b	„	I ^o e. n.
cseh sziget	Weitzenried	a	cseh	— —	a	cseh	— —
szerb szigetek	Alsó-Ljubkova	a	szerb	IV ^o r. e.	a	szerb	II ^o r. e.
	Szvinica	a	„	I ^o m. n. e. r.	a	„	I ^o r. e. m.
cseh sziget	Schnellersruhe	α	cseh	I ^o n. —	α	cseh	I ^o n. —

Nyelv- terület	Helység neve	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
		mé- ret	fajttöbbség		fajttöbbség	kisebbségek
román	Berzászka	a	román	II ^o n. e. sz. m.	b	román II ^o n. II ^o e. m. sz.
	Tiszovica	α	"	I ^o sz. e. n.	α	" I ^o sz. —
	Plavisevica	α	"	I ^o sz. e.	α	" I ^o e. n. m.
	Dubova	α	"	— —	α	" — —
	Szikevica	b	"	I ^o e. n.	b	" I ^o e. n.
	Ó-Gradina	β	"	I ^o n. —	β	" I ^o e. n.
cseh szigetek	Eibenthal	β	cseh	I ^o n. t.	β	cseh I ^o n. r. m.
	Uj-Gradina	α	"	II ^o r. n. h.	β	" II ^o r. h. n.
német sziget	Orsova	c	német	III ^o r. III ^o m. e. sz.	d	német III ^o m. III ^o r. e. sz.

A cserna-völgy.

román	Jezelnica	β	román	I ^o n. e.	a	román I ^o n. e. sz.
	Ó- és Uj- Zsupanek	a	"	II ^o n. II ^o m. e.	a	" II ^o m. II ^o n. II ^o e.
	Tuffe	β	"	I ^o n. m.	β	" I ^o n. m.
	Koramník	α	"	I ^o e. —	α	" — —
	Torlec	a	"	I ^o n. m.	a	" I ^o n. m. e.
	Börza	α	"	I ^o n. —	α	" II ^o n. m.
	Pecseneska	β	"	I ^o m. —	β	" I ^o e. n.
német sziget	Herkules-fürdő	α	német	III ^o r. II ^o m. e. sz.	α	német IV ^o r. III ^o m. e.

A Bjela-, Mehadika- és Ohába-völgyek.

román	Mehádia	b	román	I ^o n. m.	b	román II ^o n. m. e.
	Jablonica	a	"	— —	a	" I ^o m. —
	Petnik	a	"	— —	a	" — —
	Krusuvec	β	"	— —	β	" — —
	Kuptoria	β	"	— —	β	" — —
	Kornya	a	"	— —	a	" I ^o m. n.
	Kanicsa	α	"	— —	α	" — —
	Domasnica	b	"	— —	b	" I ^o n. —
	Verendia	a	"	— —	a	" — —
	Mehadika	b	"	— —	b	" I ^o e. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Glovu-Krajova	β	román	— —	β	román	— —
	Lapusnisel	β	"	— —	β	"	I ⁰ e. —
	Valea-Bolvas- nica	a	"	— —	a	"	I ⁰ n. —
	Plugova	a	"	— —	a	"	— —
	Globuren	β	"	— —	β	"	— —
	Bogoltin	a	"	— —	a	"	— —
	Kornyareva	d	"	— —	d	"	— —

A Nera-völgy.

r o m á n	Pervora	a	román	— —	a	román	I ⁰ e. n.
	Uj-Borloveny	β	"	I ⁰ e. —	β	"	— —
	Putna	α	"	— —	α	"	I ⁰ e. —
	Prigor	a	"	— —	a	"	— —
	Ó-Borloveny	a	"	— —	a	"	— —
cseh sziget	Sumica	α	cseh	— —	α	cseh	— —
r o m á n	Pattás	a	román	I ⁰ e. —	a	román	I ⁰ e. —
	Prilipee	a	"	— —	a	"	I ⁰ e. —
	Bozovics	c	"	I ⁰ e. n. m.	c	"	I ⁰ n. m. e.
	Rudaria	b	"	— —	b	"	— —
	Bánya	b	"	— —	b	"	— —
	Gerbovec	a	"	— —	a	"	— —
	Lapusnik	a	"	I ⁰ e. —	b	"	— —
	Mocseris	a	"	— —	a	"	— —
	Dalbosec	b	"	I ⁰ n. e.	b	"	I ⁰ e. n.
	Ó-Sopot	a	"	— —	a	"	— —
cseh sziget	Ravenszka	α	cseh	— —	α	cseh	— —
r o m á n	Uj-Sopot	a	román	I ⁰ e. —	a	román	— —
	Román-Szászka	a	"	— —	a	"	— —
	Pottak	a	"	— —	a	"	— —
	Szlatina	a	"	— —	a	"	— —
	Bogodine	β	"	— —	β	"	— —
	Naidas	b	"	I ⁰ sz. —	b	"	— —
	Leszkovica	a	"	V ⁰ sz. —	a	"	IV ⁰ sz. —

Nyelv-terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
szerb	Zlatica	a	szerb	III ^o r. n.	a	szerb	V ^o r. e. n.
	Langenfeld	a	"	III ^o r. —	a	"	IV ^o r. —
	Szokolovecz	a	"	II ^o n. m. r. e.	a	"	I ^o n. m. r.

A Kráku-hegység s a Jám-völgy.

r o m á n	szerb	Szubotica	β	szerb	I ^o m. n. r.	β	szerb	III ^o e. n. m.
		Szászskabánya	b	román	III ^o n. m. e.	b	román	III ^o n. m. e.
		Maria Schnee	β	"	I ^o n. e.	β	"	I ^o n. —
		Wohldorf	a	"	— —	a	"	— —
		Illadia	b	"	— —	b	"	— —
		Szokolár	a	"	— —	a	"	— —
		Markovistye	β	"	— —	β	"	— —
		Petrilova	β	"	— —	β	"	— —
		Csukics	a	"	— —	a	"	— —
		Nikoline	a	"	— —	a	"	— —
		Uj-Ruszova	α	"	— —	α	"	— —
		Ó-Ruszova	α	"	I ^o n. —	α	"	I ^o n. —
		Brelistye	a	"	I ^o e. n.	a	"	I ^o e. n.
		Mirkovac	a	"	I ^o e. —	a	"	— —
		Csorda	β	"	— —	β	"	— —
		Jám	a	"	I ^o m. n. e.	a	"	I ^o m. n. e.
magyar sziget		Udvarszállás	α	magyar	II ^o e. n. r.	α	magyar	II ^o r. II ^o e. sz.

A Csiklova-völgy és melléke.

román	Német-Csiklova	b	román	I ^o n. —	b	román	I ^o n. —
	Román-Csiklova	c	"	— —	c	"	— —
	Rukitova	b	"	— —	b	"	— —
	Román-Oravica	b	"	III ^o n. m.	b	"	III ^o n. II ^o m. sz. e.
német szigetek	Stájerlak-Anina	A	német	II ^o e. II ^{ot} m. r.	A	német	II ^o e. t. r. m.
	Német-Oravica	d	német	IV ^o r. m. sz.	d	német	IV ^o r. m. sz. e.
román	Rakasdia	b	román	I ^o n. —	b	román	I ^o n. —
	Vranyuc	a	"	— —	a	"	— —
	Heierdorf	β	"	I ^o e. —	β	"	— —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtszám	kisebbségek		fajtszám	kisebbségek
román	Mercsina	a	román	I ^o n. e.	a	román	I ^o n. m.
	Vrány	a	"	— —	a	"	— —

Az Érczhegység alatt.

román	Brostyán	a	román	— —	a	román	— —
	Greovae	a	"	— —	a	"	I ^o n. e.
	Agadies	β	"	I ^o e. n.	β	"	— —
	Zsittin	β	"	I ^o n. e.	β	"	I ^o e. —
	Majdány	a	"	I ^o n. —	a	"	I ^o n. —
	Domán	β	"	II ^o e. II ^o n. m.	a	"	II ^o n. II ^o e. m.
	Csudanovec	β	"	— —	β	"	— —
német sziget	Kuptore-Szekul	a	<i>német</i>	IV ^o r. II ^o t. n. e.	a	<i>német</i>	IV ^o r. II ^o e. t.
krassó-ván szigetek	Krassova	c	<i>krassován</i>	I ^o r. e.	c	<i>krassován</i>	I ^o n. r. m.
	Jabalesa	β	<i>krassován</i>	IV ^o r. n. e.	α	<i>krassován</i>	I ^o r. n.
	Nermet	β	<i>krassován</i>	— —	β	<i>krassován</i>	— —
német sziget	Román-Resica	b	román	V ^o n. e. m. t.	c	<i>német</i>	V ^o r. m. t.

A Karas-völgy.

cseh szigetek	Lupák	β	<i>cseh</i>	I ^o n. r.	β	<i>cseh</i>	I ^o n. r.
	Vodnik	α	<i>cseh</i>	— —	α	<i>cseh</i>	— —
	Klokoties	a	<i>cseh</i>	I ^o n. r.	a	<i>cseh</i>	I ^o r. n.
krassóv. sziget	Rafnik	β	<i>krassován</i>	I ^o e. —	β	<i>krassován</i>	— —
román	Gornja	β	román	I ^o n. —	β	román	I ^o n. —
	Grelistye	a	"	I ^o n. —	a	"	— —
	Kalina	β	"	— —	β	"	— —
	Zsurzsova	β	"	— —	β	"	— —
	Nagy-Tikván	a	"	I ^o n. —	a	"	I ^o n. e.
	Kis-Tikván	a	"	— —	a	"	I ^o n. —
	Szekás	a	"	I ^o n. e.	a	"	I ^o m. —
	Kakova	a	"	I ^o n. m.	a	"	I ^o n. e.

A Dognácska-hegységben.

Nyelv-terület	Helység neve	méret	1890-ben fajtöbbség	kisebbségek	méret	1900-ban fajtöbbség	kisebbségek
román	Komoristye	a	román	I ¹ n. m. e.	a	román	I ⁰ n. m. e.
	Kernyeesa	a	"	I ⁰ n. e. h.	a	"	I ⁰ sz. n.
	Forotik	a	"	II ⁰ n. —	a	"	III ⁰ n. e. m.
német sziget	Királykegye	a	német	III ⁰ e. II ⁰ t. sz. m. r.	a	német	III ⁰ e. t. m. sz
román	Dognácska	c	román	IV ⁰ n. k.	c	román	IV ⁰ n. —
	Nagy-Szurduk	β	"	II ⁰ n. e. t. m.	a	"	II ⁰ n. e. m.
	Doklin	a	"	I ⁰ t. e. n.	a	"	I ⁰ n. e. t.
	Binis	a	"	I ⁰ n. e.	a	"	I ⁰ e. n.
	Fűzes	a	"	I ⁰ m. t. n. e.	b	"	I ⁰ m. n. e. t.

A Berzava-völgy.

német sziget	Resicabánya	A	német	II ⁰ r. t. e. m.	A	német	II ⁰ r. m. e. t.
román	Ferenczfalva	b	román	V ⁰ n. e.	b	román	V ⁰ n. e. m.
	Czerova	β	"	— —	β	"	I ⁰ e. n.
	Kölnik	a	"	I ⁰ e. —	b	"	I ⁰ e. n.
	Monio	β	"	— —	β	"	I ⁰ e. —
	Vaskő	a	"	II ⁰ n. m.	a	"	II ⁰ n. m. e.
	Német-Bogsán	b	"	IV ⁰ n. m. sz. e.	c	"	III ⁰ n. II ⁰ m. sz.
	Vasziova	a	"	II ⁰ n. m.	a	"	II ⁰ n. II ⁰ m.
	Román-Bogsán	b	"	I ⁰ n. t. m. e.	b	"	I ⁰ n. t. m.
	Zsidovin	a	"	II ⁰ t. n. e. m. sz.	a	"	II ⁰ t. n. m. e.

A Berzava-Poganis-köz.

román	Tirnova	b	román	— —	c	román	I ⁰ e. —
	Szocsán	a	"	I ⁰ e. n.	a	"	I ⁰ e. n.
	Ezeres	a	"	I ⁰ e. n.	a	"	I ⁰ e. n.
	Borbosza	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ n. m.
	Rafna	b	"	I ⁰ n. —	b	"	I ⁰ n. —

A Poganis-völgy.

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Ohabica	α	román	— —	α	román	I ⁰ e. —
	Delinyest	a	"	I ⁰ n. —	a	"	I ⁰ e. n.
	Apadia	β	"	— —	b	"	— —
	Valeaden	β	"	I ⁰ e. —	a	"	— —
	Prebul	a	"	I ⁰ n. e.	a	"	I ⁰ n. —
	Nagy-Zorlenc	b	"	I ⁰ n. —	b	"	I ⁰ n. e. m.
	Dezest	β	"	I ⁰ n. —	β	"	— —
	Furlug	b	"	I ⁰ n. —	b	"	I ⁰ n. —
	Valemare	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ n. sz.
	Dulea	β	"	I ⁰ n. m. e.	β	"	I ⁰ n. m. sz.
	Valeapaj	a	"	I ⁰ e. —	a	"	I ⁰ n. —
	Vermes	a	"	I ⁰ t. m. e.	b	"	I ⁰ m. t. n.
	Izgar	β	"	II ⁰ m. e. n.	a	"	IV ⁰ m. n. e.
	Jerszeg	β	"	IV ⁰ m. t. n. e.	β	"	V ⁰ m. n. t.

A megye déli részén, hol a folyamvölgyek közvetlenül az al-Dunához ereszkednek le, 170 község fekszik: u. m. 135 román, 12 szerb, 8 német, 10 cseh, 4 krassován (r. kath. bolgár) és 1 magyar.

A nyelvterületi viszonyok elég egyszerűen alakultak. A román községek mind *egy tagot* alkotnak s betöltik e vidék egész területét. Csak a megye délnyugati sarkában: a Duna-völgy és a Nera völgy mentén, föl a Kraku hegység tövéig van 7 szerb falu, amik a *Bácskától idáig érő szerb nyelvterülethez* tartoznak. A többi 5 szerb község, s az összes német, cseh, krassován és magyar képződmények a román nyelvhatár mögött elszigetelvék.

Fejlettségre legelől tartanak a *sváb* községek; méretük: 2 A, 2 d, 1 c, 2 a, 1 α. Legnagyobb méretűek (2 A) Steierlak-Anina és Resiczabánya ipartelepek, melyek lélek száma (összesen 30 ezer lélek körül) túlhaladja e vidék félszáz *kisméretű* román községének lélekszámát. De egészben elég népeseek a román képződmények is; méretük 1 d, 6 c, 26 b, 58 a, 33 β,

11 α. E szerint a román faluk kétharmada (91 község) *középméretű* a krassói délvidéken. Ehez fogható példákkal csak a temes-torontáli síkságon találkozhatunk; hegyi terepen sehol nem egybeült, — még Krassó-Szörény északi részein sem. A déli részeken ezt a fejlettséget a vidék hatalmas bánya és hámor-telepei, valamint erdő kulturájának intézményei idézték elő, amik a lakosságra nézve lehetővé teszik a boldogulást és vonzó erőt gyakorolnak messzebb vidékek vándor-népességére is. Ez a magyarázata annak, hogy Krassó-Szörény délvidékén a községek általán mind megnövekedtek az utolsó tíz év alatt, sőt lényeges népszaporodást is tapasztalunk 12 román s 2—2 német és szerb községben.

A fajkisebbségek hullámzását a következő adatok jellemzik: megnőtt a magyar minoritás 8 esetben, s a román kisebbség 6 esetben, de az utóbbi leapadt 2 esetben. A német elem 2 községben emelkedett, 2-ben lecsökkent, s a szerbelem 1 községben olvadt le. Végre az egyéb nyelvű (cigány) elem 2 esetben meggyarapodott, 2-ben tért veszített.

S most lássuk a megye északi térszakaszait.

A Bisztra-völgy.

Nyelv-terület	Helység neve	méret	1890-ben		méret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román	Ruszkabánya	b	román	IV ^o n. II ^o t. e. m.	b	román	IV ^o n. II ^o t. m. e.
	Vama-Marga	α	"	— —	α	"	I ^o n. m.
	Marga	a	"	I ^o e. —	a	"	I ^o e. n.
	Voiszlova	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o n. e.
	Valemare	α	"	I ^o n. —	α	"	— —
	Zavoj	α	"	— —	α	"	— —
	Csiresa	α	"	I ^o n. e.	β	"	I ^o n. e. m.
német sziget	Nándorhegy	a	német	IV ^o t. II ^o r. II ^o e. m.	a	német	IV ^o t. II ^o r. e. m.
román	Mörul	a	román	I ^o m. e. n.	a	román	I ^o n. e. m.
	Kröcsma	β	"	I ^o e. n.	β	"	I ^o n. —
	Maál	β	"	I ^o n. —	β	"	— —
	Ohaba-Bisztra	β	"	II ^o n. t. m.	a	"	II ^o n. m. e.
	Glimpoka	a	"	I ^o n. —	b	"	I ^o n. —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtöbbség	kisebbségek		fajtöbbség	kisebbségek
román	Obrezsa	a	román	— —	a	román	— —
	Csutta	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o n. —
	Jáz	β	"	I ^o e. —	β	"	— —
	Vár	β	"	— —	a	"	— —

Temes-völgy.

német szigetek	Wolfsberg	β	német	— —	β	német	I ^o r. m.
	Weidenthal	β	német	— —	β	német	— —
román	Lunkovica	a	román	— —	a	román	— —
	Teregova	b	"	I ^o e. n. m.	c	"	I ^o n. m.
	Ruszká	a	"	— —	a	"	— —
	Fényes	β	"	I ^o n. m.	β	"	— —
	Örményes	b	"	I ^o n. e.	b	"	I ^o n. —
német sziget	Ó-Szadova	α	német	I ^o r. e.	β	német	I ^o e. r. m.
r o m á n	Uj-Szadova	β	román	— —	β	román	— —
	Ilova	a	"	— —	a	"	— —
	Temes-Szlatina	a	"	I ^o n. m. e.	b	"	I ^o n. m.
	Golesz	β	"	— —	β	"	I ^o n. —
	Bukosnica	β	"	I ^o e. —	β	"	— —
	Petrosnica	β	"	— —	a	"	I ^o r. —
	Körpa	β	"	— —	β	"	— —
	Valisora	β	"	I ^o e. —	β	"	I ^o m. e.
	Vercserova	a	"	— —	a	"	— —
	Bolvasnica	β	"	— —	β	"	— —
	Borlova	a	"	— —	a	"	— —
	Rujsa	β	"	— —	β	"	— —
	Turnul	α	"	— —	α	"	— —
	Szlagna	α	"	— —	β	"	— —
	Priszian	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
német sziget	Lindenfeld	α	német	— —	α	német	— —
román	Polyana	a	román	I ^o e. —	a	román	— —
	Bukin	β	"	— —	β	"	— —
	Szervestyé	β	"	I ^o e. n.	β	"	— —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajtlétszám	kisebbségek		fajtlétszám	kisebbségek
román	Dales	β	román	— —	β	román	— —
	Csiklénny	α	"	II ^o e. —	α	"	— —
	Karansebes	A	"	IV ^o n. m. e.	A	"	IV ^o n. II ^o m. e. sz.
német sziget	Uj-Karansebes	β	német	II ^o e. r. m. t.	β	német	III ^o e. r. m.
r o m á n	Ruzs	β	román	I ^o n. —	β	román	— —
	Valea-Boul	β	"	I ^o e. m. n.	β	"	I ^o m. —
	Zsuppa	α	"	II ^o m. e. n.	β	"	I ^o m. n. k. e.
	Zsaguzseny	β	"	I ^o n. m.	β	"	I ^o m. n.
	Rozsinóc	α	"	— —	α	"	I ^o e. —
	Ohába-Mutnik	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o m. n.
	Nagy-Mutnik	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o n. m. e.
	Priszáka	β	"	I ^o m. n.	β	"	I ^o n. m.
	Macsova	β	"	I ^o n. e. m.	β	"	I ^o m. n.
	Pestyere	β	"	I ^o n. m.	β	"	I ^o k. n.
	Karaván	β	"	I ^o n. m.	β	"	I ^o n. m.
	Szákul	α	"	I ^o n. m.	α	"	I ^o n. m.
	Tinkova	β	"	II ^o e. —	β	"	— —
	Krivina	α	"	I ^o n. —	β	"	— —
	Zsidovár	α	"	I ^o e. n.	α	"	I ^o n. m.
	Istvánhegy	α	német	V ^o r. II ^o t. m.	α	román	III ^o n. k. e.
német sziget	Nadrág	α	német	III ^o r. II ^o t. II ^o e. m.	β	német	IV ^o r. t. e. m.
r o m á n	Zsena	β	román	I ^o m. n. e.	β	román	I ^o m. sz. n. e.
	Gavosdia	α	"	I ^o n. m.	α	"	II ^o m. n.
	Lugoshely	α	"	I ^o n. —	α	"	I ^o n. m. sz.
	Kricsova	β	"	I ^o m. n.	β	"	— —
	Cseres-Temes	β	"	IV ^o e. m.	β	"	II ^o e. m.
	Magur	α	"	I ^o m. —	α	"	IV ^o e. m. n.
	Harmadia	α	"	— —	α	"	— —
r o m á n	Tapia	α	"	I ^o n. —	β	"	II ^o e. m.
	Szendelak	α	magyar	— —			megszűnt.
magyar sziget	Imrefalva		1890 óta keletkezett		α	magyar	— —
német sziget	Lugos	A	román	V ^o n. II ^o m. e.	A	német	IV ^o r. III ^o m.

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Szatumik	β	román	I ^o m. n.	β	román	I ^o m. n.
	Ollóság	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. n.
	Herendjest	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o n. —
	Hodos	β	"	I ^o n. —	β	"	— —
	Boldur	β	"	I ^o m. n.	a	"	I ^o m. e. n.
	Zsábád	β	"	I ^o n. —	β	"	— —
	Szilha	a	"	I ^o n. —	a	"	I ^o m. —
	Nagy-Kostély	a	"	I ^o n. m.	a	"	— —
	Kis-Kostély	α	"	I ^o n. m.	α	"	I ^o m. n.
	Gruin	β	"	— —	β	"	I ^o n. —

A Temes melléke.

román	Kis-Zorlencz	β	román	I ^o e. —	β	román	I ^o m. —
	Zgribest	a	"	I ^o e. n. m.	a	"	I ^o m. n.
	Szilvánhely	β	"	I ^o t. n.	β	"	IV ^o n. t.
német sziget	Csukás	β	német	I ^o m. r. e.	β	német	I ^o m. e.
román	Dragomirest	β	román	I ^o m. —	β	román	I ^o m. n.
	Szekeus	a	"	IV ^o t. n. e.	a	"	IV ^o o. e. m. t.
	Remete-Poga-						
	nest	β	"	I ^o n. m. e. sz.	β	"	I ^o e. n. sz.
	Viszág	a	"	I ^o m. n.	a	"	I ^o n. m.
	Honoris	β	"	I ^o m. n.	β	"	I ^o n. m.
német szigetek	Vecseháza	β	német	I ^o t. m. e.	a	német	I ^o t. m. o. e.
	Istvánfalu	α	német	I ^o m. —	α	német	I ^o m. —
	Daruvár	a	német	I ^o m. r.	a	német	I ^o m. r.

A Pojana Ruszka lejtőin.

r o m á n	Zold	α	román	I ^o n. m.	α	román	I ^o e. m. n.
	Román-Gladna	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Német-Gladna	α	"	II ^o n. m.	α	"	II ^o n. m.
	Hauzest	α	"	— —	α	"	I ^o n. —
	Furdia	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o n. —
	Kis-Mutnik	α	"	— —	α	"	I ^o n. —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
r o m á n	Dragsinest	α	román	I ^o n. —	α	román	— —
	Bukovec	β	"	I ^o n. —	β	"	— —
	Bozsúr	β	"	I ^o m. n.	β	"	I ^o m. —
	Kis-Szurduk	β	"	— —	β	"	— —
	Szécsény	α	"	I ^o n. e.	α	"	I ^o m. n.
	Botyinesd	β	"	— —	β	"	I ^o e. —
	Szárazány	α	"	— —	β	"	I ^o m. n.
	Poganest	α	"	I ^o n. —	α	"	I ^o n. —
	Birna	α	"	— —	α	"	— —
	Zsurest	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
r o m á n	Botyest	α	"	— —	α	"	— —
	Dirnova	α	"	— —	α	"	— —

A Bega-völgy.

r o m á n	Pojén	β	román	— —	β	román	I ^o m. e. n.
	Felső-Krivina	α	"	— —	α	"	I ^o n. —
	Forasest	β	"	— —	β	"	I ^o m. n.
	Petrosza	β	"	I ^o n. —	β	"	I ^o m. n.
	Rumunyst	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
	Goizest	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o t. —
	Tomest	β	"	IV ^o n. m. e. t.	β	"	III ^o n. t. m. e.
	Kurtya	a	"	I ^o m. e.	a	"	I ^o m. n.
	Lunkány	β	"	I ^o n. m. e.	β	"	I ^o m. —
	Balosest	α	"	— —	α	"	— —
	Zsupunest	α	"	— —	α	"	— —
	Branyest	β	"	— —	β	"	— —
	Brazova	α	"	— —	α	"	— —
	Batyest	β	"	— —	β	"	— —
	Facset	a	"	III ^o n. II ^o m.	b	"	III ^o m. II ^o n. k.
	Bazest	β	"	I ^o e. —	β	"	— —
	Bikis	β	"	— —	β	"	— —
	Prozsevina	α	"	— —	α	"	I ^o m. —
	Rakitta	a	"	— —	a	"	I ^o e. —
r o m á n	Remete-Lunka	β	"	I ^o e. n.	β	"	I ^o m. n.
	Jersnik	β	"	I ^o n. —	β	"	— —

Nyelv- terület	<i>Helység neve</i>	mé- ret	1890-ben		mé- ret	1900-ban	
			fajttöbbség	kisebbségek		fajttöbbség	kisebbségek
román	Ohába-Lunka	α	román	I ⁰ m. —	α	román	I ⁰ m. sz. n.
	Monostor	α	"	I ⁰ n. e.	α	"	I ⁰ m. n. t.
	Zsupány	β	"	— —	β	"	I ⁰ m. e.
	Szuhány	β	"	— —	β	"	I ⁰ h. n.
	Szundreás	β	"	I ⁰ m. e.	β	"	I ⁰ m. —
	Leokosest	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ n. —
német sziget	Betlenháza	β	<i>német</i>	II ⁰ m. r. e. t.	β	<i>német</i>	III ⁰ m. r. e.
magyar sziget	Igazfalva		1890 óta keletkezett		a	<i>magyar</i>	I ⁰ r. —
román	Kladova	β	román	I ⁰ e. —	β	román	I ⁰ e. —
	Laposnik	α	"	I ⁰ m. n.	β	"	I ⁰ n. m.
	Fadimak	β	"	— —	β	"	— —
	Báline	β	"	II ⁰ n. II ⁰ m.	β	"	II ⁰ n. m.
	Tergovestye	β	"	— —	β	"	— —
	Kutina	β	"	— —	β	"	I ⁰ n. —
	Perul	β	"	I ⁰ n. m.	β	"	I ⁰ m. n.
	Klicsova	β	"	I ⁰ n. —	a	"	I ⁰ m. n.
	Nevrinesa	α	"	I ⁰ n. —	α	"	I ⁰ k. n.
	Valealunga	α	"	I ⁰ e. —	α	"	III ⁰ m. —
magyar sziget	Hezeres	β	"	— —	β	"	— —
	Szapáryfalva	a	<i>magyar</i>	I ⁰ r. n.	a	<i>magyar</i>	I ⁰ r. n. e.

A Bega-Maros-köz.

román	Kostej	β	román	I ⁰ n. —	β	román	I ⁰ n. m.
	Kossovica	α	"	III ⁰ e. —	α	"	— —
	Homosdia	α	"	— —	α	"	II ⁰ e. —
	Kossova	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. e. n.
	Marzsina	α	"	— —	β	"	I ⁰ m. n.
	Zorány	α	"	— —	α	"	— —
	Nemesest	α	"	— —	α	"	— —
	Bulza	β	"	— —	β	"	— —
	Gross	α	"	— —	α	"	I ⁰ e. m.
	Szintyest	β	"	— —	β	"	— —
	Temerest	β	"	— —	β	"	— —
	Román-Bunya	β	"	I ⁰ e. —	β	"	— —

Nyelv- terület	Helység neve	mé- ret	1890-ben fajttöbbség	kisebbségek	mé- ret	1900-ban fajttöbbség	kisebbségek
magyar sziget	Bunya-Szeg-						
	szárd	α	magyar	— —	α	magyar	I ⁰ t. r.
	Padurány	α	román	— —	α	román	III ⁰ e. n.
	Topla	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ t. —
	Dubest	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. —
	Ohaba-Szer-						
	bászka	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ m. —
	Bruzúnik	β	"	I ⁰ n. —	β	"	I ⁰ n. —
román	Zabalc	β	"	I ⁰ m. n.	β	"	I ⁰ m. n.
	Bodófalva		1890 óta keletkezett		a	magyar	— —
	Lalasiné	a	román	I ⁰ n. —	a	román	I ⁰ n. m.
	Spatta	α	"	I ⁰ m. —	α	"	I ⁰ n. m.
	Dobrest	β	"	— —	β	"	— —
	Radmanyest	β	"	— —	β	"	I ⁰ m. n.
	Barra	β	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. —

A Maros-völgy.

román	Szelesova	β	román	— —	β	román	— —
	Pozsoga	β	"	I ⁰ e. n.	β	"	I ⁰ n. —
	Kapriora	β	"	I ⁰ m. —	β	"	I ⁰ m. e.
	Valemare	β	"	I ⁰ n. m. e.	β	"	I ⁰ m. —
	Kápolnás	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. n.
	Birkis	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ m. n.
	Vörösmar.	α	"	— —	α	"	— —
	Osztrov	β	"	I ⁰ n. —	β	"	— —
	Bakamező	β	"	I ⁰ e. —	β	"	— —
	Bules	α	"	I ⁰ m. n.	α	"	I ⁰ m. n.
	Czelea	a	"	I ⁰ n. —	a	"	I ⁰ m. n.
	Batta	a	"	I ⁰ m. —	a	"	I ⁰ e. n. m.

A megye ez északi térszakaszain 193 községet találtunk. Köztük fajttöbbségre 175 román, 13 német és 5 magyar. A román helységek egy tagban fekszenek, s a román nyelvterü-

lethez tartoznak; a német és magyar községek megannyi nyelv-szigetet alkotnak.

Méretre a román község-típus e vidéken sokkalta gyengébb, mint a megye délvidékén; a méretjelek: 1 **A**, 1 **c**, 5 **b**, 31 **a**, 95 β és 42 α . Tehát a kisméretű típus ötszörte annyszor fordul elő, mint a közép- és nagy méretű típus. A más ajku nyelv-szigetek mérete viszonylag sokkal nagyobb: 1 **A**, 1 **b**, 6 **a**, 6 β , 4 α ; ebből 3 **a** és 2 α magyar községek. Az utolsó tíz év alatt 17 román község mérete nőtt meg, u. m. 8 kisméretű (α -ról β -ra emelkedő) s 9 középméretű (a-ról b-re s b-ről c-re fölfejlődött) román képződmény, míg a német községeknek csak 2-je nőtt meg e közben (β -ról a-ra, illetve a-ról b-re). De így is 15% a német, s csak 10% a román községek fejlődési aránya.

Ha a fajkisebbséget tekintjük, a magyar elem 5 román s 2 német községben gyarapodott meg, tért pedig 2 román községben veszített. Még a német elem térnyerése 1, vesztesége 3 román községre terjed, a román elem vesztett 1 német faluban s nem nyert sehol.

A magyarság — tíz év előtti statusquojához képest — elvesztette Szendalak-ot, mely megszűnt, de nyert 3 új telepés falut, melyek 1890. óta keletkeztek: ezek Igazfalva, Imrefalva és Bodófalva, mindhárom a földmívelési miniszterium telepítvénye.

Legérdekesebb jelenség e megyében a lefolyt decennium fejleményei között, hogy míg a románság csak egy kis német szigetséget: Istvánhegyet olvasztotta magába, azalatt *elvesztette Lugos várost*, mely 1890. óta tulsúlylál *német jellegű községgé* alakult ki. Benne a román elem egyetlen legnagyobb méretű (**A** = 10—20,000 lélek) községét vesztette el.

Tanúlságok.

Az erdélyrészi terület körül fekvő *nyolcz vármegye* etnikai képét immár végig elemeztük s az utolsó tíz év alatt történt fejlődést — két népszámlálási eredmény összehasonlítása útján — községenként állapítottuk meg. Most egybefoglaljuk az adat-tömeget, hogy levonhassuk az általános tanúlságokat.

Feladatunk e szintheticus részében ép oly világosságra törekszünk, a mily áttekinthetővé igyekvénk tenni az anyagot az analitikus rész lapjain.

Nyolcz megye területén *2044 helységgel* volt dolgunk. Az északi megyékre (Máramarostól Biharig) 1028, a déliekre (Aradtól Krassó-Szörényig) 1016 község esett. Mely szám a tíz év előtti állapothoz képest csak lényegtelen változást szenvedett: néhány falu itt-ott összeolvadt vagy megszűnt, de helyettük más pontokon mások keletkeztek. A statuskvo egészben és nagyban változatlan.

Etnikai jellegre (ha csupán a *fajttöbbséget* vesszük a helység-népességből figyelembe) e 2044 képződmény *tíz fajnép* közt így oszlott meg:

<i>Megyék</i>	Magyar	Német	Tót	Román	Orosz	Szerb	Horvát	Bolgár	Cseh	Krassó-ván	<i>Együtt</i>	
	<i>fajttöbbségre:</i>											
4 északon	344	13	7	536	128	—	—	—	—	—	1028	} helység.
4 délen	83	158	6	650	—	99	2	4	10	4	1016	
<u>Összesen</u>	<u>427</u>	<u>171</u>	<u>13</u>	<u>1186</u>	<u>128</u>	<u>99</u>	<u>2</u>	<u>4</u>	<u>10</u>	<u>4</u>	<u>2044</u>	

Megyéenként részletezve, a kép így bontakozik ki:

<i>Megyék</i>	Magyar	Német	Tót	Román	Orosz	Szerb	Horvát	Bolgár	Cseh	Krassó- ván	<i>Együtt</i>	
<i>fajttöbbségre :</i>												
Máramaros . .	10	6	—	45	97	—	—	—	—	—	158	} helység.
Ugocsa	32	—	—	7	31	—	—	—	—	—	70	
Szatmár	160	6	—	140	—	—	—	—	—	—	306	
Bihar	142	1	7	344	—	—	—	—	—	—	494	
Arad	25	9	—	182	—	—	—	—	—	—	216	
Törontál	43	68	5	34	—	58	2	2	—	—	212	
Temes	9	60	1	124	—	29	—	2	—	—	225	
Krassó-Szörény	6	21	—	310	—	12	—	—	10	4	363	
Összesen . .	427	171	13	1186	128	99	2	4	10	4	2044	

Sietünk megjegyezni, hogy e képből két lényeges vonás hiányzik: 1. *egyenlő nagyságúaknak* tünteti fel a helységeket, holott azok *mérete a legkülönbözőbb*; 2. *egy-egy fajnép* számára foglalja le az egyes rovatokat, holott a községek *egy része egyes ajkú s a fajttöbbség* mellett többé-kevésbbé jelentékeny *fajkisebbségek* is szerepelnek.

Ha e két vonástól eltekintünk, a kép híven feltárja a *többségben levő* fajnépek elhelyezkedését községcsoportok, megyék és megyecsoporthoz szerint.

A *román* elem túlsúlya az egész vonalon szembetűnik: az északi megyék kettejére (Máramaros és Ugocsa) csak kisebb kiágazások (45 és 7) jutnak a nagy egészből, melynek súlypontja erdélyi talajon nyugszik; zöme a Királyhágón inneni románságnak (1186) a bihari és krassószörényi hegyvidéket lakja (344 és 310) s onnan száll le az Alföldnek részint Szatmár, részint Arad és Temes megyék rónás részei felé, Torontált már csak az utolsó hullámok (34) érik belőle.

A *magyarság* súlypontját az Alföld sík talaján Szatmár és Bihar megyék közt látjuk csaknem egyenletesen (160 és 142) megosztva; két szárnya egyfelől Ugocsán (32), másfelől Arad és Torontál megyéken (25 és 43) pihen, míg a szélső periferiákon: Máramaros, Temes és Krassó-Szörény területén csak néhány (25) előretolt és elszigetelt őrszemével találkozunk.

A *németség* zöme a délvidéken Torontálban és Temesben él, hol jelentékeny nyelvmedenczéket alkot; más öt megyére csupán nyelvszigetek jutnak belőle; — az egy Ugocsában nincs a német elemnek úgyszólva semmi nyoma.

Az *orosz* faj zárt tömege Máramarostól Ugocsáig terjed; ezen túl már az Avasnál nyoma vész s le az Al-Dunáig alig akad pár spóra, a mi reá emlékeztetne.

Az északi szlávok közül a *tótság* nem szorítkozik a Kárpátvidékre, hol nyelvterületét megalkotta, hanem rajokat boesát ki magából s fajtelepeket alapít a Királyhágóig minden irányban: találkozunk vele Bihar hegyei közt, a temesi és torontáli rónán. De Szatmárt, mögötte az orosz nyelvvidékkel, ma még elkerüli; a *krassószörényi bérezek* tömör románsága közé pedig nem is *mer behatolni*, ahogy érintetlenül hagyja az egész erdélyrészi területet. Az a pár *cseh* telep, a mi Krassó-Szörényben található, a múlt század abszolút kormányzata alatt folyt mesterséges telepítés műve. S itt hangsúlyoznunk kell, hogy e tíz falu fajtöbbségét a közp. *statisztikai* hivatal nyilvánította cseh-ajkúnak; ellenben a *prágai cseh akadémia*, mely a *Népfajok Magyarországon című könyvünk nyomán* feldolgoztatta a magyar felvidékre vonatkozó legújabb népszámlálási anyagot, megemlékezik kiadványában e telepekről is, de *tagadja, hogy ott csehek laknának*: szerinte a fajnépesség e falvakban katolikus bolgár, illetőleg *krassován*. Részünkről konstatálhatjuk, hogy tíz év előtt a *statisztikai* hivatal Krassó-Szörényben 12 cseh és 2 horvát községet tartott nyilván s *azóta* ezek közül 4 falúra (2 eddig cseh s 2 eddig horvát községre) nézve krassován fajtöbbséget állapított meg. Marad tehát még mindig 10 *cseh falu*, melyekről a prágai akadémia nézete ellenkezik a mi statisztikánk kijelentésével, — s melyek *egy részéről* nyilvánvaló, hogy nem a r. katolikus hitet vallják, sőt *egyikük* (Szt.-Helena) *kálvinista* vallású. Mindenesetre czélszerű lesz, ha szlavistáink e telepeket tüzetesen megvizsgálják és etnikumukat végérvényesen megállapítják.

A *délszláv* népekből az északi megyékben alig találni valamely töredéket. Terjedési övük a Maros folyásánál véget ér. A *szerb* elem zöme Torontálban fekszik, gyengülő szárnya átter-

jed Temesbe, utolsó nyúlványa Krassó-Szörénybe ér. A többi fajnép sorában a *horvát*, *bolgár* és *krassován* csak elszórt kis szigetségeket bír alkotni részint Temes-Torontál, részint Krassó-Szörény talaján.

Ez egész terület *északi* megyéiben *három fajnép* verseng és mérkőzik egymással a térért: a magyar, román és orosz; míg a *déli* megyékben *tíz fajnép* egyenetlen versenyének tarka képe tárul elénk a községek fajtöbbség szerint kialakult csoportjaiból. Látszik, hogy a nemzetiségi kérdés az ország délvidékén van leginkább kihegyezve s a küzdelem valószínűleg ott fog eldőlni.

Mielőtt áttérnénk a helységtípusok méret- és népesség szempontjából való összehasonlítására, nem mellőzhetjük a nyolcz megye *népességi viszonyait*, a hogy azokat az utolsó népszámlálás *abszolút számokban* kifejezte. E számokkal ellenőrizheti az olvasó az alább kimutatandó helységméretek pontosságát.

Az *1900-ik évi* népszámlálás alkalmával a népesség *anyanyelv* szerint a nyolcz megyében így oszlott meg:

<i>Anyanyelvre</i>	Máramaros	Ugoesa	Szatmár	Bihar	<i>Együtt</i>	
Magyar . . .	42.403	35.702	235.015	324.970	638.090	} lélek.
Német . . .	47.449	5.505	11.763	3620	68.337	
Tót	545	16	449	7152	8162	
Román . . .	74.978	9270	118.770	239.449	442.467	
Orosz	143.621	32.721	279	95	176.716	
Horvát . . .	79	3	246	137	465	
Szerb	4	1	20	29	59	
Egyéb . . .	519	98	1028	1860	3505	
<i>Összesen</i>	309.598	83.316	367.570	577.312	1,337.796	

<i>Anyanyelvre</i>	Arad	Torontál	Temes	Krassó-Szörény	<i>Együtt</i>	<i>Főösszeg</i>	
Magyar .	110.823	114.760	58.153	21.439	305.175	943.265	} lélek.
Német .	40.148	184.016	171.087	55.256	450.507	518.844	
Tót . . .	5600	14.969	2977	3831	27.377	35.539	
Román .	223.806	88.044	167.523	328.371	807.744	1,250.211	
Orosz . .	208	30	79	803	1120	177.836	
Horvát .	704	4096	387	279	5466	5931	
Szerb . .	1719	191.857	64.902	13.138	271.616	271.670	
Egyéb .	3092	11.590	11.134	19.884	45.700	49.205	
<i>Összesen</i>	386.100	609.362	476.242	443.001	1,914.705	3,252.501	

Hasonlítsuk össze ez *abszolút számok* főbb tételeit a fenn kimutatott *helységek* főbb csoportjaival.

Az északi megyékre 1028 helységben 1,337.796 lélek esik, a déli megyékre pedig 1016 helységben 1,914.705 lélek. Emitt *12-vel kisebb a helységszám* s közel *600.000-rel nagyobb a lélekszám*. A mi arra vall, hogy az északi megyék túlnyomólag hegyekkel borított térszínén átlag sokkal *kisebb-méretűek* a helységek, mint a déli megyék túlnyomóan rónás talaján, hol a helységméret viszonylag jóval *nagyobb népösszeget* és tömörséget jelent.

Feltűnő az is, hogy míg a *román községek* száma (1186) csaknem *háromszorosa*t teszi a *magyar községek* számának (427), addig a *román népesség* (1,250.000 lélek) alig *negyed-résznivel* múlja fölül a nyolcz megye *magyar népességét* (943.000 lelket). Látszik, mennyivel nagyobb lélekszám él a magyar, mint a román községekben; mely különbség annál tetemesb, mentől több a *vegyes ajkú* község, hol a fajmajoritás mellett fajkisebbségek is találhatók. Nyilvánvaló, hogy a magyar elem nemcsak magyar helységekben lakik, hanem tetemes részével — mint kisebbség — más ajkú falvak tömegében szóródik szét; viszont a más ajkú népekből jelentékeny hányad jut elszórtan vagy kisebb telepekbe tömörülten a magyar községekre. Hasonló a viszony a többi fajnépek közt helységeik kialakulásában.

Kitűnik mindezek alapján, hogy az etnikai állapotról világos képet első sorban a *helységméretek* segítségével, másod-sorban a *fajtisztaság* és *vegyes ajkú* községek összehasonlítása útján kaphatunk.

Az olvasó emlékezni fog, hogy *méret* dolgában mi *kis, közép, nagy* és *legnagyobb* méretű községeket különböztettünk meg s hogy e főcsoportokon belől is voltak a típus jelzésére külön méretjegyeink. A *legkisebb* rendű falvaknak — 500 lélek alatt maradó lélekszámmal — a görög α jegyet adtuk, az 500—1000 lélek közt váltakozóknak pedig a görög β -át. A *közép-méretűek* főcsoportjában: *a* jegyű helység jelentett 1—2000, *b* jelentett 2—3000, *c* 3—4000, *d* 4—5000 lelket. *Nagyméretű* helységekhez három típust számítottunk: „A” jeggyel 5—7000, „B” jeggyel 7—9000, „C” jeggyel 9—10.000 léleknyi

népösszeget fejezve ki. Végre a *legnagyobb* méretű *városi* képződmények főcsoportjából kiemeltük **A** jegy alatt a 10—20.000, **B** alatt a 20—30.000, **D** alatt a 40—50.000 és **E** jegy alatt az 50—60.000 lélekig fejlődött községtípusokat. Ennél nagyobb község a nyolcz megyében nem fordul elő.

Teljes áttekintés okából álljanak most egymás mellett az összes községek *fajtszám* és *méret* szerint csoportosítva akként, hogy az egyméretű községek *átlagos lélekszámuk* szerint megállapítható *népösszege* is kitűnjék:

	Átlagos Mé- lélek- szám	Magyar	Német	Szerb	Román	Orosz
			Községek mérete és átlagos népösszege			
E	55.000	2E = 110.000	—	—	—	—
D	45.000	—	1D = 45.000	—	—	—
B	25.000	2B = 50.000	1B = 25.000	1B = 25.000	—	—
A	15.000	4A = 60.000	5A = 75.000	1A = 15.000	1A = 15.000	—
B	8000	4B = 32.000	1B = 8000	3B = 24.000	5B = 40.000	—
A	6000	9A = 54.000	9A = 54.000	4A = 24.000	9A = 54.000	2B = 16.000
d	4500	14d = 63.000	13d = 58.500	7d = 31.500	11d = 49.500	2A = 12.000
c	3500	26c = 91.000	18c = 63.000	10c = 35.000	36c = 126.000	1d = 4500
b	2500	51b = 127.500	28b = 70.000	25b = 62.500	91b = 227.500	3c = 10.500
a	1500	140a = 210.000	52a = 78.000	33a = 49.500	289a = 433.500	24b = 60.000
z	750	126z = 94.500	33z = 24.750	12z = 9000	447z = 335.250	45a = 67.500
z	250	49z = 12.250	10z = 2500	3z = 750	297z = 74.250	37z = 27.750
						14z = 3500
Tót						
Cseh						
Bolgar						
Horvát						
Kassován						
A	6000	—	—	1A = 6000	—	—
d	4500	2d = 9000	—	1d = 4500	—	—
c	3500	—	—	—	—	1c = 3500
b	2500	2b = 5000	—	—	—	—
a	1500	2a = 3000	2a = 3000	1a = 1500	—	—
z	750	53z = 3750	4z = 3000	1z = 750	2z = 1500	23z = 1500
z	250	2z = 500	4z = 1000	—	—	1z = 250

Ha összeadjuk ez *átlagos* eredményeket, végösszegül *fajcsoportonként* a következő számokat kapjuk:

427 <i>magyar</i>	községben lakik	904.250	lélek
171 <i>német</i>	" "	503.750	"
99 <i>szerb</i>	" "	276.250	"
1186 <i>román</i>	" "	1,355.000	"
128 <i>orosz</i>	" "	201.750	"
13 <i>tót</i>	" "	21.250	"
10 <i>cseh</i>	" "	7.000	"
4 <i>bolgár</i>	" "	12.750	"
2 <i>horvát</i>	" "	1.500	"
4 <i>krassován</i>	" "	5.250	"
<hr/>			
= 2044	— községben lakik	3,288.750	lélek.

Az utolsó főösszeg mintegy 36 ezer lélekkel *mulja felül* az 1900 évi népszámláláskor e 2044 községben talált 3,252.501 főnyi *tényleges* lélekszámot. A valódi állapot tehát *akkor* még kissé mögötte maradt a hozzávetően kiszámítható átlagos eredményeknek.

Egy pillantás a fajnépek fenn kimutatott lélekszámára elegendő, hogy megtudjuk, *mely népfaj* községei maradtak az átlagon alúl. A *román* községekben átlag 1,355.000 lélek él, a *fajromán* népesség száma pedig csak 1,250.211 lelket tesz ki, vagyis a román községek lakói 105.000 lélekkel *múlják felül* a fajrománok számát. Fajromán azonban nemcsak román helységeiben található, hanem — mint kisebbség — a más fajnépek alkotta helységeiben is; ennek folytán a román községescsoport az, hol a kimutatott átlagszámok messze túlhaladják a *tényleges* lélekszámot, s a különbözet azok terhére írandó. Ehez képest a román községekre 1,319.000 lélek jut, a miből legfőlebb 1,216.000 a fajromán, 105.000 pedig a román községekben szétosztottan élő másajkú fajminoritás.

Jóval csekélyebb az eltérés a *kiszámított átlag* s a *tényleges állapot* közt, a németiség, oroszság és szerbség körében. A *német* községek átlagos lélekszáma csak 15.000-rel, a *szerb* községeké csak 5000-rel és az *orosz* községeké mintegy 24.000 *lélekkel mulja felül* saját fajnépességük lélekszámát. A több-

letről föltehető, hogy úgy a német, mint a szerb és tót községekbe más fajnépek juttatták azt, fajminorítás gyanánt.

Ellenben a *magyar* községeknél a 904.000 lélekre kiszámított átlag közel 40.000 lélekkel *marad el* a 943.265 főnyi fajmagyarság tényleges lélekszáma *mögött*, — *tót* községeknél pedig a hasonló különbözet közel 14.000 lelket tesz ki. E *hiányt* a más fajnépeknek adott magyar, illetve tót kisebbségek még tetemesen növelik, a tőlük kapott fajminorítások pedig éppen nem paralizálhatják.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a *román* község-típusok népbősége a valóságban *alatta marad* a kiszámított átlagnak, a *magyar*, illetőleg *tót* községeké pedig *felülmúlja azt*.

A helység-típusok *összehasonlítása* igen érdekes tanulságokat tár elénk.

Román községek világában a súlypont a *három legkisebb méretű* típuson nyugszik. Az 1186 román helység közül 1033-nak 225—1500 lélek a népbősége, a mi *gyenge* képződményekre vall, s csak 153 község erőteljesebb, — amott a lélekszám 800.000, emitt alig félmillió lelket tesz ki; míg a *magyar* községek világa a súlypontot az *erős-, közép-, nagy- és legnagyobb méretű* típusra helyezi. A 427 magyar helység közül 315 esik a kisebbrendű képződményekre 350.000 lélek erejéig, 112 pedig a nagyokra, közel 600.000 főnyi lélekszámmal. A nyolcz megye két legnagyobb magyar városa: Nagyvárad és Arad (2 E) lakosság dolgában csaknem kétszeresen túl felül 297 román törpe képződményt (α), hol a lélekszám mindössze 74.000 lélek, míg amott közel 110.000.

Hasonlítsuk össze *egyfelől* a nagy és legnagyobb, *másfelől* a kis és legkisebb méretű községeket a fajnépek egész vonalán.

Erőteljes képződmény van:

21, <i>magyar</i> többséggel,	306.000 lélek	} népességgel.
17, <i>német</i> „	207.000 „	
9, <i>szerb</i> „	88.000 „	
15, <i>román</i> „	109.000 „	
4, <i>orosz</i> „	28.000 „	
1, <i>bolgár</i> „	6.000 „	

Törpe képződmény van:

744, <i>román</i>	többséggel,	409.000	lélek	} népséggel.
175, <i>magyar</i>	"	146.000	"	
51, <i>orosz</i>	"	32.000	"	
43, <i>német</i>	"	27.000	"	
15, <i>szerb</i>	"	10.000	"	
8, <i>cseh</i>	"	7.000	"	
7, <i>tót</i>	"	4.000	"	
3, <i>krassován</i>	"	1.700	"	}
2, <i>horvát</i>	"	1.500	"	

A maradvány a közép méretű típusokra esik.

Látható ez adatokból, hogy a *kulturális erő túlsúlya* a városi képződményekkel túlnyomólag *magyar kézben* van. Míg a románság apró falvainak tömege az elmaradtságot, s az elaprózott, kezdetleges és tehetetlen nyers fajmatériát képviseli ez ország-részekben.

Az etnikai életben nagy jelentősége van az egyajakú, *tiszta községek* válfajának, szemközt a többajakú, *kevert községekkel*, hol a többségben levő fajnépesség mellett kisebb-nagyobb súlyú fajminoritás áll. Ez utóbbiak sorában megkülönböztetjük az I^o-nyi *törpe* minoritással (1—10%) bíró községeket azoktól, melyeket *fokozatos súlylyal* II°-ig (10—20%), III°-ig (20—30%), IV°-ig (30—40%) és V^o-ig (40—50%) terhel a fajkisebbség.

Lássuk e kategóriákat, fajcsoportok szerint tagolva, a nyolcz megye községeiben.

A községek közül							
<i>a fajtöbbség</i>	<i>tiszta</i>	<i>kevert</i>					Összesen
	I ^o	II ^o	III ^o	IV ^o	V ^o -nyi		
<i>fajkisebbséggel:</i>							
Magyar	176	132	35	29	28	27	427
Német	7	92	23	19	20	10	171
Román	242	657	140	70	56	21	1186
Szerb	—	44	26	15	10	4	99
Orosz	7	51	47	13	6	4	128
Tót	—	6	2	2	1	2	13
Horvát	—	—	2	—	—	—	2
Bolgár	—	1	3	—	—	—	4
Cseh	5	4	1	—	—	—	10
Krassován	2	2	—	—	—	—	4
Együtt	439	989	279	148	121	68	2044

Az *összes* helységek közt — mint a táblázatból kitűnik — csak az ötödrész egyajkú (439), kisebb felükre törpe minoritás jut a másajkú népekből (989), gyenge harmaduk kifejezetten poliglott (616). De ez arány *fajnépenként* más-más irányban változik el. A *magyar* községek erős harmadrésze tiszta magyar, erős negyedrészüik kevert népességű, míg a *román* községek ötöde tiszta román, gyöngye negyede kevert. A *német* és *orosz* községek fajtiszta képződményei aránytalanul csekély számúak, de amazok gyenge fele, s emezek erős fele poliglott jellegű. *Tiszta szerb, tót, horvát* vagy *bolgár* falu a nyolcz megyében egyáltalán *nincs*, e fajnépek közt a kevert községek típusa uralkodik vidékszerthe. Hogy a szörénység hegyei közt elszigetelt *cseh* és *krassován* telepek fele monoglott, s másik felébe csak törpe minoritás jutott a szomszéd népekből, — a helyrajzi viszonyok természetes következménye: zárt hegyi területükre más fajnép nem igen hatol be s onnan könnyen is kizárható.

Az *egyajkú* tiszta községek elosztását megyénként a következőkben részletezhetjük:

<i>megyénként</i>	<i>Tiszta község jut</i>						Összesen:
	magyar	német	román	orosz	cseh	krassován	
	nyelvvidékre						
Máramarosban . .	3	—	4	7	—	—	14
Ugocsában	12	—	—	—	—	—	12
Szatmárban	93	—	11	—	—	—	104
Biharban	54	—	66	—	—	—	120
Aradon	4	—	42	—	—	—	46
Torontálban	7	5	1	—	—	—	13
Temesben	1	—	5	—	—	—	6
Krassó-Szörényben	2	2	113	—	5	2	124
Együtt . .	176	7	242	7	5	2	439

A *tiszta magyar* községek súlypontja Szatmár megyéresik; általán a négy északi megyében a szinmagyarság 162, a déliekben csak 14 községet tölt be. Mert amott a magyar nyelvterület dominál, míg emitt a magyar nyelvhatár Arad és Torontál

szélén halad el, -- Temest és Krassó-Szörényt meg se érinti. Ellenben a *tiszta románság* súlypontja Krassó-Szörényben van, hol a megye-terület legnagyobb részét versenytársak nélkül tartja megszállva a román elem. A krassói kontingens ad a *román* monoglott községeknek túlsúlyt, a többi fajnépek hasonló községei fölött. Krassó-Szörényen *kivül* a tiszta román képződmények száma leapad 129-re, s messze mögötte marad a tiszta magyar községek számának, mely a szörényi kontingens nélkül ma 174-ig fejlődött.

Fontos adat ez, mert azt bizonyítja, hogy Erdély körül a *magyar* nyelvterület fajnépessége tömörség, ellentálló képesség, sőt beolvastzó erő dolgában is, *túltesz a többi népeken*. A monoglott területrészek méltán tekinthetők a fajnépesség gerinczének, s tartalék-ereje fészkeknek. A magyar erőtartalék kedvező fejlődése annál nagyobb jelentőséggel bír, mert a magyar elem nyílt, mindenfelől hozzáférhető, sik térszínen lakik, hol nyelvbeli egységének megóvásában a topografiai viszonyok éppen nem támogatják. Mig a *románság* erőtartalékáról tudjuk, hogy csak zárt területen, hegységek oltalma alatt képes fejlődni. — Erre nézve döntő bizonyíték, hogy míg a román monoglott községek száma a bérczes Krassó-Szörényben 113, Bihar és Szatmár bérczes keleti részein 77, — addig a rónás Temesben, mely túlnyomólag a román nyelvterülethez tartozik, mindössze 5 tiszta román községre akadunk, a rónás Torontálban pedig csak egy-re.

Elég feltűnő jelenség, hogy az *orosz* falvak közül északon még Máramarosban se maradt 7-nél több monoglott képződmény. Ez nyilván összefügg a lengyel-zsidó beáramlással. Még feltűnőbb, hogy a délvidéki *szerb* etnika tiszta szerb községet egyáltalán nem ismer. Ez a fajpusztulásnak csalhatatlan jele, mely máris elsorvasztotta a nép gerincz-szervezetét: egykori monoglott községeit.

A fajtiszta térszakaszok *körül* szélesen terülnek el ama községek tömegei, melyekkel a más népekkel való érintkezés már *nyomot* hagyott: másajkú *törpe minorítások* alakjában. E község-típus fölött a megyék szerint való áttekintést a következő táblázat könnyíti meg:

I^o törpe kisebbséggel terhelt község jut

megyénként	magyar	német	román	szerb	tót	orosz	bolgár	cseh	krassó-ván	=
	nyelvvidékre:									
Máramarosban . .	1	2	15	—	—	34	—	—	—	52
Ugocsában	8	—	5	—	—	17	—	—	—	30
Szatmárban	36	2	93	—	—	—	—	—	—	131
Biharban	57	—	207	—	3	—	—	—	—	267
Aradon	9	5	96	—	—	—	—	—	—	110
Torontálban	16	40	13	26	3	—	1	—	—	99
Temesben	3	37	66	13	—	—	—	—	—	119
Krassó-Szörényben	2	6	162	5	—	—	—	4	2	181
Összesen:	132	92	657	44	6	51	1	4	2	989

Az 1—10%-ig gyengén megterhelt községek általán a fajtisza terület *külső övezetének* tekinthetők, s áll rájuk az a szabály, hogy mentől nagyobb a monoglott terület, annál szélesebb annak törpe kisebbséggel sporadikusan beszórt övezete.

Hogy ez öv a magyar nyelvvidéken aránytalanul szűkebb, mint a román oldalon, két oknak tulajdonítandó. Egyik ok az, hogy a két faj közt való surlódás a *sok apró* falura széttagolt román etnikát sokkal *több ponton* éri, mint a *kevesebb* számú, de *nagyobb méretű* magyar községek világában a magyar etnika érzékeny pontjait. A másik ok az, hogy a magyar községek az idegen spórákat hamar felszívják, *beolvasztják*; míg a román községekben azok többnyire *megmaradnak* s tovább fejlődnek, — csak itt-ott akad néhány ellenkező példa, hogy e spórák visszafejlődés vagy elköltözés folytán a román etnikából eltűnnek.

A máramaros—ugocsai *orosz*, s a temes—torontáli *német* községek példái, valamint Krassó-Szörényben a *cseh* és *krassó-ván* példák annál határozottabban megerősítik az idézett szabályt. Jellemző adat a *szerb* etnikum hanyatlására, hogy nemcsak fajtisza területe nincs többé, hanem törpe minoritással kikezdett községeinek száma is kevesebb, mint *kifejezetten poliglott* községei: ama típusból 44, emeből 55 községgel bír.

Vessünk néhány pillantást vármegyénként a *II—V^o-ig megterhelt poliglott helységek* felé is.

II— V^o-nyi kisebbséggel terhelt község jut

megyéenként	magyar	német	román	szerb	orosz	horvát	bolgár	cseh	tót	=
	nyelvvidékre :									
Máramaros	6	4	26	—	56	—	—	—	—	92
Ugocsa	12	—	2	—	14	—	—	—	—	28
Szatmár	31	4	36	—	—	—	—	—	—	71
Bihar	31	1	71	—	—	—	—	—	4	107
Arad	12	4	44	—	—	—	—	—	—	60
Torontál	20	23	20	32	—	2	1	—	2	100
Temes	5	23	53	16	—	—	2	—	1	100
Krassó-Szörény .	2	13	35	7	—	—	—	1	—	58
e 8 megyében	119	79	287	55	70	2	3	1	7	616

Poliglott községeink száma Erdély körül 8 megyében 616, tehát aránylag jóval több, mint a 16 megyére osztott Erdélyben, hol (a tíz év előtti adatok szerint) erősen megterhelt község 833 fordul elő. E kevert képződmények súlypontja Bihar s a bánság közt oszlik meg, amott két, emitt nyolcz fajnép erőteljes mérkőzése folytán.

A kevert községek mindegyike egy-egy *fenyegetett pont* a többségben levő fajnépre nézve, mert az erőteljes másajkú kisebbség e pontokon *megnőhet* hamar, s azokat eddigi nyelvetérületük köréből *kiszakíthatja*. Itt folyik a legerősebb küzdelem a fajnépek közt, melynek hullámozása a fajmajoritásokra állandó veszedelmet jelent, a kisebbségnek pedig gyakran *térhódítást* ígér.

Álljon itt e küzdelem képe áttekinthetően, hogy lássa az olvasó, *mely fajnépekhez* tartoznak az erős *kisebbségek*, a mik az eddigi fajtöbbséget 616 esetben szorongatják.

Magyar talajon a poliglott képződmények száma 119. Itt a kisebbség 35 esetben II°, 29-ben III°, 28-ban IV°, 27-ben V^o erejű. *Elsőrendű minoritást* ad: a *románság* északon 58, délre 11, *összesen 69 esetben*; a *németiség* északon 12, délre 12, *összesen 24 esetben*; az *oroszság* (csak északon) 9 esetben; a *szerbség* (csak délen) 10 esetben; a *tótság* északon 1, délre 3, *összesen 4 esetben*; *egyéb* kisebb fajnép (csak délre) 3 esetben. A mi *együtt* 119 esetnek felel meg.

Román talajon van 287 poliglott képződmény. A kisebbségek súlya 140 esetben II°, 70-ben III°, 56-ban IV° és 21 esetben V^o erejű. *Elsőrendű minoritást* ad; a *magyarság* északon 98, délre 70, *összesen 168 esetben*; a *németség* északon 33, délre 50, *összesen 83 esetben*; az *oroszság északon a románság közt nem bír jelentékenynyé kifejlődni*, délre 1 esetben; a *tótság* északon 4, délre 6, *összesen 10 esetben*; a *szerbség* (csak délre) 17 esetben; a *horvát-ság* (csak délre) 1 esetben; *egyéb* kisebb fajnép (csak délre) 7 esetben. Ez együtt 287 esetet jelent.

Német talajra 72 poliglott község esik, hol a kisebbség 23 esetben II°, 19-ben III°, 20-ban IV° s 10 esetben V^o súlylyal bír. *Elsőrendű minoritás* gyanánt a *magyar* elem északon 3, délre 17, *összesen 20*, *román* északon 5, délre 28, *összesen 33*, az *orosz* (csak északon) csupán 1, a *szerb* (csak délre) 11, a *tót* (ugyanitt) 3, s *egyéb* kis nép (ugyanitt) 4 német községben lép fel.

Az **orosz** talaj északra szorítkozik, s ott a poliglott képződmények száma 70, melyekben a kisebbség 47 esetig II°, 13-ig III°, 6 esetben IV°, 4 esetben V^o erővel bír. *Elsőrendű kisebbséget* ad a *magyar* faj 12, a *német* (illetve a németajkú zsidó) 57, s a *román* elem 1 esetben, mely utóbbi példa a két szomszéd nép közt *fajaverzió* létezését bizonyítja.

A **szerb** talaj viszont délre szorítkozik. Poliglott községeinek száma 55, melyekben a fajkisebbség ereje II° 26, III° 15, IV° 10 és V^o 4 esetben. *Elsőrendű kisebbséget* ad a *magyar* faj 12, a *német* 22, a *román* 15, a *horvát* 1, s *egyéb* kisebb nép 5 szerb községnek.

A **tót** nyelvszigetek közül északon 4, délre 3 poliglott jellegű, s a fajkisebbség bennük 2—2 esetben II, III és V^o, 1 esetben IV° erejű. *Elsőrendű fajkisebbséget* 5 tót községnek a *magyar*, 2-nek a *román* faj ad. Van ezeken kívül a délvidéken más 6 poliglott nyelvsziget: 3-ban **bolgár**, 2-ben **horvát**, 1-ben **cseh** *fajtöbbséggel*, hol a *kisebbségek* mindenütt II° erejűek, s jellegük 3 esetben *magyar*, 3-ban *német*; amazok 1 horvát s 2 bolgár, emezek 1—1 horvát, bolgár és cseh falu közt oszlanak meg.

E szerint a *magyarság erős fajminoritást* 168 román, 12 orosz, 12 szerb, 20 német, 5 tót, 2 bolgár s 1 horvát, *összesen 220 másajkú községnek juttat*.

Ugyanekkor a **román** elem erős fajkisebbség gyanánt

69 magyar, 33 német, 1 orosz, 15 román s 2 tót, összesen **120 más-ajkú községben lép fel**. Míg *német* elemből való minoritások 189, a *szerbek* 38, a *tótok* 17, *oroszok* 11, *horvátok* 2, *egyéb* kisebb népek 19 másajkú helységben lépnek fel. Megjegyzendő, hogy a német kisebbség 189 esete közül 57 máramarosi példa nem vonatkozik fajnémetekre, hanem németajkú *galicziai* jövevényekre, s így az összehasonlításnál csak 132 eset vehető a germán etnika javára figyelembe.

Legtöbb ütköző pont a *magyar-román* vonatkozásban van, kiterjednek 237 községre; ebből 168 esetben a kisebbség *magyar*, 69 esetben pedig *román*.

Természetes, hogy *monoglott* és a *törpe minoritással* terhelt községek legtöbbje az illető *nyelvterületek mélyén* fekszik, míg az *erős kisebbséggel* terhelt községek túlnyomó része a *nyelvhatárok* körül s a külön szakadt kisebb *nyelvmedenczékben* vagy szerteszórt *nyelvszigetek* gyanánt alakult ki.

E tagozatokra most egyenkint mutatunk rájuk, kiemelve valamennyiben a községek számát, fekvését és *mértét*.

Kezdjük a *nyelvterületeken*.

A *magyar nyelvterület*-hez egységes összefüggésben 333 község tartozik az Erdély körüli részeken u. m.

<i>Ugocsából</i>	28 :	2c,	1b,	4a,	16β,	5α	} méretekkel.
<i>Szatmárból</i>	148 :	.	1B,	1A,	.	1A,	2d,	2c,	9b,	46a,	57β,	29α	
<i>Biharból</i>	118 :	1E,	.	1A,	2B,	6A,	2d,	12c,	17b,	48a,	24β,	5α	
<i>Aradról</i>	18 :	1E,	.	.	1B,	.	.	.	6b,	7a,	3β,	.	
<i>Torontálból</i>	21 :	.	.	.	1B,	.	2d,	4c,	2b,	5a,	4β,	3α	
Összesen 333 :													}
2E, 1B, 2A, 4B, 7A, 6d, 20c, 35b, 110a, 104β, 42α													

Három végmegye: Máramaros, Temes és Krassó-Szörény egész kiterjedésükben *kívül esik a magyar nyelvhatáron*. Mert a magyarság határvonala a beregi tiszahátról jön Ugocsába, s a túrmezőről — Máramarost kikerülve — az alsó Szamos mentére, Szatmárba csap át, hogy az ecsedi láp mögött a bihari érmellékre forduljon, fölkeresse a három Kőrös középső folyását, aztán kétszer is megérintvén Arad megyét, lekerüljön — Temes kikerülésével — az alsó Maroshoz, hol a torontáli Aranka-mellék mögött beéri Zentánál a bácskai Tiszapartot. A mi e határ-

vonalt mögött nyugatra fekszik, az tekintendő *magyar nyelvterületnek*.

Nagyméretű *főhelyek* Szatmár megyében: Szatmár (1B), Nagy-Károly (1A); Biharban; Nagyvárad (1E), Nagy-Szalonta (1A), Mező-Keresztes és Margita (2B); Aradmegyében: Arad (1E) és Magyar-Pécska (1B); végre Torontálban: Török-Becse (1B).

Az egész területen — kerek számban — 670.000 lélek él most; de ebből — tekintettel a kevert községekre — csak 590.000 a fajmagyar, a többi 80.000 másajkú kisebbség.

A *román nyelvterület* a királyhágón innen 1.133 községből áll, u. m.:

Máramarosban	45: 1B,	. 1d,	6c,	8b,	18a,	8β,	3α	} méretekkel.
Ugocsában	7: .	. .	1c,	. 2a,	3β,	1α		
Szatmárban	135: .	. .	2c,	1b,	28a,	65β,	39α	
Biharban	335: .	. .	1c,	7b,	45a,	146β,	136α	
Aradon	179: 1B,	4A, 4d,	7c,	21b,	38a,	48β,	56α	
Torontálban	14: 1B,	1A, 1d,	1c,	3b,	7a,	.	.	
Temesben	108: 1B,	. .	6c,	10b,	46a,	40β,	5α	
Krassó-Szörényben	310: .	1A, 1d,	7c,	31b,	89a,	128β,	53α	
Összesen	1.133: 4B,	6A, 7d,	31c,	81b,	273a,	438β,	293α	

E nyelvvidéket északon az orosz, nyugatra a magyar, délnyugatra a bánági sváb, délről a szerb nyelvterület környezi. A *román nyelvhatár* a naszódi hegyekből ereszkedik le Máramarosba, s az *orosz vonal* átellenében bejárja a Vissó- és Izavölgyet; aztán átcsap a felső Tiszán egész az Apsa melléig, hogy gyors fordulattal felhátráljon a Szatmári Ávasba; onnan egy kitérést tesz az ugocsai Ávas alá, s a Túri mezőnél eléri a *magyar nyelvhatárt*. Ezt követve, átlép a Szamoson, a Homoródmezőn s az ecsedi láposon keresztül az érmellékre, Biharban végig szeli a három Kőrös mellékét, megéri Békésmegyét is, de aztán Aradnak fordul s Lippánál a Maroson át temesi talajra lép. Itt elhagyja a magyar szomszédságot és a bánági nagy *sváb medencze határa* mentén Torontálba siet, de e megye keleti határán megakad: háromszor csap be oda a *szerb nyelvterület* felé s mindannyiszor visszavetődik Temesbe,

hol ezek után az Alduna vidékének, kelet felé fordul, s útja Krassó-Szörény déli határán véget ér. A mi e vonalon belül keletre fekszik, az a *román nyelvterület*.

Nagyméretű főhelyei Máramarosban: Borsa, Aradmegyében: Kurtics, Torontálban: Révaújfalu, Temesben: Lippa (4B).

Az egész terület *lélekszáma* 1,100.000 lélekre rúg, a miből a fajromán legfőlebb 900.000, a másajkú kisebbségek pedig 200.000 lélekre tehetők.

Az *orosz nyelvterülethez* a tiszántúli részekben 127 község tartozik, u. m.:

<i>Máramarosban</i>	96:	2B,	2A,	1d,	3e,	19b,	34a,	28β,	7α
<i>Ugocsában</i>	31:	4b,	11a,	9β,	7α
<hr/>									
Összesen	127:	2B,	2A,	1d,	3e,	23b,	45a,	37β,	14α

Határvonala e földdarabnak aránylag rövid: a beregi Tiszahátról érkezik a *magyar nyelvhatár* mentén Ugocsába, hol átlépi a Tiszát s az Avas alá fordul, melynek északi lejtői mentén Máramarosba ér; itt a *román nyelvterület* szélein keletnek halad, visszakerül újra a Tisza jobb partjára, s az Apsamellék mögé hátrál, hogy másodszer is visszavetődjék a balpartra, majd a Vissó völgyben beéri az országhatárt. A mi e vonalon belül északnak esik, az a felsőtiszai *orosz nyelvterület*.

Nagyméretű főhelyei Máramarosban: Kőrösmező és Felső-Vissó (2B).

Lélekszáma e területnek 198.000, de abból a másajkú kisebbség 28.000 lélek, marad tehát 160.000 fajorosz. A kisebbségek túlnyomó része német, illetve németajkú galicziai zsidó.

A *szerb nyelvterület* tiszántúli része 60 szerb községet tart össze, ezek közül jut:

<i>Torontálra</i>	33:	1A,	.	1B,	3A,	2d,	7e,	8b,	10a,	1β,	.
<i>Temesre</i>	20:	.	.	.	1A,	.	1e,	7b,	6a,	2β,	3α
<i>Krassó-Szörényre</i>	7:	4a,	3β,	.
<hr/>											
Összesen	60:	1A,	.	1B,	4A,	2d,	8e,	15b,	20a,	6β,	3α

Mindezek a három megye délvidékén fekszenek. A *szerb nyelvhatár* a Ferencz-esatorna torkolata fölött a Bácskából csap át Torontálba, s a Béga-vonaltól délkeletnek fordúlva, a

delébláti homok pusztánál éri el Temesmegyét; itt is folyvást délkeletnek tart, aztán a Karas és Néra folyása közt a Szörénységbe jut, s az Alduna völgyében útja véget ér.

Nagyméretű főhelyei Torontálban: Pancsova (1A) és Melencze (1B).

A lélekszám e nyelvtérületen 160.000 lélek, de ennek csak az erős fele: 90.000 lélek a fajszerb, a többi 70.000 másajkú kisebbség, u. m. magyarok, németek, románok és tótok.

E négy nyelvidéken kívül vannak a nyolcz megyében kisebb *nyelvmencedzék*, — s elszórtan, feltűnő nagy számmal, különböző *nyelvszigetek* is. Mindezekre egyenkint kell rámutatnunk.

I. A mencedzék.

Magyar nyelvmencedze három van. *Egyikből* csak a szélső csúcs éri Biharmegye keleti szélét: ez a mencedze súlypontjával a Szilágyságban pihen, főhelye *Szilágy-Somlyó*, s községei Biharig terjednek, *két* határfaluja meg éppen Biharban fekszik. A *másik* mencedze a bihari havasok alatt 7 magyar községet tart kapcsolatban, s a főhely *Belényes*. A *harmadik* mencedze Torontál mélyén, a *Béga-mellék* hosszában, 13 magyar községet egyesít, s főhelyei: Torda és Magyar-Csernya (2d).

A három mencedzében a községméretek a következők:

I. Biharban	2:	.	.	.	2a	.	.
II. Biharban	7:	.	1c,	.	3a,	1β,	2α
III. Torontálban	13:	2d,	1c,	1b,	4a,	5β,	.
<hr/>							
Együtt 22:							
1d, 2c, 1b, 9a, 6β, 2α							

A népesség e hármas község-csoportban 35.000 lélek, a miből 23.000 a fajmagyar, 12.000 a kisebbségben maradt többi nép.

Német nyelvmencedze kettő van: egy *nagy*, mely Arad, Temes és Torontál területén *71 községet* tart össze, és határai-val a Maros-melléktől a Béga-mellékig ér, — s egy *kisebb*, mely Torontál szívében *15 községet* egyesít. *Kettőjük* közt fekszik a bégamelléki *magyar* mencedze torontáli területen.

E két német mencedzében a községméretek ezek:

1	Aradból	4:	1d,	1a, 2β,
	Temesből	36:	1D,	3A, 2d, 3e, 6b, 11a, 5β, 5x	
	Torontálból	31:	1A,	2A, 2d, 3e, 7b, 12a, 4β,

2	Torontálból	15:	1d, 3e, 2b, 5a, 4β,	
---	-------------	-----	-----------	-------------------------------	--

Összesen 86: 1D, 1A, 5A, 6d, 9e, 15b, 29a, 15β, 5x

A nagy medence főhelyei: Aradban Glogovác (1d), Temesben Temesvár (1D), Torontálban Zsombolya (1A). A kisebb medence főhelye Torontálban: Módos (1d).

Népessége e kettős községszoportnak: 250.000 lélek, s ebből 160.000 fajnémet, 90.000 pedig román, szerb, magyar stb. ajkú kisebbség.

Vessünk egy pillantást az egyedlen *szerb medenczére* is, mely Torontálban a Tisza-Maros szöge alatt, a Tisza folyásával párhuzamosan, a magyar nyelvhatár és a nagy sváb medence közt fekszik; 10 *községre* terjed, s azok mérete: 1B, 1B, 2d, 1e, 3b, 2a.

A főhely e medenczében Nagy-Kikinda (1B). A lélekszám 51.000, melyből 27.000 a fajszerb, 21.000 pedig másajkú (magyar, német, román, tót és bolgár) kisebbség.

II. A szigetek.

A mi a *szigetképződményeket* illeti, azok száma a négy északi megyében 76, a négy déliben 197, összesen 273. Ezek közt 72 magyar, 53 román, 85 német, 1 orosz, 29 szerb, 13 tót, 10 cseh, 4—4 bolgár és krassován, végre 2 horvát.

A *magyar* nyelv-szigetek mérete megyénként:

Máramarosban	10 sziget:	1A,	2d,	2b, 3a, 1β, 1x
Ugocsában	4	" :	1A,	1b, 2a,	
Szatmárban	12	" :	1A,	3d, 1e, 2b, 3a, 2β
Biharban	15	" :	1e, 3b, 4a, 7β,	
Aradon	7	" :	1A,	3b, 1a, 2β,	
Torontálban	9	" : 1B,	1d,	2b, 2a, 2β, 1x	
Temesben	9	" :	2e, 2b, 3a, 2β,	
Krassó-Szörényben	6	" ;	3a,	3x

Összesen 72 " : 1B, 2A, 2A, 6d, 4e, 15b, 21a, 16β, 5x

Elszigetelt *nagyméretű* magyar helyiségek: Máramarosban M.-Sziget (1A), Ugocsában Nagyszőlős (1A), Szatmárban

Nagybánya (1A), Aradon Pankota (1A), Torontálban Nagybeeskerek (1B). A két utóbbi az utolsó tíz év alatt érte el a *magyar fajtöbbséget*.

A népesség e szigeteken 170.000 lélek, de ebből csak 120.000 a fajmagyar, a többi 50.000 másajkú kisebbség.

A *román* nyelvszigetek mérete megyénként:

<i>Szatmárban</i>	5 sziget:	2a,	2β,	1α		
<i>Biharban</i>	9	"	:	1b,	2a,	5β,	1α	
<i>Aradon</i>	3	"	:	.	1B,	1A,	1α	
<i>Torontálban</i>	20	"	:	1A,	.	2A,	3d,	4c,	3b,	7a,	.	
<i>Temesben</i>	16	"	:	.	.	.	1d,	1c,	6b,	5a,	2β,	1α
Összesen	53	"	:	1A,	1B,	3A,	4d,	5c,	10b,	16a,	9β,	4α

Elszigetelt *nagyméretű* román helységek: Aradmegyében Ó-Pécska (1B), és Szemlak (1A), Torontálban Szerb-Nagy-Szt.-Miklós (1A), Szerb-Csanád (1A), a mik mind *eloláhosodott régi szerb telepek* és Ozora (1A), végre Temesben Kishuta (1d). Jellemző, s a *román autochnitást* végkép megdőntő tény, hogy az *egész ország legnagyobb román képződménye* egy, a román nyelvhatárokon kívül fekvő, s a szerbségtől elhódított *szigetképződmény*.

Népességre a román szigeteken 130.000 lélek lakik, ebből 80.000 a fajromán, s 50.000 a másajkú kisebbség.

A *német nyelvszigetek* mérete megyénként:

Máramarosban	6:	.	.	.	1B,	.	.	1c,	1b,	.	2β,	1α
Szatmárban	6:	2a,	4β,	.
Biharban	1:	1β,	.
Aradon	5:	.	.	.	2A,	.	.	.	2b,	7a,	.	.
Torontálban	22:	.	.	.	1A,	1d,	4c,	4b,	1a,	4β,	1α	.
Temesben	24:	1B,	1A,	.	1A,	4d,	3c,	5b,	8a,	1β,	.	.
Krassó-Szörényben	21:	.	3A,	.	.	2d,	1c,	1b,	5a,	6β,	3α	.
Összesen	85:	1B,	4A,	1B,	4A,	7d,	9c,	13b,	23a,	18β,	5α	.

Nagyméretű elszigetelt német képződmények: Máramarosban Felső-Vissó (1B), Aradon Elek és Új-Szt.-Anna (2A), Torontálban Homotisz (1A), Temesben Versecz (1B), Fehértemplom (1A), Temeskubin (1A), Krassó-Szörényben Steierlak, Resica-

bánya és Lugos (3A), az utóbbi tíz éven belül vesztette el addigi román többségét.

E szigetvilág népessége 230.000 lélek; ebből 120.000 faj-német, 110.000 pedig másajkú kisebbség, főleg magyar, román, szerb és tót.

A *szerb nyelvsgizeteken* a méret megyénként:

Torontálban	15:	1B	.	3d,	1c,	4b,	6a,	.
Temesben	9:	2b,	3a,	4β
Krassó-Szörényben	5:	1b,	2a,	2β
Összesen	29:	1B,	.	3d,	1c,	7b,	11a,	6β

Nagyméretű szerb szigetképződmény csak egy van, Torontálban: ez Aracs (1B), fekszik a bácskai magyar nyelvhatár s a begamelléki magyar nyelvmedenceze közt.

A népesség a 29 szétszórt községben 59.000 lélek, a miből fajszerb alig 30.000, a többi 29.000 másajkú kisebbség: románok, magyarok, németek és tótok.

A *tót nyelvsgizetekről* a következő méretek adnak áttekintést:

Biharban	7:	.	.	.	1a,	4β,	2α
Temesben	1:	.	.	.	1a,	.	.
Torontálban	5:	2d,	.	2b,	.	1β,	.
Összesen	13:	2d,	.	2b,	2a,	5β,	2α

Nagyméretű képződmény az egész szigetesoportban nincs.

A 13 sziget népessége együtt 17.000 lélek, a miből 11.000 a fajtót, 6.000 a másajkú kisebbség.

Ezekén kívül 21 sziget esik a *kisebb* fajnépekre, u. m. 1 orosz sziget Máramarosban, 2 horvát Torontálban, 4 bolgár megosztva Temes és Torontál közt, végre 10 cseh és 4 krassován sziget Krassó-Szörényben.

Méretre e képződmények így állanak egymáshoz:

horvát	2:	2β,	.
orosz	1:	.	.	.	1b,	.	.
bolgár	4:	1A,	1d,	.	.	1a,	1β,
cseh	10:	2a,	4β,
krassován	4:	.	.	1c,	.	.	2β,
összesen	21:	1A,	1d,	1c,	1b,	3a,	9β,
							5α

Legnagyobb méretűek a bolgár szigetek, élükön a torontáli Ó-Bessenýóvel, s a temesi Vingával (1A, 1d).

Népszáma a *horvát* helységeknek közel 1500 lélek, de ebből csak 1000 a fajhorvát, a többi magyarok és németek közt oszlik meg; az *oros*z helységé 2200, alig 800 faj-oroszszal, s 400 némettel; a *bolgár* helységeké mintegy 13.000 lélek, 8.000 fajbolgárral, s 5.000 főnyi magyar, német s román kisebbséggel; a 10 *cseh* helységé 8.000 lélekre tehető, ebből 7.000 a cseh, 1.000 egyéb nyelvű; végre a *krassován* telepéké alig 5.500 lélek, 5.000 krassóvannal, 500 más ajkúval.

A nyolcz megye *nyelvterületi viszonyai*, külön csoportosítva a fajtöbbség szerint homogén községek nagy komplexumát, külön a kisebb medenczék s a szerteszórodott szigeteképződményeket, a következő *tükörből* teljesen áttekinthetők:

<i>Fajnép</i>	<i>saját nyelvterületén</i>	<i>medenczékbe osztva:</i>			<i>szigetekre tagolva</i>	<i>Együtt</i>	
		I.	II.	III.			
Magyar . . .	333	2	7	13	72	427	
Román . . .	1133	—	—	—	53	1186	
Szerb	60	10	—	—	29	99	
Orosz	127	—	—	—	1	128	
Német	—	71	15	—	85	171	
Tót	—	—	—	—	13	13	
Horvát	—	—	—	—	2	2	
Cseh	—	—	—	—	10	10	
Bolgár	—	—	—	—	4	4	
Krassován . .	—	—	—	—	4	4	
Együtt: . . .	1553	118			273	2044	községben alkot fajtöbbséget

Ha a felsorolt adatokat az *utolsó népszámlálás* abszolút számaival egybevetjük, könnyű hozzávetőleg megállapítani, hogy *egy-egy fajnépből* mennyi jut a saját nyelvterületére vagy a saját medenczéire és szigeteire mint *többség* s mennyi marad belőle *másajkú képződményekre* szétszórt *kisebbség* gyanánt.

<i>Fajnép</i>	<i>Lélekszám</i>	<i>Ebből esik saját</i>			<i>marad</i>
		nyelvterületére mint <i>fajttöbbség</i>	medenczéire	szigeteire	szétszórt <i>kisebbségnek</i>
magyar	943.265	590.000	23.000	120.000	210.200
román	1,250.211	900.000	—	80.000	270.200
orosz	177.836	160.000	—	800	17.000
szerb	271.670	90.000	27.000	30.000	124.600
német	518.844	—	250.000	120.000	148.800
tót	35.539	—	—	11.000	24.500
horvát	5.931	—	—	1000	4.900
egyéb nyelvű	49.205	—	—	20.500	28.700
Együtt	3,252.501	1,740.000	300.000	383.300	828.900

Nyolcz vármegye területén az összes népességnek csaknem fele el van szakítva természetes helyétől: saját nyelvterületétől; normális viszonyok közt 1·7 millió, abnormis helyzetben (külön medenczékben, szigetekbe tagolva, vagy teljes szétszórtságban) 1½ millió lélek él az erdelyi részek körül. Maga ez állapot mintegy *folytatása Erdély beteges etnikai közállapotának*.

Legtömörebbül az *orosz* fajnép tart össze: 177 ezer közül 160 ezer lélekkel; külön medenczéi nincsenek, szigetje is alig van, s mint fajkisebbség egész állományából csak 10%-ot szórt szét a másajkú nyelvvidékek felé.

Utána a *románság* következik, nyelvterületén 900.000 lélekkel; de szigeteire és kisebbségeire 350 ezer lélek jut, vagyis az egész létszámból (1·25 millió) közel 30% szóródik szerte.

Harmadik helyen tart a *magyarság*: nyelvterületére 590 ezer lélek esik, elszigetelt képződményeire 143 ezer, szétszórt kisebbségeire 210 ezer lélekkel, mely két utóbbi csoport az egész létszám 37%-át teszi.

Legkisebb tömörsége van a nagyobb fajnépek sorában a *szerbnek*, s mögötte a *németnek*. Amaz szétszórt elemeinek számával kétszeresen felülmúlja a szerb nyelvterület népesség számát; emennek nincs is saját nyelvterülete, s medenczéin jóval kevesebb fajnémet él, mint szigetein és másajkú nyelvvidékeken.

A többi apró nép tömörség dolgában egyáltalán nem jöhet

számba. Csak egy rovatról kell kiemelnünk, hogy a *statisztika* abban összekeverve mutat ki oly népeket, a mik itt-ott községeket alkotnak, vegyesen más népekkel, a mik egyáltalán nem képesek községet alkotni. Ez a rovat az „egyéb nyelvűek”-é, melyek közt előfordul a községalkotó vend, bolgár, cseh és kraszován mellett a teljes szétszórtságban található lengyel, olasz, czigány elemek is.

Fontos tanulság a *magyar etnika* szempontjából, hogy a leírt nagy és érdekes területen 900 ezer fajmagyarból alig 600 ezer él a magyar nyelvhatárok közt, *negyed milliónál jóval több* pedig elszigeteltségben vagy szétszórtságban található a *más-ajku többi népek közt*. Hasonló a helyzet az ország egyéb részein is. A *nyolcz milliónyi fajmagyarságból öt millió lélek tart* egymással összefüggő *nyelvterületi kapcsolatot*, s ez a zöm fajunk tartalék ereje, fajpolitikánk alapja; a többi *három millió szét van tagolva és szóródva az országban*, s ez fajunk exponált harczó ereje a vele versengő népek nyelvhatárai mögött. Ha ez erő gyarapszik, s terjeszkedni tud, a nem magyar országtájak beolvasztását mozdíthatja elő; ha ellenben sorvad és fogy, ez exposív képességünk enyészvétét s a magunk tévesztését jelentheti.

Azért kell, hogy a magyar fajpolitika nagy súlyt helyezzen a magyar kisebb medencék, nyelvszigetek, valamint a poliglott helységekben levő magyar fajkisebbségek erőviszonyaira. Munkáljon közre hathatós eszközeivel az állam, minden hazafias egyház, s kultur-egyesületeivel a szervezett nemzeti társadalom is, hogy itt mentől nagyobb legyen a lendület. Használjanak fel minden alkalmas eszközt fajunk propagatív erejének kifejlesztésére, hogy az erős magyar kisebbségek mielőbb többséggé emelkedjenek, a nyelvszigetek kiszélesedjenek s a külön medencék a nagy magyar nyelvterülettel összefüggessenek.

Ez az egységes magyar nemzeti állam kiépülésének egyetlen útja, s egyedüli helyes módja.

Mit hoz a jövő, nem tudjuk. De hogy *mit ígér a jelenkori fejlődés*, azt az utolsó tíz év fejleményeiből már megítélhetjük.

Az eredmények.

Hasonlítsuk csak össze az 1890-iki népszámláláskor talált fajnépességi viszonyokat a *maiakkal* (l. e fejezet elejét a 4—6 lapon).

1890-ben a leírt nyolcz megye jogi népessége *anyanyelvre* így oszlott meg :

<i>Anyanyelvre</i>	Máramaros	Ugocea	Szatmár	Bihar	<i>Együtt</i>	lélek.
Magyar . . .	33.610	28.852	198.429	283.806	544.697	
Német . . .	45.679	5.447	13.883	3.374	68.383	
Tót	492	40	405	5.957	6.894	
Román . . .	64.957	8.830	107.947	219.940	401.674	
Orosz	122.528	32.076	1.344	213	156.161	
Horvát . . .	9	1	61	160	231	
Szerb	4	—	2	25	31	
Egyéb nyelvű	1.002	215	1.697	3.229	6.143	
Összesen	268.281	75.461	323.768	516.704	1,184.214	

<i>Anyanyelvre</i>	Arad	Torontál	Temes	Krassó-Szörény	<i>Együtt</i>	<i>Főösszeg</i>	lélek.
Magyar	86.780	98.129	37.976	10.879	233.764	778.461	
Német	37.303	184.827	160.456	48.058	430.644	499.027	
Tót	4.157	14.031	2.598	5.723	26.509	33.403	
Román	208.957	87.445	161.449	311.335	769.186	1,170.860	
Orosz	199	32	71	161	463	156.624	
Horvát	77	4.690	205	5.018	9.990	10.221	
Szerb	2.200	186.231	62.813	11.862	263.106	263.137	
Egyéb nyelvű	3.924	13.365	11.471	14.599	43.359	49.502	
Összesen	343.597	588.750	437.039	407.635	1,777.021	2,961.235	

A főösszeg 1900-ig — mint fenn, e fejezet elején kimutattuk — 3,252 ezerre nőtt. A tíz évi fejlődés tehát 291 ezer léleknyi *szaporodást* jelent, a miből a *magyar* ajkúakra 166 ezer, a többi összes *másajkuakra* 125 ezer lélek esik : a négy északi megyében 94 ezer magyarral és 60 ezer másajkúval, a négy déli megyében 72 ezer magyarral és 65 ezer másajkúval. E szerint a magyarság fejlődése *északon intenzívebb*, a *délvidéken* pedig — hol aránylag kevés fajmagyar él — rohamosabb és *extensivebb*.

A többi népek fejlődésében a *románság* 79 (északon 41, délre 38) ezer, a *németség* (csak délen) 20 ezer, az *orosság* 21 (északon 20, délre 1) ezer, a *szerbség* (csak délen) 8000, a *tótság* 3 (északon 2, délre 1) ezer lélekkel osztozik, — ellenben a horvátság s az egyéb nyelvűek csoportja az egész vonalon 6 ezer lélekkel visszafejlődött.

Ha *megyénként* vizsgáljuk a tíz évi alakulást, a következő eredményre jutunk:

Máramarosban a népesség 41 ezer lélekkel nőtt, ebből 21 ezer orosz, 10 ezer román, 9 ezer magyar, s 2000 német.

Ugocsában a népgyarapodás 8 ezer lélek, u. m.: 7000 magyar s a többi 1000 oroszok, románok és németek közt oszlik meg.

Szatmárban 43 ezerrel szaporodott a lélekszám, s ebből 37 ezer magyar, 11 ezer román, ellenben a német, orosz és egyéb nyelvű elem 5000 lélekkel megapadt.

Biharban a nép növekvése 61 ezer lélekre rúg, a miből a magyarságra esik 40, a románságra 20, a tótságra $1\frac{1}{2}$ ezer lélek, míg az orosz és egyéb nyelvű népességnél észrevehető dekadencia tapasztalható.

Arad megyében a magyarság 24, a románság 15, a németiség 3, a tótság 1 ezer lélekkel növekedett, a szerbek és egyéb nyelvűek tért vesztek; a gyarapodás 42 ezer lélek.

Igen érdekes *Torontál* példája, hol a népnövekedés 21 ezer lélek s ebből a magyar 16 ezret, a szerb 5 ezret foglal le; míg a *románság fejlődése itt már fennakad*, s a *németség* határozottan *visszafejlődik*.

Ugyanekkor *Temes* megye talaján a tíz évi népmozgalom 39 ezer léleknyi népfölösleggel zárul, s ebből a magyar elemre 21 ezer, a németre 11 ezer, a *románra csak 6000*, s a szerbre alig 1000 lélek jut, a mi azért fontos, mert a *román etnikának* a délvidéki rónán immár beállt *alkonyodását jelenti*, — következése pedig első sorban az, hogy e megyében a népesség egykori túlsúlya a román fajról a *német fajra vetődött át*. Ma Temes az abszolút népszám szerint *német megyének* tekinthető, de Torontállal együtt azon az úton van, hogy *20 30 év alatt magyar megye legyen belőlük*.

Vége *Krassó-Szörényben* a tíz évi népnövekvés 36 ezer lélek, s ez a románság javára 17 ezer, a magyarság javára 11 ezer lelket ad, a többi 8000-en németek és szerbek osztazkodnak.

Láthatni, hogy a két szélső végmegye: Máramaros és Krassó-Szörény kivételével, a *magyar etnika fejlődése* ez egész területen úgyszólván *versenyen kívül áll*.

Kérdés: mennyiben alakította át ez a prosperacio a nyolcz megye *nyelvterületi viszonyait*?

A feleletet megadják az alábbi adatok, melyek: a) *új községek* keletkezéséről, b) régi községek *fajnépségének elváltozásáról*, c) a községi *méret*ek növekvéséről s esökkenéséről, d) kevert községekben a *kisebbségek* gyarapodásáról, vagy térveszteségéről tanuskodnak.

Új község mindössze 5 keletkezett s ez valamennyi *magyar falú*: ú. m. Temesben: Vadászerdő és Ötvösd, Krassó-Szörényben: Bodófalva, Igazfalva és Imrefalva. Megannyi új telepes község, a mik szétszórtan új nyelvshigeteket alkotnak a románság tömege közepett. Nagyobb súlyt e képződményeknek még se tulajdoníthatunk, részint elshigetelt s gyöngé mi-voltunk miatt, részint azért, mert keletkezésüket nagyon is ellensúlyozza más *5 magyar falú megszűnése*: ezek Torontálban: Akács, Bikács, Tértvár és Kissziget, Krassó-Szörényben: Szendelak.

Annál fontosabbak az *elváltozások*, melyek 36 községben a tíz év előtti fajtöbbséget lefokozták kisebbséggé s az akkori erős kisebbséget *többségre emelték*. Ezek egyes fajnépeknek nyilvánvaló *hódításai*.

A 36 elhódított községből *magyarrá lett 21*: ebből *román* volt 10 (ú. m. Szatmárban: Adorján, Pete, Szaniszló és Nagy-Somkút, Arad megyében: Gurahoncz, Pankota és Boros-Sebes, Biharban: Felső-Derna és Vedres-Ábrány, Temesben: Medves); *német* volt 5 (ú. m. Szatmárban: Kraszna-Béltek, Fény, Kálmánd és Mező-Terem, Torontálban: Káptalanfalva); *oros* volt 2 (ú. m. Ugocsában: Mátyfalva, Szatmárban: Penészlek); *szerb* volt 3 (ú. m. Torontálban: Nagy-Beckerek, Tisza-Szt.-Miklós és Oroszlámos); *bolgár* volt 1 (ú. m. Torontálban: Roggendorf);

románá lett 7: ebből *magyar* volt 3 (ú. m. Szatmár-

ban: Kak, Amác és Misztótfalú); *német* volt 2 (ú. m. Temesben: Hodos és Krassó-Szörényben: Istvánhegy); *szerb* volt 1 (ú. m. Temesben: Lukarecz); végre *tót* volt 1 (ú. m. Biharban: Bikács);

némétte lett 5: mindannyi *román* volt (ú. m. Máramarosban: Falu-Szlatina, Temesben: Mehala és Kis-Szt.-Miklós, Krassó-Szörényben: Román-Resicza és Lugos);

oroszszá lett 2: mindkettő *magyar* volt (ú. m. Máramarosban: Kricsfalva és Vörösmart); végre *tóttá lett* 1: az eddig *román* ajkú Petres-Sólyomkő (Biharban).

E szerint a *magyar* elem nyert 21, veszített 5; a *román* nyert 7, veszített 16; a *német* nyert 5, veszített 7; az *orosz* nyert 2, veszített 2; a *szerb* veszített 4, a *tót* 1 s a *bolgár* 1 községet. *Tiszta nyereséggel* csak a *magyar* fajnép mérlege zárul: 16 *elhódított község* erejéig; a többi népek mérlege passzív az egész vonalon. Ebből biztos a következtetés, hogy az erdélyi részek közül *hódító ereje csupán a magyar népnek van*.

Nem kevésbé tanulságos az is, ha a nyelvvidékeket a *község-méretek* tíz évi *emelkedése* vagy *csökkenése* szempontjából hasonlítjuk össze.

Följegyzéseink szerint 1890—1900. évek alatt e vidéken a *méret* 245 községben *bővült* (északon 136, délen 109 esetben) és 33 községben *leapadt* (északon 3, délen 30 esetben).

A *méret-emelkedés* példái nyelvvidékenként így *oszlanak* meg:

Magyar . .	(északon 56, délre 16)	=	72 községben.
Román . .	" 59, " 63)	=	122 "
Német . .	" 4, " 19)	=	23 "
Orosz . .	" 15, " —)	=	15 "
Szerb . . .	" —, " 10)	=	10 "
Tót	" 2, " 1)	=	3 "
<hr/>			
Összesen .	(északon 136, délre 109)	=	245 községben.

S most lássuk, az egyes nyelvvidékeken *mely méretű* községek és *mily fokig* emelkedtek az utolsó tíz év alatt:

Méretemelkedés a magyar román német orosz szerb tót Össz.
nyelvvidéken:

C -ről— E -re	1	—	—	—	—	—	1
D -ről— E -re	1	—	—	—	—	—	1
C -ről— D -re	—	—	1	—	—	—	1
<i>C</i> -ről— A -ra	1	—	2	—	—	—	3
<i>A</i> -ról— <i>B</i> -re	—	1	1	—	—	—	2
<i>d</i> -ről— <i>A</i> -ra	4	2	—	—	1	—	7
<i>c</i> -ről— <i>d</i> -re	6	3	5	—	1	—	15
<i>b</i> -ről— <i>d</i> -re	1	—	—	—	—	—	1
<i>b</i> -ről— <i>c</i> -re	10	12	3	1	4	—	30
<i>a</i> -ról— <i>c</i> -re	1	—	—	1	—	—	2
<i>a</i> -ról— <i>b</i> -re	16	25	3	7	—	1	52
β -ról— <i>b</i> -re	1	—	—	—	—	—	1
β -ról— <i>a</i> -ra	16	34	5	4	3	1	63
α -ról— β -ra	14	45	3	2	1	1	66
Összesen	72	122	23	15	10	3	245

községben.

E méretemelkedés *értékét* nem lesz nehéz hozzávetőleg *lélekszámokban* kifejezni, ha figyelembe vesszük az egyes méretjeleknek — fennebb kimutatott — átlagos számértékét.

Nagyméretű községeknél az **E** 55.000, a **D** 45.000, a **C** 35.000, az **A** 15.000, a *D* 9000, a *B* 8000, az *A* 6000 léleknek felelt meg; így a tíz évi emelkedés **C**-ről **E**-re 20.000, **D**-ről **E**-re 10.000, **C**-ről **D**-re 10.000, *C*-ről **A**-ra 6000, *A*-ról *B*-re 2000 léleknyi népszaporodást jelent az illető községekben.

Középméretű helységeknél a *d* típus átlagértéke 4500, a *c* típusé 3500, a *b* típusé 2500, az *a* típusé 1500 lélek; ehhez képest a *d*—*A* emelkedés 1500, a *c*—*d*, *b*—*c* s az *a*—*b* emelkedés 1000—1000, a *b*—*d* és *a*—*c* 2—2000 léleknyi népgyarápodásra vall.

Végre *kisméretű* községeknél a β -jel átlagértékét 700, az α -jelét 200 lélekre téve, a β —*b* arányban való helységnövekvés 1800, a β —*a* arányú 800, az α — β arányú 500 léleknyi néptöbbletet fejez ki.

Alkalmazzuk e növekedési arányokat a fenti táblázat községre, az eredmény itt következik:

Népszám-emelkedés		a magyar román német				orosz	szerb	tót	Össz.
		községekben :							
1	községben	20.000	20.000	—	—	—	—	—	20.000
1	"	10.000	10.000	—	—	—	—	—	10.000
1	"	10.000	—	—	10.000	—	—	—	10.000
3	"	6000	6000	—	12.000	—	—	—	18.000
2	"	2000	—	2000	2000	—	—	—	4000
7	"	1500	6000	3000	—	—	1500	—	10.500
15	"	1000	6000	3000	5000	—	1000	—	15.000
1	"	2000	2000	—	—	—	—	—	2000
30	"	1000	10.000	12.000	3000	1000	4000	—	30.000
2	"	2000	2000	—	—	2000	—	—	4000
52	"	1000	16.000	25.000	3000	7000	—	1000	52.000
1	"	1800	1800	—	—	—	—	—	1800
63	"	800	12.800	27.200	4000	3200	2400	800	50.400
66	"	500	7000	22.500	1500	1000	500	500	33.000
Együtt . . .		99.600	94.700	40.500	14.200	9400	2300	260.700	

lélek.

Szemközt a *helységbővülés* szerint való népszám-emelkedés e példáival, álljanak itt a *helységtörpülés* szerint való népesőkkenés példái is.

Méretcsökkenés	Magyar	Román	Német	Szerb	Krassován	Össz.
A-ról—d-re	—	1	1	—	—	2
C-ról—b-re	1	1	4	1	—	7
b-ról—a-ra	2	2	5	2	—	11
a-ról—β-ra	2	2	3	—	—	7
β-ról—α-ra	1	4	—	—	1	6
Együtt	6	10	13	3	1	33

helységben.

Minthogy az *A—d* csökkenést 1500, a *c—b*-t és *b—a*-t 1000—1000, az *a—β*-t 800, s *β—α*-t 500 léleknyi különbözettel kell a fentebbiek szerint kifejeznünk, — a helységtörpülés így áll a népesőkkenéshez nyelvvidékenként:

Népszám csökkenés		<i>magyar román német szerb krassován</i>						
		községekben					összesen	
2 községben	1500	—	1500	1500	—	—	3000	lélekkel.
7 „	1000	1000	1000	4000	1000	—	7000	
11 „	1000	2000	2000	5000	2000	—	11.000	
7 „	800	1600	1600	2400	—	—	5600	
6 „	500	500	2000	—	—	500	3000	
Együtt		5100	8100	12.900	3000	500	29.600	

Ha levonjuk e csekély csökkenést a tíz évi emelkedés főösszegéből, 230 ezer léleknyi főösszeget kapunk az átlagos számítás alapján kimutatható népszaporodás gyanánt, a mi a 293 ezer léleknyi tényleges szaporúlatnak 63 ezer lélekkel marad mögötte. Ez azt teszi, hogy a valóságban itt-ott nagyobb volt a szaporodás, mint a milyen az általunk fel vett átlag s mint-hogy a statisztika szerint (l. fennebb) a magyarság szaporúlata messze felülmúlja az összes többi népeket együttevve, e 63.000 léleknyi korrekтура bátran a magyar községek javára írható.

Különben is igen jellemző adat, hogy a *magyar községeknek hatod*, a német és román községeknek csak nyolczad, illetve kilenced rész, a többi fajnépek községei közül pedig alig tizedrész gyarapodott meg jelentékenyen az utolsó tíz év alatt. A mi pedig a gyarapodás arányát fajnépenként illeti: *egy-egy gyarapodó* községre *magyar* nyelvvidéken átlag 2000, *német* vidéken 1800, a *románságban* alig 800, *orosz* és *szerb* talajon 900, *tót* talajon 750 lélek jut. Ez arány Erdély körül lakó *magyar elem fejlődés-képességének* az összes versengő többi népek fölött *nagy és feltétlen tulsúlyt biztosít*.

A község népesség létszámának e hullámvásáról főleg arra voltunk tekintettel, hogy milyen volt s hány községre terjedt a *fajmajoritások* gyarapodása. Most kiterjesztjük a tíz évi fejlődés képét a *fajminoritások* hullámaira is.

Kezdjük az *egyajkú* községeken, a mikbe *tíz év alatt* I—I^o-nyi másajkú törpe kisebbség vetődött, s az ily enyhe mértékig *kevert* községeken, hol *tíz évi* fejlődés következtében a *törpe minoritás elenyészett*.

Egyajkú képződményből I^o-ig *kevert* képződmény lett:

<i>Vidék szerint</i>	magyar	román	német	orosz	összesen	
	<i>nyelvvidéken</i>					
a 4 északi megyében	36	41	—	1	78	} községeben
a 4 déli „	4	54	6	—	64	
Együtt:	40	95	6	1	142	

Törpe minoritással bíró képződmény *egyajkuvá lett:*

<i>Vidék szerint</i>	magyar	román	német	orosz	krassován	összesen	
	<i>nyelvvidéken</i>						
a 4 északi megyében	45	12	—	3	—	60	} községeben
a 4 déli „	8	42	3	—	1	54	
Együtt:	53	54	3	3	1	114	

A tiszta monoglott községek — e szerint — általában *megfogytak* tíz év alatt 28 községgel. De a *magyar* nyelvvidéken 13, *orosz* talajon 2, s a *krassovánok* közt 1 község erejéig *gyarapodás* mutatkozik. Annál nagyobb a *veszteség* monoglott községek dolgában más nyelvterületeken: úgymint 41 *román* és 3 *német*, összesen 44 község erejéig.

A veszteségek súlypontja a *román* községeket nyomja: közülük 95 monoglott képződmény kevertté lett (északon 41, délen 54), s csak 54 kevert képződmény változott tiszta románná (északon 12, délen 42).

Ellenben a *magyar* községek közt 40 monoglott képződmény kapott törpe kisebbséget (északon 36, délen 4) és 53 kevert község lett tiszta magyarrá (északon 45, délen 8).

A mérleg a *román* etnikában északon 29, délen 12 községnyi *térvesztést*, ugyanakkor a *magyar* etnikában északon 9, délen 4 községnyi *térnyerést* jelent.

Vannak ez egyszerű változásokon kívül agyökeresb átalakulásra is némely példák, mikor *monoglott község II–IV-ig* átmenet nélkül lesz *poliglottá*, vagy mikor a *II–III°-ig poliglott* képződmény hirtelen lesz *monoglottá*. Ilyen községekben persze nem egyszerű beszívargásról vagy beolvadásról van szó, hanem nagyobb jövevényesapat *letelepedésének* vagy tömeges *elköltözésének* esete forog fenn.

Példák az *új telepésekre*: Aradmegy és Krassó-Szörény 2—2 *tiszta román* községe, hol tíz év után (1 aradi relacio

szerint) IV° magyar, (1—1 aradi és krassó-szörényi relacio értelmében) II—II° cigány és (1 krassó-szörényi községben) III° cigány *kisebbség keletkezett*.

Példák a poliglott községek *monoglottá változására*: Máramarosban és Ugocsában 1—1, Biharban 2, összesen 4 *magyar* falu, hol II—III° román és II° orosz kisebbség ényészett el, továbbá Máramaros megyében 3 *orosz* és 2 *román* község, melyek II—III° német (zsidó) kisebbségtől szabadultak meg, Temesben 1 *német* község, hol II° magyar minoritás lett semmivé, végre Krassó-Szörényben 1 *román* falu, melyből II° tót kisebbség ényészett el.

Mindezen példák a *tiszta* magyar községek számát — a tíz év előtti állapothoz képest — 16-tal, az orosz községeket 5-tel *növelik*, a tiszta román képződmények csökkenését pedig 38, a tiszta németeket 2 községre apasztják. Látszik, hogy *fajtiszta területének fejlődése dolgában a magyarság számottevő versenytárs nélkül vezet*.

Még szembetűnőbb a tíz évi népmozgalom eredménye, ha a községek *fajminoritásainak* nagyobb hullámaikat hasonlítjuk össze egymással.

Álljanak itt a *normálisan* fejlődő kisebbségek, a mik I^o-ról II°-ra, II°-ról III°-ra, III°-ról IV°-ra, IV°-ról V^o-ra emelkedtek az utolsó tíz esztendő alatt.

<i>Fajkisebbség</i>		<i>Fajtöbbségekre</i>							Össze- sen
I=II ^o emelke- déssel	<i>vidé- kenként</i>	magyar	román	német	orosz	szerb	tót	bolgár	
<i>községben</i>									
<i>magyar</i> . . .	} a 4 északi megyé- ben	—	20	—	1	—	—	—	21
<i>román</i> . . .		2	—	—	—	—	—	—	2
<i>német</i> . . .		—	4	—	7	—	—	—	11
<i>orosz</i> . . .		—	—	—	—	—	—	—	—
<i>szerb</i> . . .		—	—	—	—	—	—	—	—
<i>tót</i>		2	1	—	—	—	—	—	3
<i>egyéb ny.</i> . .		—	—	—	—	—	—	—	—
Együtt		4	25	—	8	—	—	—	37

Fajkisebbség I—II ^o emelke- dással	vidé- ken- kint	Fajttöbbségre						Össze- sen	
		magyar	román	német	orosz	szerb	tót		horvát
		községben							
magyar . .	} déli megyében	—	20	—	—	3	1	2	26
román . . .		1	—	—	—	2	—	—	3
német . . .		—	4	—	—	1	—	1	6
orosz . . .		—	—	—	—	—	—	—	—
szerb . . .		—	3	—	—	—	—	—	3
tót		—	—	—	—	—	—	—	—
egyéb ny. .	a 4	—	4	—	—	—	—	—	4
Együtt		1	31	—	—	6	1	3	42

A 10% alatt volt *kisebbségek* 20%-ig összesen 79 községben nőttek az utolsó deczennium alatt; ebből 56 a *román* nyelvvidékre esik. Ez tehát főleg a román faj térvesztesége. Legtöbb esetben (47) a *magyar* kisebbség emelkedett, túlnyomólag (40) román községben, — egyéb (7) magyar példa szét-szórtan fordul elő a szerb (3), belgár (2), orosz és tót (1—1) nyelvvidékeken. A többi fajminoritások emelkedésének példái (32) 17 német, 5 román, 3—3 szerb és tót, végre 4 egyéb nyelvű eset közt oszlanak meg.

<i>Fajkisebbség</i> II—III ^o emelke- dással	<i>vidéken- ként</i>	magyar	román	<i>Fajttöbbségre</i> német orosz szerb			tót	Össze- sen
		<i>községben</i>						
Magyar. . .	} a 4 északi megyében	—	9	—	—	—	1	10
Román. . .		3	—	—	—	—	—	3
Német. . .		—	4	—	1	—	—	5
Tót.		—	1	—	—	—	—	1
Együtt		3	14	—	1	—	1	19
Magyar. . .	} a 4 déli megyében	—	6	1	—	3	3	13
Román. . .		—	—	1	—	2	—	3
Német. . .		1	2	—	—	1	—	4
Szerb. . .		1	—	—	—	—	—	1
Egyéb ny..		—	—	—	—	1	1	2
Együtt		2	8	2	—	7	4	23

A 20% alatt volt másajkú *fajkisebbségek* 42 községben érték közel a 30%-ot, s legtöbb példa (22) *román* nyelvvidékre

esett. Ez szintén a románság térvesztését jelenti s a magyar elem gyarapodását, mert a fejlődő kisebbségek példája 23 esetben magyar kisebbség volt, s ebből 15 román faluban fejlődött.

<i>Fajkisebbség</i>		<i>vidéken</i>		<i>Fajtlöbbségre</i>				tót	Össze- sen
III—IV ^o emelke- dással	ként	magyar	román	német	orosz	szerb			
<i>községben</i>									
Magyar . . .	} a 4 északi megyében	—	3	—	—	—	—	3	
Román . . .		3	—	—	—	—	—	3	
Német . . .		—	1	—	2	—	—	3	
Tót		—	1	—	—	—	—	1	
Együtt		3	5	—	2	—	—	10	
Magyar . . .	} a 4 déli megyében	—	3	1	—	1	1	6	
Román . . .		—	—	1	—	—	—	1	
Német . . .		1	1	—	—	1	—	3	
Szerb . . .		—	2	—	—	—	—	2	
Együtt		1	6	2	—	2	1	12	

A 30% alatt volt másajkú *kisebbségek* csak 22 községben emelkedtek 40%-ig, de itt is a példák fele (11) *román* nyelvvidéket ért. *Magyar* kisebbség csak 9 esetben fejlődött idáig, — a német példák száma 6, a román példáké 4, míg a szerb kisebbség 2, a tót 1 községben gyarapodott fel annyira, hogy megközelítse a 40%-ot.

<i>Fajkisebbség</i>		<i>vidéken</i>		<i>Fajttöbbségre</i>				tót	szerb	Össze- sen
IV—V ^o emelke- dással	ként	magyar	román	német						
<i>községben</i>										
Magyar . . .	} a 4 északi megyében	—	1	—	—	—	—	1		
Román . . .		2	—	—	—	—	—	2		
Tót		—	—	—	—	—	—	—		
Együtt		2	1	—	—	—	—	3		
Magyar . . .	} a 4 déli megyében	—	2	1	1	1	1	5		
Román . . .		—	—	2	—	—	—	2		
Tót		—	1	—	—	—	—	1		
Együtt		—	3	3	1	1	1	8		

Leggyérebb a 40% alatt volt *kisebbségek* fölfejlődése az 50% felé, a hol a mérleg már inogni kezd, s idő kérdése, hogy

a kisebbség lefokozza a többséget is. Ily példa az utolsó tíz év alatt a leírt területen csak tíz fordúlt elő; ebből 6 eset magyar, 4 román s 1 tót *minorításra* esik, a mik 2 magyar, 4 román, 3 német s 1—1 tót és szerb község közt oszlanak meg.

Mindezekben a *normális* fejlődés példáit mutattuk be. Most külön rámutatunk oly esetekre, melyekben a kisebbség (tömeges beáramlás, vagy telepedés folytán) *hirtelenül* emelkedett alacsony százalék fokról magasabb fokozatra.

<i>Faj-kisebbség</i>	emelkedés	<i>Fajtöbbségre</i>					Összesen
		magyar	román	német	orosz	szerb	
{ Magyar	III ^o -ról V ^o -ra	—	1	—	—	—	1
{ Német	„	—	—	—	1	—	1
{ Magyar	II ^o -ról V ^o -ra	—	1	—	1	—	2
{ Német	„	—	1	—	—	—	1
{ Magyar	II ^o -ról IV ^o -ra	—	5	—	—	—	5
{ Román	„	1	—	—	—	—	1
{ Magyar	I ^o -ról V ^o -ra	—	—	—	1	—	1
{ Német	„	—	1	—	—	—	1
{ Magyar	I ^o -ról IV ^o -ra	—	2	—	—	—	2
{ Német	„	—	1	—	—	—	1
{ Magyar	I ^o -ról III ^o -ra	—	3	1	—	—	4
{ Román	„	1	—	—	—	—	1
{ Orosz	„	1	—	—	—	—	1
{ Horvát	„	—	—	—	—	1	1
Együtt		3	15	1	3	1	23
{ Magyar		—	12	1	2	—	15
{ Román		2	—	—	—	—	2
{ Német		—	3	—	1	—	4
{ Orosz		1	—	—	—	—	1
{ Horvát		—	—	—	—	1	1
Összesen		3	15	1	3	1	23

közsegekben.

közsegekben.

A szertelen *gyors arány-emelkedés* példái (23) közül a súlypont tehát (15 esetben) a *magyar fajkisebbsége*re esik, s a csekély (8 esetben) maradvány megoszlik a német, román, orosz és horvát minorítások közt. A *nyelvvidékek* közül, melyek

ily módon *tért vesztenek*, első helyen a *román* szerepel (14 esettel); messze mögötte következik a magyar és orosz (3—3 esettel); — bezárja a sort a német és orosz (1—1 esettel). Megjegyzendő, hogy ez esetek túlnyomólag a *négy déli* megyében fordulnak elő.

Ha eltekintünk az aránytól s csak a *hullámozást* vesszük figyelembe, — akkor nyelvvidékek szerint a következő kép bontakozik ki:

Emelkedő fajkisebbség (I—V ^o közt)		Fajtöbbségre							Össz.
		magyar	román	német	orosz	szerb	tót	bolgár	
A 4 északi megyében	magyar	—	35	—	3	—	1	—	39
	román	11	—	—	—	—	—	—	11
	német	—	9	—	11	—	—	—	20
	orosz	—	—	—	—	—	—	—	—
	tót	2	3	—	—	—	—	—	5
	Együtt	13	47	—	14	—	1	—	75
A 4 déli megyében	magyar	—	41	4	—	8	6	2	61
	román	2	—	4	—	4	—	1	11
	német	2	9	—	—	3	—	—	14
	orosz	1	—	—	—	—	—	—	1
	szerb	1	5	—	—	—	—	—	6
	horvát	—	—	—	—	1	—	—	1
	tót	—	1	—	—	—	—	—	1
	egyéb ny.	—	4	—	—	1	—	—	5
	Együtt	6	60	8	—	17	6	3	100
Össz.		19	107	8	14	17	7	3	175

Megállapíthatjuk e táblázatból, hogy a *másajkú kisebbségek emelkedésének* hullámai legtöbbször (107 esetben 175 közt) a *román nyelvvidéket* érik. E mögött igen messze elmarad a többi fajnépek ily czímen szenvedett térvésztesége: a magyaré (19 esetben), a szerbé (17 esetben), az oroszé (14 esetben), a németé s a tóté (8, illetve 7 esetben). Megjegyzendő, hogy tekintettel a tót és bolgár nyelvszigetek csekély számára, ezek térvésztesése még a legérzékenyebb, mert gyarapodó fajkisebbséggel túlnyomó részük meg van terhelve.

A mi a *fajkisebbségek* prosperációját illeti, *első helyen*

tart a magyar elem (100 községre terjedőleg); utána a német-ség jár (34 község erejéig), majd a románság (22 községre szorítkozva), messze hátul jár fejlődőképesség dolgában a szerb és tót (6—6 községben hódítva tért), mögöttük az egyéb nyelvűek (túlnyomólag cigányok 5 községben), végre leghátul az oroszok és horvátok (1—1 község erejéig).

Érdekes, hogy a *magyarság térfoglalásában* s a román-ság átlagos térvesztésében a *súlypont a délvidéket éri*, amott 100 hódított község közül 61, emitt 107 fenyegetett községből 60 a délvidékre esik. Ha ellenben a magyar-román vonatkozású ütköző pontokat tekintjük: északon 46, délen csak 43 esettel találkozunk, a mi azt jelenti, hogy a két faj versengése a két országtájon csaknem egyenletes, de a magyarság sikere a délvidéken mégis tetemesb.

Vessünk végül egy pillantást a *csökkenő kisebbségek* felé, a mik az utolsó tíz év alatt részint normális tempóban, részint hirtelen eséssel változtattak a fajnépességi viszonyokon. Az *abnormis visszafejlődés* eseteinek száma 9 községre terjed, melyek egyikében a minoritás III°-ról I^o-ra, másikában IV°-ról I^o-ra, a többi hétben IV°-ról II°-ra csökkent le. A *többség*, mely a minoritás enyészte folytán ily módon *erősödött*, 4 *esetben magyar*, 1—1-ben román, orosz, német, szerb és krassován; a kisebbség pedig, mely *megfogyatkozott*, 4 *esetben román*, 3-ban német, 1—1-ben orosz és magyar. Látszik, hogy a magyarság úgy is, mint többség, úgy is, mint kisebbség, nagy előnyben van a többi fajnépek fölött.

A *normális visszafejlődés* 81 példájáról tájékoztasson a következő táblázat:

Csökkenő			Fajtöbbsége				tót	Össz.
<i>fajkisebbség</i>	magyar	román	német	orosz	szerb			
Magyar	—	15	5	—	—		2	22
Román	11	—	2	—	1		1	15
Német	2	16	—	6	2		—	26
Orosz	5	—	—	—	—		—	5
Tót	2	2	1	—	—		—	5
Szerb	1	—	3	—	—		—	4
Horvát	—	—	1	—	—		—	1
Egyéb ny.	1	1	1	—	—		—	3
Együtt	22	34	13	6	3		3	81

} községben.

Érdekes jelenség, hogy a *magyar* vonatkozású példák szerint 22 magyar községben fogynak a másajkú kisebbségek és 22 másajkú községben fogy a magyar kisebbség, vagyis a magyar elem körülbelül annyi tért nyer az egyik czímen, a menyynyit veszít a másikon. Nem így a *románság*, mely saját községei közül 34-ben látja a másajkú minoritásokat fogyni, maga pedig csak 15 másajkú községben veszíti régi számarányát, vagyis a román etnikának a mérlegen 19 községre terjedő nyeresége van. Mely nyereség a román-német relaczióban 14, a magyar-román relaczióban 4, az egyéb nyelvűekén pedig 1 községre terjed. Annál nagyobb a *német* etnika vesztesége: saját községei közül csak 13-ban fogy a másajkú kisebbség, maga pedig a másajkú községek közt 26 esetben kénytelen átengedni másoknak a tért, tiszta vesztesége tehát 13 községre terjed; nyeresége csak a szerb-német relaczióban van 1 község erejéig.

Vonjuk le immár az előadottak alapján végső *következtetéseinket*.

Az egységes magyar állam kiépülésének egyik alapfeltétele, hogy az *uralkodó faj nyelvterületi egységét* helyreállíthassuk. Az egynyelvűség Magyarországon belátható időkgi utópia marad; ellenben a széttagozódott magyar elem oly elhelyezkedése, hogy a magyar-lakta térszakaszok összekapcsolódjanak és *egy összefüggő tagban* feküdjenek, nemcsak lehetséges, hanem halaszthatatlan feladat is.

Normális béke időben, magyar kormányzattal az állam élén s magyar szellemmel a társadalom élén, szaggatott nyelvterületi viszonyaink látszólag nem akadályozzák a nemzeti politika érvényesülését. De kétségtelen, hogy nagy válságok idején, akár külső támadás, akár benső zivatar idézi azt elő, a magyar erők etnikai széttagozottsága roppant hátrány a küzdelem tartama alatt és tetőzője lehet szerencsétlenségünknek katasztrófa esetén. Egységes nyelvterületen, mely az uralkodó fajt a Rábáságtól a székely havasokig megszakítatlan közös nyelvhatárok közt egyesíti, a magyarság állása természetszerűleg megszilárdul, küzdélme hathatósabb, — s a szerencsétlenséget is könnyebben kiheveri. Mai szétszórtságunkban nehezebb az önvédelem

és több a fenyegetett pont, a miket egy katasztrófa következtében végkép elveszthetünk.

Legnehezebb a magyarság helyzete ma az erdélyi részen, hol nyelvhatárai hat medenczét alkotnak, melyek a magyarság nagy zömétől messze elkülönítvék s egymással sincsenek szoros kapcsolatban. Az egykori nagy magyar nyelvterületnek, mely a Királyhágon innen s túl fekvő részeket valaha összefűzte, e hat medenczén kívül csak 80 nyelvsziget a fennmaradt romja. Mostoha százévek viszontagságai idézték elő e pusztulást a magyar etnikum hajdan egységes területén s okozták térvesztéseinket, melyeknek szomorú következéseit a mai nemzedék viseli.

Az Emke vállalta magára és teljesíti odaadással évtizedek óta a feladatot, hogy az erdélyi magyarság fejlesztessék, zilált nyelvterületi viszonyai konszolidálódjanak. De biztos és végleges siker e téren csak úgy képzelhető, ha nemcsak erdélyi véreink közt, hanem az anyaország és Erdély magyarsága közt is sikerül a *nyelvterületi egység kapcsait* megteremteni, véglegesíteni s ez által a magyar faj országos pozícióját minden rázkodtatás ellen biztosítani. Ez volna Magyarország és Erdély közjogi uniójának valóságos realizálása s a magyar állami konszolidációhoz az alapművelet, melyre belső berendezkedésünk további programja biztosan ráépíthető.

E művelet nem zárja ki a többi fajnépek boldogulását, saját kulturájuk fejlődését, csak nyelvhatáraikon akar annyit igazítani, hogy mellettük és élükön a vezető faj egységesen és szervesen fejlődhessék. A magyarság fajkonszolidációja ez országban elsőrendű államérdek s így államszempont is kívánja, hogy a *nyelvhatárok összetűgő kiépítésére* törekedjünk az *anyaország fajmagyarsága* s az *erdélyrészi magyar etnikum* között.

Súlypontja e nagy és nehéz feladatnak nem az erdélyi részen nyugszik, hanem az anyaország magyarságán. Az erdélyieknek kevés eszköz áll rendelkezésükre, kicsiny emberanyaggal; — nagy eredményeket azzal nem érhetnek el. Sikerükhöz minden szankezió csak az Alföld színmagyarjaitól, ezek propagatív erejétől s terjeszkedő képességétől jöhet, ha a magyar népsza-

porodás hullámaival kelet felé tért foglalni, három nagy folyam völgyön át (a Szamos, Sebes-Körös s a Maros mentében) erdélyi véreikhez közeledni és a nyelvtérületi kapcsolatot velük helyreállítani képesek.

A nemzeti munka ebben az irányban szervezve még nincs. Tudatosan megfogalmazott tervek sem anyagi téren, sem a kultúra világában nem irányozzák e cél felé népesedési mozgalmainkat. Népünk egészben és nagyban a maga ösztönére van hagyatva s vezetők inkább sejtelmeik, mint átgondolt nemzeti program értelmében járnak előttük tanácsesal vagy példaadással.

Annál meglepőbb és megnyugtatóbb, hogy a magyarság — az utolsó népszámlálások eredményei szerint — ösztönszerűleg rájött a keleti irányban, *Erdély felé való terjeszkedésnek* realis előnyeire és fajpolitikai jelentőségére.

Nyolcz vármegyén, a mik az erdélyi részekkel szomszédosak, megfigyeltük e tanulmány keretében a fejlődés irányát s megállapíthatjuk annak a nemzeti politikára hasznos tanulságait.

Ezek közt legfontosabb kétségkívül az, hogy a magyar alföld keleti szegélyén s az erdélyi kárpátok nyugati lejtőin fejlődés dolgában a *magyarság messze felülmulja* a vele versengő összes többi népeket. A mire elég bizonyosság, hogy 1890. óta 1900-ig a magyar elem ott 612 ezerről 778 ezerre, míg a másajkú összes népesség 1.183 ezerről csak 1.308 ezerre nőtt, a magyarság fejlődése e tíz év alatt 41 ezer lélekkel multa felül a többi összes népekét.

Ennek folytán a többi népek etnikumában szembetűnő sztagnálódás, sőt visszafejlődés következett be, míg a magyarság fejlődése úgyszólván versenyen kívül áll.

Három versengő nép jöhet e vidéken a magyar elemmel szemközt számításba: a szerb, a sváb s a román.

A *szerbről* régi jelenség, hogy propagatív erejét elvesztette, mint faj hanyatlik, egyre-másra tért veszít, s jelentősége a népek versenyében hova-tovább megszűnik. A *sváb* a délvidéki rónán még tartja magát, de községei többnyire poliglottok s a hova erős magyar kisebbség vette be magát, ott a

német pozíció meg van ingatva. Tíz év alatt a legtöbb elvesztett községet a magyar elem hódította el. Klasszikus példa a bánági német medencze főhelye: Temesvár, mely rohamosan emelkedő magyar fajkisebbségével útban van a teljes megmagyarosodás felé. A *román* elem pozíciója a határhegyek világában mindeddig rendületlen, annál gyengülőbb a sik rónaságon: Torontál keleti szélén túl nem képes többé bellebb hatolni, poliglott községeit pedig egyre-másra veszti nemcsak itt, hanem a román nyelvterület mélyén, Temes rónás részein is.

A *magyar* elem tíz év alatt nyolcz megyében 166 ezer lélekkel gyarapodott. Ennek erős fele a *városi* képződményekre esik. Mert az új idők hatása alatt népéletünk egy csöndes revolúciót él át: egy réteg belőle odahagyja ősi foglalkozását, a mezei munkát s ipari, gyári foglalkozást keres, ezért tolong tömegesen a városok felé. De így is 80 ezer marad, a mivel 1900-ig a falusi magyarság a periferiákon megnövekedett. Ez a gyarapodás egyenetlenül oszlik meg a magyar nyelvterület községei, a másajkú területekbe ékelt magyar nyelvszigetek s a másajkú községek magyar minoritásai közt. De bármily egyenetlen és szabályozatlan e beosztás, elég jelentékenyek az eredményei: a fejlődő magyar elem e tíz év alatt *megmagyarosított 21 másajkú községet*, míg a másajkúak csak 5 magyar falut bírtak elhódítani, a tiszta nyereség magyar részen 16 község; ezenkívül jelentékenyen *megnővekedett a magyar kisebbség aránya ugyanekkor 100 másajkú községben*, míg a másajkú minoritás csak 32 magyar községben emelkedett, abszolút térnyerése tehát a magyar fajnak e czímen is 68 községre terjed; végre nem mellőzhető jelenség a telepítő akció sikere sem, melynek folytán az utolsó tíz év alatt *öt új telepés magyar község keletkezett* a temesi és krassó-szörényi román nyelvterületen, közelében az erdélyi részeknek.

Kelet felé, *Erdélynek tartó* terjeszkedésünk tehát 89 községben haladt előre az utolsó tíz év alatt. Pedig e decennium még nem számítható a célzatatosan szervezett nemzeti munka időszakának, mert a mi eddig történt, inkább ösztönös próbálkozás, bátortalan kísérletezés volt.

Mennyivel messzebb fogunk haladni nyelvhatáraink sza-

bályozásában jövőre, ha állam és társadalom tervszerűen dolgozva, következetes erélylyel munkálják a nagy ezélt *Magyarország és Erdély magyar nyelvterületének egyesítését*, vele a magyar faj s általa a magyar állam végleges konszolidációját.

A jelek biztatók és sok reménynyel kecsegtetnek. Még néhány évtizednyi fejlődés s a magyar rajok az Alföldről erős vonalakban fognak kiágazni északon a Szilágyság, közepén a Kalotá-vidék, délen a Maros-mellék felé és helyreállítják a *közvetetlen kapcsolatot* az erdélyi magyarsággal.

Ez lesz majdan az Emke hazafias munkájának betetőzése, koronája és történeti jelentőségű diadala, melyet nem csatatéren, hanem a kultura békés és igazságos fegyverével aratott.

